

DOM IN SVET

LEPOSLOVJU

: ZNANSTVU :

1912 ::::: LETNIK XXV. ::::: ŠT. 7

VSEBINA.

	Stran		Stran
Sama. Povest. Spisal F. S. Finžgar. (Dalje)	241	Skaručina: Freska v svetišču (Fot. A. Poljanec)	250
Reinkarnacija. Zložil Josip Lovrenčič	247	Skaručina: Freske v cerkveni ladji. (Fot. Albin Poljanec)	252
Freske na Skaručini. Spisal Viktor Steska	248	Skaručina: Znamenje pri cerkvi. (Fot. Albin Poljanec)	253
Tebi. Zložil Josip Lovrenčič	254	Skaručina: Povodje „Pri Rebolu“ (Fot. Albin Poljanec)	253
Uharica. Bajka o življenju. Spisal J. Jošt	255	Kužno znamenje pri Skaručini. (Fot. Albin Poljanec)	254
Dr. Jakob Sket. Spisal c. kr. poštni ravnatelj Anton Koder	265	Bolgarski car na obisku na Dunaju	264
Okoli Azije in Amerike. Spisal dr. Vinko Šarabon	268	„Imperator“, sedaj največja ladja sveta. (Zadnji del)	269
Književnost	274	Pariška podzemna železnica	272
Glasba	275	Vulkanično žrelo podmorskega ognjenika blizu otoka Trinidad	274
To in ono	276	Grof Štefan Tisza	275
 Slike. 		Magnet v zdravniški uporabi	280
Jožef Brandt: Na paši	241	Devetnožni plug	280
„Grof Habsburški“	245		
Skaručina s Kamniškimi planinami. (Fot. Pavlin)	248		
Skaručina: Notranjščina cerkve	249		

„Dom in Svet“ izhaja 25. dne vsakega meseca.

Urednika: **dr. Mihael Opeka** za leposlovje, **dr. Evgen Lampe** za znanstvo in ilustracije. —

Založnik in lastnik: **Katol. Bukvarna.** — Tiska **Katol. Tiskarna** v Ljubljani.

Naročnina: 10 K, za dijake 7 K, za Ameriko 3 dolarje, za Italijo 13 lir, za Nemčijo 11 mark. Sprejema lastništvo in upravištvo v Katoliški Bukvarni.

JOŽEF
BRANDT:
NA PAŠI.

SAMA.

Povest. — Spisal F. S. Finžgar.

(Dalje.)

XIII.

Oho, moška je ta! Ali ste šli na uro gledat?"

Tako je pozdravil Bresta Smrekar, ki se je po večerji vrnil iz Strniških gozdov in stopil v obednico.

Bresta tak pozdrav ni kar nič zbodel. Vstal je, se poklonil Smrekarju in mu segel v roko.

„Pozdravljeni!“ je rekel Štefan in mu stisnil roko.

„Počakajte, da se umijem. Nocoj ga vsekava!“

Nato je obesil od dežja izprani klobuk na kljuko, slekel zelenkasti suknjič, ki je bil ves lisast od smolnih madežev.

Žena mu je pomagala, Viktor je stopil predenj in ga vprašal:

„Ata, si kaj prinesel?“

„Ná,“ se je zasmel Smrekar in pobožal s smolnatimi rokami sina po obeh licih.

Viktorju niso ugajale raskave in klejaste dlani očetove. Zato je z obema rokama prijel očeta za pestmi, da bi se rešil. Oče ga je pa dvignil kvišku prav pod strop ter ga podržal v višavi.

„Otrok, zapomni! Več oče ne more prinesiti sinu, kakor če mu prinese takele trudne in delovne roke. Zapomniš?“

Viktor je iztegnil roke po očetovih brkih, jih krepko prijel in ga poljubil.

„Tako je prav,“ je rekel oče in postavil fanta na tla.

Glas mu je bil mehak in se je skoro tresel.

„Gospodična,“ je izpregovoril po kratkem molku Brest, ki je sedel sam z Aleno pri mizi. Smrekarica je šla po večerjo, Viktor se je prijel očetove roke in skakal za njim iz obednice.

„Gospodična, tak prizor me gane, tako gane, da bi bil sedaj najrajši v samoti kje in bi sanjaril.“

„Tudi mene! Ali drugod bi me morda bolj, kakor tukaj.“

„Tako? Zakaj?“ je vprašal Brest zategnjeno.

„Ah, ta Smrekar!“

Alena je obrnila glavo proti steni, jo podprla z dlanjo, da je zakrila lice pred Brestom, ki je videl samo njene krasne lase, na katere je plula luč izpod stropa.

„Gospodična Alena, kaj Vam je! Iz Vaše besede doni bolest!“

„Če doni, ni zlagana!“

Alena je še vedno upirala pogled v steno.

„Gospodična, če mi zaupate, morda bi Vam —“
Brest je iskal primernegega izraza.

Alena se je naglo okrenila in mu pogledala v oči.

Vprašanje, želja, tiha skrb — vse je bilo v pogledu.

Brest je položil svojo roko na njeno, ki je mirno počivala na mizi. Alena je ni umeknila.

„Gospica, dijak sem, akademik, pri svoji časti, zaupajte mi, kar Vas tare.“

Alena ga je motrila s pogledom in molčala. Na čelu so se ji zarisale gubice, okrog ustnic so trepetali živci.

„Ali ste mož?“

Kakor bi odsekal, je Alena pretrgala molk in mu zastavila vprašanje.

„Gospodična!“ je vzkliknil Brest in se izravnal na sedežu.

„Dobro. O priliki!“

Brest je hotel izpregovoriti. Toda ni utegnil in je stisnil samo njeno roko, ker je vstopil Viktor. V vsaki roki je nesel krono, kateri mu je dal oče, ker mu iz gozda ni mogel ničesar prinesiti.

Za Viktorjem je prišel Smrekar in sedel za mizo, kamor mu je žena takoj postavila večerjo.

„Aha,“ se je razveselil, ko je zasadil vilice v kos koštruna. „Življenje je delo in delo je zdravje!“

„Čestitam, gospod Smrekar! Tako življenje in delo in zdravje je zaklad — in ta zaklad Vam rodi bogate obresti.“

„Bogate? No, ne rečem, da je brez obresti vse to. Toda o bogatih obrestih naj govore drugi, ne jaz.“

„Seveda, nihče Vam jih ne šteje; ali temu ne boste oporekali, gospod Smrekar, da je dandanes učenost najslabše plačana.“

Smrekar se je glasno zasmel, položil vilice in nož na krožnik in se naslonil na stol.

„Učenost najslabše plačana! Ha-ha! Še predobro; predobro, gospod Brest!“

„Ugovarjam!“

Ivan se je razgrevaj, Smrekar je jedel s slastjo in tuintam pogledal izpod čela na dijaka, ki je razlagal.

„Ugovarjam, odločno ugovarjam! Poglejte po deželi: Kdo živi najbolje? Krčmarji in trgovci. Poglejte v mestu. Kdo se tam košati in zida vile in vozi z avtomobili? Kdo, če ne trgovci, podjetniki, veleobrtniki. In kaj je z učenostjo takih mož? Ljudsko šolo imajo za sabo, le kaj malega več. Kaj pa učeni stanovi? Poglejte učiteljstvo po deželi! Ali ni zidarski polir, ki je pred kratkim

še mešal malto, baron v primeri z njimi? Poglejte profesorje in uradnike po mestih! Vsak vinar desetkrat obrneš, preden ga izdaš, sicer te pestinijo krojači in šivilje. Kdor ni tako srečen, da priženi težko doto — Bog se ga usmili! Ali ni tako, gospod Smrekar?“

Štefan si je otrl brke in jih nasukal. Alena je z žarečimi očmi gledala Bresta in mu pritrjevala.

„Prav imate, da branite in se poganjate za svoj stan. Toda tole preudarite: Zakaj vidite samo naš denar, ne vidite pa našega dela? Učenost — kajpada; ne veste, da ima ona pol leta počitnice? In mi? Kdaj imamo mi počitnice? Kdaj se mi odahnemo? Nočindan, vuninvun — delo — delo — in zopet skrb in delo! Ko bi jaz samo kmetoval, bi živeli, ne rečem; toda presneto bi nam bili kosi kruha tenko rezani. Zato naj vsak stan skrbi, da se ujame še postrani kaj kruha. Počitnice so potuha!“

Brest se je ironično nasmehnil in segel po kozarcu.

Alena je odgovorila vneto:

„Gospod Smrekar, ko bi Vas postavil pred šolske klopi samo pol leta, drugače bi govorili. Sicer ste pa, brez zamere, jako čudnih nazorov. Če učitelji ne delamo drugega kot učimo, Vam ni prav. Minka na primer dela tudi izvun šole zelo mnogo; Vam tudi ni prav. Torej, kako?“

Smrekarju so se oči zabliskale ob imenu Minke. Zadnji kosček večerje je pustil na krožniku, na katerega je vrgel rožljaje nož in vilice, zmečkal servieto in jo položil na mizo tako, da je zaeno udaril s pestjo predse.

„Gospodična, to Vam kratkoinmalo prepovem! O delovanju Minke molčite, zakaj o tem bodo govorili drugi! Ali ste slišali!“

„Štefan, nikar!“ je mirila rahlo žena, ki je jemala krožnik izpred nje.

„Me res jezi,“ je ponovil Smrekar in se še enkrat otrl okrog ustnic.

Alena je dvignila glavo, nagubala čelo in se nagnila naprej, da bi se spustila v odločno pravdo s Smrekarjem. Toda pod mizo je začutila rahel opomin Brestove noge, ki jo je prosil, naj se zataji, in zaeno je dvignil čašo in trčil čez mizo s Smrekarjem.

„Tako je prav! Vsak naj brani svoj stan in poklic! To je stanovska zavest! Na zdravje, gospodična!“

Aleni ni bilo všeč, da jo je Brest prekinil in da ji ni hotel na pomoč. Jezna in razburjena je trčila, da je plusnilo vino čez rob kozarca.

Smrekar je ob tem že dvignil čašo in izpil v dušku, kljubtemu je opazil Alenino razburjenost.

„Gospod Ivan, naša gospodična,“ tu je zakašljala, ker ga je beseda „naša“ zbadla. Zato je povzel še enkrat. „Gospodična Alena je vihrava, da je kaj. Kakor majhen lonček, za vsak nič vzkipi. Da boste vedeli, zakaj se je sedaj ujezila —“

„Za stanovsko zavest,“ ga je prekinila Alena osorno. Brest jo je miril mahljaje z desnico.

„Pripovedujte, gospod Smrekar!“

„Stvar je tale. Od Strniške sem kupil gozde; kupoval sem že dolgo in se nisva mogla zediniti. Ženska je skopa, kar se da. In slišite, v to kupčijo se je vteknila Minka in mešetarila za nekega Taljana. Ali ni to nesramno? Morda bi bil dal tujec kak stotak več. Toda jaz sem ji pri tej priči naštel denar, Taljana bi bila čakala in lovila kdove kako dolgo. Menda me po pravici raztogoti tako delovanje tiste učiteljice, ki jo plačujejo naši davki. Preneumno! Za to jo še izplačam!“

„Minka se ni vtikala vmes. Strniška jo je prosila. Jaz bi ji bila tudi ustregla! Zakaj neki ne?“

„Potrpite, gospodična Alena! Jaz bi takole razsodil: Strniška je imela prav, Minka prav, gospod Smrekar, Vi tudi prav! In Minke ne boste zato nič izplačevali — kajne, saj je sedaj stvar v redu!“

Ker se je Viktor ob tem razgovoru zelo slabo zabaval, je pričel dremati. Zato ga je Alena predramila in ga spremila spat.

Ko se je vrnila, so stale na mizi buteljke in Smrekar se ni več jezil, Brest ga je ob Alenini odsotnosti pomiril z donečo frazo in z neduhovitiimi dovtipi.

Ko je prisedla še Smrekarica, se je pričela ob vinu zabava, katere vajeti je krepko vodil Ivan, dokler niso vsi razgreti popolnoma pozabili stanovske zavesti in se veselili poslovlili.

„Posveti po stopnicah,“ je velel Smrekar ženi in se oprostil, da je truden, ter šel takoj spat.

Alena je spremila Bresta s Smrekarico vred do vežnih vrat. Ko so jih odprli, se je vlila mesečina v vežo, tista tiha in sanjava jesenska mesečina.

„Kako krasen večer!“ je vzkliknila Alena in stopila iz veže. „Nocoj bi bil izprehod! Sama pesem!“

„Pojdite, gospodična! Gospod Brest Vas gotovo rad spremi!“

„Prosim!“ se je poklonil Ivan Aleni.

Alena se je ozrla na gospodinjo, ki je stala na praču.

„Gospa, samo majčkeno grem, samo do šole!“

„Lahko noč! Veža bo odklenjena.“

Ko se je Smrekarica obrnila na praču, je Aleni vztrepetal srce in v hipu je občutila, da jo je vleklo za njo. Toda luč je že izginila in ona je stala sama z Brestom, vsa oblita z mesečino.

„Pojdiva!“ je izpregovorila in stekla pred Brestom z dvorišča, da je šumelo žolto listje, ki ga je nastlala lipa po pesku.

„Štefan,“ je ogovorila Smrekarica moža, ki je že ležal, ko je stopila v spalnico.

„Alena je šla z Brestom na izprehod. Naj gre, kaj praviš?“

Štefan je okrenil glavo na blazini.

„Na izprehod? Neumnost si naredila!“

„Zakaj?“

„Slamo in ogenj tiščiš skupaj. Starka!“

„I, kaj bi ne bil to lep parček. Kakor nalašč!“

„Lep, lep —! Od lepote še ni bil nihče sit. Če je ta fant kljub učenosti tako nespameten, da se zagleda v lepo — in prazno žensko, potem je najbolje, da vse šole zapro. Najbolje, da veš. Sicer me pa pusti. Jaz sem zaspan.“

Zaobrnil je glavo, si pritegnil odejo okrog vratu in zamižal. Alena je hodila tako naglo, da jo je Brest komaj dohajal. Glasno se je smejala in nalašč bredla tam, kjer je bilo največ listja na poti, da je glasno šumelo. Celo zapela je. Prišla sta skoro do šole, ne da bi se kaj pogovarjala. Tamkaj je Alena obstala.

„Kajne, kako sem otročja, gospod Brest?“

„Zakaj otročja? Veseli ste, recimo, naravni! Ali bi se vedli ob tej rožni mladosti kakor siva matrona? Ali naj bi iztegal ekstatično-bolno roke proti mesecu, ko kipi v Vas življenje! Na hvalo, da se morete oddehniti. Današnja družba res zahteva, da je človek zapet do vratu, ne, do ušes, in sodi, da imamo jezik samo za to, da utajimo, kar imamo v srcu.“

„Ali ste Vi pristaš ženske emancipacije?“

„Ne samo ženske, vsake!“

„Toda nocoj se pred Smrekarjem niste emancipirali. Glede Minke, namreč.“

„Družba je trinog.“

Alena je pomolčala in zrla v Bresta. V mesečini so bile njene oči, zasenčene z obrvmi in dolgimi vejicami, kakor tihe, hrepeneče sanje.

„Jaz se vrnem. Ali me spremite tudi nazaj?“

„Samo, če dovolite!“

Obrnila sta se in prehodila nekaj pota molče. Brest je čutil, da valovi v njem srce, hladni razum se je umikal čuvstvom.

„Gospodična, pri večerji ste vprašali, če sem mož! Morda mi razodenete sedaj, kar Vas teži pri Smrekarjevih.“

Alena se je nenadoma spet ustavila in ga motrila.

Nato je izpregovorila rezko, s trdim podarkom.

„Smrekar je slepar!“

Brest se je prestrašil, da je Alena zapazila izpremembo na njegovem licu.

„Gospodična,“ je rekel slovesno, z nizkim glasom, iz katerega je donel protest.

„Gospodična, Vi ste krivični!“

„Dokažem!“

Nato se je obrnila in začela gredoč pripovedovati Brestu ognjevito in razburjeno, kar se je zgodilo zadnje dni. Ko je dokončala, se je ustavila na poti, stopila pred Bresta in še vsa drhteča jeze vprašala:

„Ali se sedaj še upate ponoviti, da sem krivična?“

Iz oči so ji sršeli plameni, glavo je dvignila in roke so se ji krčile v pesti, kakor bi se nekam oprijemala, da bi zakrila drhtenje.

Brest jo je že potoma opazoval in jo občudoval, ko je pripovedovala, ne da bi se le enkrat ozrla vanj. Čutil je, kako so ji besede vrele iz dna srca, kako so hrepeneče čakale trenutka in iskale duše, kateri bi se mogle razodeti. V tem hipu ni bila več mlada in lepa deklica. Nenadoma se je dvignila pred njim kakor močna žena, ob katero je prvič udarilo življenje in jo poklicalo iz sanj.

„Gospodična Alena, Vi niste krivični Smrekarju!“

Tudi njemu se je glas tresel.

„In kaj naj storim?“

„Vaša vest je čista, Vaša roka ni omadeževana — torej molčite in se ne menite za to.“

Alena je vzdihnila, kakor bi se ji težka teža odvalila od srca.

„Gospod Brest, laže mi je. Morda sem se resnično preveč in ponepotrebno razvnela. Dobro, molčim. Toda, prosim Vas, ko nimam nikogar, ako bi bilo treba, ali Vam smem zapati?“

To vprašanje je bilo tako mehko, tako zaupanja polno, da se Brest ni mogel zmagati. Z obema rokama je segel po njenih rokah, jih pritisnil k ustnicam in jih iskreno poljubil.

Alena mu je stisnila roke.

„Hvala Vam!“

Nato mu jih je naglo umeknila in zbežala na dvorišče. Brest je slišal, ko so se zaprla vežna vrata in je zacvilila ključavnica. In še se ni genil z mesta. Milijoni zvezd so veselo pluli nad njim v prostranstvo . . .

XIV.

Kakor je učiteljica Mara obljubila, tako je ukrenila; za nedeljo je povabila Minko in Aleno na punš. Ko sta obe drage volje obljubili in so si že podale roke, je Mara naglo pripomnila, kakor bi si bila uprav domislila:

„Kaj sodita, ko bi povabila na čajni večer tudi Bresta. Saj je revež. Doma tiči in študira; kaj mu more postreči mati, ko je vsa nevedna in nebogljen.“

„Odloči sama! Ti vabiš, torej si gospodar!“

Tako je sodila Minka, kateri bi bil ljubši večer brez Bresta.

„Saj je res revček, le povabi ga!“ je hitro dostavila Alena.

„Velja! Na svidenje!“

Alena je odšla proti Smrekarju, Minka se je napotila v vas, Mara je pa obstala pred šolo in zrla za Aleno, ki je pela arijo iz Trubadurja.

„Punca, trubaduriš!“

Mrzel veter je zavel okrog ogla, da se je zavela tesno v šal, se naglo obrnila in odšla v sobo.

Dolgo se je zibala na gugalniku, pokadila dokaj cigaret in še vedno ji je zvenela na uho Alenina nagla prošnja: le povabi ga — in njena trubadurska pesem.

„Nekaj snujeta in kujeta ta dva,“ je po dolgem razmišljanju razsodila Mara in vrgla ogorek cigarete v peč.

Alena od onega večera ni več videla Bresta. Često jo je mučil dvom, je li prav naredila, da mu je zaupala. Včasih je čutila, da bi jo bilo sram, ko bi stopil prednjo in bi ne mogla zakriti rdečice. Včasih se ji je zahotelo po njem in vsa vesela je bila, če je kdo pri mizi omenil dijaka. Zato se je zelo veselila večera pri Mari, da bi mogla mirno presoditi, je li njen dvom upravičen, ali če je utemeljeno njeno veselje.

Pust dan je bila tista novembrska nedelja. Na nebu ni bilo oblakov, ki se poleti kopičijo in dvigajo kakor gorovja. Z dolgočasno, sivo kopreno, ki se ni genila in je tiho visela do vrhov nizkih gričev, je bilo zavešeno nebo, vse mrtvo in trudno. Kljub brezvetrju so odpadali redki listi z drevja in se v vrtincih sukali na tla. Ljudje so trdili, da že diši po snegu in so prorokovali hudo zimo.

Mara je čakala gostov. V peči je prasketal ogenj, okno je bilo zažrnjeno in sredi mize je gorela svetilka. Dva stola si je izposodila iz šolske sobe.

„Že luč!“ sta se začudili Alena in Minka, ko sta hkrati vstopili.

„Saj je tema v tej sibirski puščavi. Sedita!“

„In zakurila je! Poglej, Minka!“

Alena je stopila k peči in si grela roke.

„Da bi zmrzovale, kaj še! Saj je že itak naše življenje tako mrzlo — brr —“

Nato je vzela iz omare steklenico vina in nalila v kozarce.

„Oho,“ se je začudila Minka. „To ni samo čajni večer!“

„Najprej pijmo pošteno bratovščino! Na zdravje, socialist! Servus, Alenčica!“

Veselo so zadonele čaše. Mara je nagnila in izpraznila.

„Ex, dekleta!“

Minka in Alena sta se obotavljali.

„Izpijta, da bo kaj ognja v žilah!“

Ko sta izpili, so zapečatile bratovščino s poljubi in sedle okrog mize.

„Ali si Bresta povabila?“

„Sem. Nič se ne boj, Alena; tvoj fant gotovo pride!“

„Mara!“

Alena jo je osorno pogledala, Mara se je pa navihanski zasmejala in jo pogledala izza cigarete, katero si je prižigala.

„Alena, le navadi se Mare, tega nagajivčka nepoboljšljivega!“

Mara je puhnila oblak dima proti stropu.

„Nič se ne jezi, Alena! Kaj ne bi bila to dostojna partija?“

Alena je bila nekoliko v zadregi, ali je vendar naglo odgovorila.

„Ako ti je tako všeč, vzemi ga, če te mara — seveda! Boš milostna gospa profesorjeva!“

Ob tem se ji je globoko priklonila.

Profesorja bi že vzela, nič ne rečem. Toda jaz hočem tudi fanta — fanta! Razumeš!“

„Kaj Brest ni?“

„Mm,“ se je namrdnila Mara. „Zame je vse pregladek, vse preveč — kako bi rekla — na vse plati. Fant po mojem okusu mora priti kot vihar, da te kar odnese s seboj, kakor rožico za klobukom. Tak bo moj!“

„Če bo! Čestitam, rožica za klobukom! Daj mi cigareto!“

„Mara, vso mi boš pohujšala,“ je izpregovorila Minka, ko je Alena segla po cigareti. „Toda o Brestu si precej mojih misli!“

„Vendar enkrat!“ se je zasmejala Mara.

„Sem rekla precej. Za moj okus je Brest kot inteligenten mladenič premalo — revolucionar.“

„Bravo, Minka! Izvrstno! Če si ti socialist, tedaj mora biti mož stopnico više od tebe — torej revolucionar!“

Tedaj je potrkalo na vrata.

„Brest,“ je izpregovorila Mara šepetaje, potem glasno velela ‚noter‘ in mu šla do vrat naproti.

Brest je vstopil, eleganten, ljubezniv ter pozdravljaj in se kretal, kakor v salonu.

„Tukajle, prosim!“

Mara mu je ponudila stol ob Aleni.

„K Alenčici, prelepi kraljici ogrski!“

„Žal, da nisem Matjaž, gospica!“

„GROF HABSBURŠKI.“

Darilo cesarja Franca Jožefa I. švicarskim strelcem.

Brest se je dvorljivo priklonil Aleni.

„Gotovo ste kaj zanimivega debatirale. Žal, če sem zmotil.“

Alena je bila nekoliko zmedena zaradi vprašanja in je odgovorila malomarno.

„Nič posebnega, gospod profesor!“

„Pač,“ se je oglasila hitro Mara, ki je točila Brestu.

„Pomislite, zadnja beseda naše debate je bila: revolucionar!“

„Tako! Zelo zanimivo! Prepričan sem, da jo je spravila gospodična Minka!“

„Da, jaz sem izrekla to besedo! Mislim namreč, da je v naši moški inteligenci premalo tega duha. Toda prosim, da me prav razumete! Ne mislim na krvave bombe, ampak krvi, valujoče krvi za splošno delo, za socialno delo, za narod sploh — pogrešam tam, kjer bi imela biti.“

„Gospodična Minka, jaz sem že opetovano trdil, da Vas občudujem. Toda — delo za narod — ali ni to pravzaprav fraza?“

Ironija mu je igrala okrog ustnic, ko je še enkrat ponovil: delo za narod.

Minki je planil ogenj v lice.

„Da, taki ste! In to je poguba za nas: lenoba in egoizem!“

Brest se ni razburjal. Z umetnim smehljajem je nadaljeval.

„Gospodična Minka, Vi se motite! Ni lenoba, ni egoizem. To je boj za obstanek vsakega poedinca. Kruh, kruh do sita rezan, to je prvo, potem narod in domovina!“

„Ali ni trdil že Cicero, da je človek rojen domovini, ne sebi?“

„Retorična fraza, gospodična, verujte!“

„Ni res! Splošni blagor je več, kakor blagor poedinca. Zato je vsak, posebno inteligent, dolžan, da deluje za splošnost, za narod. To je moje prepričanje!“

„Jako idealno, gospica Minka. Toda praksa uči drugače. Le pogledajte dandanes vse tiste, ki delujejo! Mar res delujejo za domovino? Tako dolgo vsak deluje, glasno deluje, da mu vsled krika prislonijo lestvo, po kateri se vzpne kvišku, potem je hitro mir in konec delovanja.“

„So taki, žal, toda ne vsi! In ta grda praksa nam mora biti le šola za revolucijo mladih, idealnih duhov. Tako sodim jaz!“

Brest je pogledal v strop, vteknil roke v žep in pomilovalno bolj vzdihnil kakor rekel:

„Da, da, za domovino žive, trdijo, — pravzaprav pa le na troške domovine!“

„Ni res! Ne zamerite, če govorim celo o sebi, dasi vem, kaj sem. Komaj atom, prašek! In vendar trdim, da sem trohico le že storila. In kaj imam zato? Pogledajte, ponošeno krilo! In sem ga vesela in ponosna nanje!“

Minka se je razgrevala čezdalje bolj.

„In če domovina pridnemu delavcu kaj da, naj mu da. Delavec je vreden plačila. Sicer pa pogledajte bogato plačilo domovine pri naših iskrenih delavcih za narodno kulturo! Zaradi tako bogatega plačila nosijo razcefrane hlače in stradajo, da se jim dela črno pred očmi!“

„Zato pravim; najprvo kruh — potem ideali! Kajne, gospica Mara?“

„Jaz pravim: dekletu izvrstna partija — to je pogača zanjo, vse drugo ovsenjak! Živijo in konec debate!“

Alena je naglo prijela za čašo in je bila vesela, da je Mara prekinila razgovor, ki je postajal rezek.

„To je čisto akademično, gospodična Minka! Brez disharmonije! Pozdravljam Vas in Vas občudujem!“ je dvignil Brest kozarec proti Minki.

Vsi so trčili in začeli govoriti o vsakdanjostih. Mara je pripravila samovar, Minka ji je pomagala, Brest je razlagal nalogo iz klasične filologije in rabil, kar se je dalo, grških in latinskih terminov.

Ko je žuborel samovar, se je družba čezdalje bolje zabavala. Edino Minka je bila malobesedna in je kar največ stregla in pomagala Mari. Brest in Alena sta često započela pogovor med seboj, kar je Mara vselej opazila preko rame, dasi je imela opravka s postrežbo. Po čaju so pričeli peti, Brest se je razmajal in bil naraven ter vsled tega bolj iskren in ljubezniv.

Ko so se dokaj pozno poslavljali, je Minka predlagala, da bi z Maro spremili Aleno.

„No, dajta!“ je prosila Alena.

„Gospod Brest je vendar kavalir in te ne pusti same sredi ceste in v temi.“

Mara je rahlo sunila Minko s komolcem.

Minki to ni bilo všeč in je predlagala.

„Naj gre še gospod Brest. Vsi pojdemo!“

„Prehladno je! Gotovo se prehladim in jutri bom hripava. Oprosti, Alena.“

Mara je še enkrat z rahlim sunkom opozorila Minko.

„Grem kar sama. Ne uje me strah! Lahko noč!“

Alena je odšla izpred šole, Mara in Minka sta se poslovili od Bresta in zaprli vrata.

„Kaj siliš za pričo,“ je rekla Mara.

„Kako si čudna, Mara!“

„Nič nisem čudna. Ali ju nisi opazovala? Tako jo je gledal Brest kakor ščinkovec mladiče v gnezdu! Bog ji ga blagoslovi!“

„Ne sodi, Mara!“

„Lahko noč!“

Mara je trdo zaprla vrata svoje sobe.

Brest je za trenotek postal pred šolo in se ni mogel takoj odločiti, ali naj gre za Aleno, ali naj krene proti domu.

Tedaj je zavriskal nekdo za vasjo.

Brest se je odločil in se podvzval za Aleno.

„Moram, da, moram! Če bi jo srečal kak pijanec! Nedelja je!“

Šele na pol pota jo je dohitel.

„Kako sem se Vas ustrašila?“

„Ali ste res mislili, da Vas pustim samo ponoči, v nedeljo zvečer?“

„Ni me strah. Koga naj bi se bala?“

Pričela sta polagoma stopati drug ob drugem.

„Kako sodite o Minki? Meni silno ugaja, kadar se tako razvname, da vse kipi v njej. Idealna ženska!“

„Zame ste veliko bolj idealni — Vi! Ne zamerite, če govorim odkritosrčno. Ko ste ob debati tako skromno molčali, ste se mi zdeli, kakor tihi, trpeči ideal, prava ženska duša. Teh bolj potrebujemo kot socialistov!“

„Bogve!“

„Resnično! Minka je otrovana po vpuhlem demagoštvu. Sama — zlato srce — le žal, da je zapeljano.“

„In vendar stori mnogo dobrega.“

„Ne tajim. Ali to ni poklic žene, to je javnost — in javnost sodi možu.“

„In zakaj zahteva javnost od nas javne službe?“

„Socialna beda — socialna krivica!“

„To je resnica, gospod Brest! Zakaj se nas mora živiti toliko s kruhom, ki je tako grenak.“

„Žalostno!“ je dostavil Brest.

Molče sta stopala dalje in prišla do Smrekarjevega dvorišča.

„Gospodična, jaz sem prepričan, da se Vi ne boste dolgo nasičali s tem grenkim kruhom. To bi bilo preveč krivično za Vas.“

Alena ga je pogledala.

Roki sta se obrnili v slovo, Alena je občutila, kako krepko jo je stisnil Brest, in vsa se je vznemirila.

(Dalje.)

REINKARNACIJA.

Zložil Jos. Lovrenčič.

Iz mraku se je vzel in me je objel,
da sem ga začuden pogledal.

V besedi prikrit mu bil jok.

Otrok?

Molčal je in ni mi imena povedal.

Ah, v teh rokah je bila moč
in rastla — tako raste tema iz večera v polnoč —
in solzno besedo kovala v povelje:
Z menoj te pot pelje!

Sledil sem in prej ko je srce vprašanje
zaklicalo kam,

vzcvetelo že v njem je spoznanje:
pred nama se dvignil skrivnosten je hram,
iz njega prišla mi bridkost je naproti
in vedel sem — konec je poti!

Vstopili smo — na levi bridkost, neznanec na desni
in sem obstal
in vztrepetal.

Neznanec je dvignil roko in pokazal na sliko,
bridkost je zaslutila uro veliko
in k srcu prižela se je — a jaz sem poslušal glas resni:
Jih vidiš, orle, do neba azurnega k solncu hitijo,
da v njem se v plamen spremenijo,
v plamenu se v novo življenje spet strnejo
in močni kot nikdar se vrnejo
in vsemiru zakraljujejo! — — —

Končal je, pogledal me z ognjem v očeh.
Bridkost se je zgrudila in je klečala na tleh!

Pozdravljen, neznanec, sedaj te poznam!
In sram me je in se kesam,
da jok sem čutil v tvoji prvi besedi! —
Pogum, ti moje sanje s sabo odvedi,
orli naj bodo, ki k solncu potujejo!

Skaručna s Kamniškimi planinami.

FRESKE NA SKARUČINI.

Spisal Viktor Steska.

Uro hoda na poti od Šmartnega pod Šmarno goro proti Vodiciam je vas Skaručina. V lepi ravnini, s katere je prekrasen razgled na Kamniške planine, se vzdiguje baročna cerkev, kateri na čelu stoji, z baročno streho pokrit, 34,5 m visok zvonik.¹ Cerkev je nekaka središčna stavba. Ladja je podolgašt osmerokotnik, čigar diagonalne stranice merijo po 3,4 m, stranici pod korom in pri vhodu v svetišče 9 m, na obeh straneh pa dobrih 7 m; ladja je dolga 18 m in široka 11,5 m.

Svetišče pokriva banjasti svod, ladjo pa plitva kupola. Oba sta poslikana z jasnimi, ljubkimi freskami svoje vrste, kakršnih sicer po Kranjskem ni. Dasi namreč te freske predstavljajo različne skupine in prizore, niso posamezni oddelki ločeni med seboj z okviri ali pa z okraski, ampak skupina prehaja v drugo skupino brez ločilne črte.

Cerkev je posvečena sv. Luciji, priprošnjici za zdrave oči, in v tem oziru božja pot. Zato so tudi freske narejene sv. Luciji v slavo in poočitujejo glavne prizore iz njene legende.

Ozrmo se najprej na freske v svetišču. Sveta Lucija prihiti na oblaku, ki ga angelci okrožujejo, v nebo, kjer jo sprejme sv. Trojica. Pod njo drži angel krožnik z očmi, ki so pridevek sv. Lucije,

¹ V njem vise trije zvonovi. Prvi, iz l. 1823., tehta 23,60 stotov; drugi, iz l. 1686., 12 stotov; tretji, iz l. 1687., 5 stotov.

patrone bolnih na očeh. Druga skupina angelov ji nasproti drži križ, znamenje vere in zveličanja, na vrhu pa ljubki angelci igrajo na gosli, harpo, kitaro, trombo in flavto.

V štirih kotih gledamo sv. Lucijo, bivajočo še na zemlji: 1. Sv. Lucija moli z materjo na grobu sv. Agate. 2. Lucija daje miloščino dvema siromakoma. 3. Lucija se brani pred sodnikom Pashazijem sprejeti njegovega sina za moža. 4. Dva rablja zagrabita sv. Lucijo in jo hočeta zvezati.

V plitvi kupoli je na sredi sv. Lucija v nebeški slavi. Svetnica ponižno kleči na oblaku s palmovo vejico v roki pred Marijo, ki nagne svoje božje Dete proti svetnici. Jezušček polaga s stegnjeno ročico venec zmage svetnici na glavo. Kaj miloben prizor! In okoli te skupine ti pobožni angelci, pod njo pa ti živahni krilatci! Resnično, slikar je bil mojster!

Okoli tega prizora je naslikanih osem skupin, in sicer tako, da ni nikjer nikakega okvira, ampak prizor se kaže za prizorom, vsak zase brez prehoda: 1. Sv. Lucija zaspí, ko moli ob grobu sv. Agate. 2. Sv. Lucijo hočejo obsojeno odvesti; pa trije voli, kljub vsemu trudu priganjačev, je ne morejo premakniti z mesta. Sodnik jaha na svojem konju in zastonj besni v svoji onemogli jezi. 3. Sveto Lucijo so dali na grmado, jo polili z oljem in s smolo, da bi jo laže zažgali. 4. Ker ji ogenj niti

lasu ne pripali, ji rabelj porine meč skoz vrat. 5. Sv. Lucija prerokuje prihodnje dogodke. 6. Sveta Lucija prejme pred smrtjo še svete zakramente. Duhovnik jo obhaja in tolaži, dokler ne izdahne. 7. Device neso sv. Lucijo v odprti krsti pokopat. 8. Ob grobu sv. Lucije izpregleda slep starček, drugi bolniki se pa zatekajo k njeni priprošnji.

Na pevskem koru je naslikan angel s trobento in z napisom: Resonet Luciae fama per orbem (naj odmeva Lucijin sloves po svetu).

Te freske so bolj živih barv; rdeča in rjavkasta prevladujeta; poleg njiju se najbolj opazuje zelena, modra in rožasta barva. Vse barve se lepo ujemajo.

Prizori in osebe kažejo jasno razdelitev s skrbno uporabo prostora. Vse je pregledno; nikjer nobena gneča ne moti. Jasno so prizori porazdeljeni, zlasti v svetišču, nekoliko manj v ladji, ker se toliko dogodkov združuje in ni imel slikar popolne svobode.

Kakor slikarji tiste dobe sploh, pozna tudi naš slikar tri vrste angelcev:

1. angelske glavice z dvema perotnicama ob vratu;

2. prave baročne genije ali putti;

3. angele mladeniške ali dekliske postave.

Zunaj cerkve na južni strani je naslikan še velik sv. Krištof, ki pa je v teku let tako obledel, da ga je bilo treba skoro popolnoma prenoviti.

Ob potresu l. 1895. so freske vsled razpok na stropu zelo trpele. Treba je bilo lepo delo kolikor mogoče popraviti. Župnik vodiški, duhovni svetnik Simon Žužek, je delo poveril slikarju Alojziju Šubicu, ki je svetišče s Pavlom Šubicem popravil, ladjo pa je skoro vso prepustil slikarju Mateju Strnenu.

Napis zadaj na koru ne omenja sotrudnikov. Glasi si: Haec aedes sacra MDCCCVC terrae motu laesa reipublicae sumtu picturis in calce madida restaurata est Aloysio Šubic, pictore.

Freske so bile slikane ali vsaj dovršene l. 1748., kakor izpričuje letnica v zadnjem kotu na svodu ladje na listni strani, kjer je bržkone tudi slikarjev portret.

Kako je slikar zasnoval svoj načrt? Snov mu je dala legenda sv. Lucije, razdelitev snovi v posamezne prizore pa nemška pesem o sv. Luciji, ki jo je slikar tudi zapisal v posameznih kiticah pod dotične skupine.

Glasi se takole:

1. Lucia zu Catana entschlief bey dem Grabe, Sanct Agatha erscheint ihr zu der Stund, Sye spricht: sey getrost mein Schwester, nicht ver- Sie dein Mutter ist frisch und gesund. [zage,

2. Gleich einer Seule Lucia unbeweglich stand, Da sie der Geist Gottes sterken thuet, Umbsonst ist all Müh der Ochsen und Heiden Paschasio trotzte in beser Muet. [Hand,
3. Als man Luciam von der Stelle nicht bringen kan, Thun sye mit Oel und Pech beguessen, Darnach umb sye ein grosses Feyer zünden an, Das sye soll das Leben einbuessen.
4. Zu schwach war das Feyer Luciam zu bewegen, Welches ihr nicht ein Härl verbrente, Es muste nur durch ihren Hals fahren ein Degen, Der sye mit der Marter Cron crönte.

SKARUČINA: NOTRANJŠČINA CERKVE.

5. Lucia weißaget viel zukünftige Dinge. Und kündet der Kirchen den Frieden an, So baldt die Tyrannen in die Todtes Schlinge. Fahlen und fahren in den höllischen Pan.
6. Luciae reiner Geist scheidet nicht von dem Laibe, Bis ein Priester kam mit dem Sacrament, Der sye versehe und bei ihr in Zügen bleibe, Bis auf ihrn Todt glückseliges Endt.
7. Luciae keuscher Leichnam war christlich be- Den Paschasius schon entseelet hat, [graben, Von frommen Jungfrauen ehrerbietig getragen, Zu Syracus bekhombt seine Ruhestadt.
8. Wie glorreich das Grab Luciae war gewesen, Bezeigen viel blinde und presshaffte, Welche gleich der erwünschten Gesundheit ge- Da Gott Luciam wundersam machte. [nesen,

Te osmere kitice so bile torej slikarju kaži- pot, kako naj tvarino razdeli.

Kdo pa je bil ta slikar?

„Zgodnja Danica“ je l. 1874., str. 260, pisala o Skaručini: „Posebna lepota te romarske cerkve je to, da so po stropu naslikane dogodbe iz življenja in trpljenja sv. Lucije. To delo je izvrstno izpeljal umetni slikar Franc Tomšič iz Ljubljane v l. 1748.“ To poročilo je prešlo potem tudi v druge spise. Ker pa o slikarju Francu Tomšiču nikjer ni bilo najti sledu, je bil dvom upravičen, je li dotični člankar ime prav čital. In res so preiskave dognale, da je v rokopisni knjigi „Manuale“ v vodiškem arhivu ob robu pri župniku Josipu Gregorju Vačniku (1720—1770) začrtana o Skaručini opomba: „Vso¹ cerkev je na svodu okrasil

SKARUČINA: FRESKA V SVETIŠČU.
(Fot. Albin Poljanec.)

z dragocenimi slikami, ki predstavljajo življenje in mučeništvo sv. Lucije, umetni in slavni ljubljanski slikar Francišek Jambschig.“

Slikar je torej Franc Jamšek. Kdo pa je bil ta in kje je živel? Francišek Jamšek je bil slikar v Ljubljani. Njegovo krstno ime je Francišek Anton. Poročil se je 4. junija 1730 z Marijo Dorotejo Steier in je bil lastnik 12. hiše v Hrenovih ulicah, kjer je bival vsaj do l. 1751., kakor kažejo mestne davčne knjige. Drugega se doslej še ni o njem dognalo. Tudi nobena druga slika njegova ni znana, čeprav je moral mojster, ki je tak biser ustvaril, kakor so freske na Skaručini, že prej mnogo slik napraviti.

¹ Ecclesia per totum in fornice pretiosis picturis vitam et Martyrium S. Luciae repraesentantibus per artificiosum et celebrem Franciscum Jambschig pictorem Labacensem exornata.

Kaj pa pravi ustno izročilo? To je zelo nezanesljivo. Ljudje pripovedujejo, da je bil Italijan. Vprašati bi se pa morali, čemu je pod slike zapisal nemške kitice, česar bi italijanski slikar gotovo ne bil storil.

Druša govornica pripoveduje: Slikar je oslepel. V svoji žalosti obljubi, da bo cerkev sv. Lucije na Skaručini zastonj poslikal. Ko ozdravi, izvrši svojo obljubo, in sicer brezplačno. Dali so mu pa 200 goldinarjev, ki jih je, dasi nerad, sprejel. Ko pa pride do kraja, kjer stoji sedaj pri cerkvi znamenje, zopet oslepi.

Nasproti duhovski hiši je stala majhna napol zidana, napol lesena kočica, ki je služila za stanovanje provizornemu učitelju, prej pa je bila v tej koči shramba za cerkvene darove, n. pr. žito itd. V tej koči je bila ena stena poslikana.

Ne daleč od Skaručine je vas Povodje. Ondi sta na številki 4, pri Rebolu, dve okoli 2 m visoki stenski sliki. Prva kaže sv. Florijana z zastavo, druga pa Jezusa na križu z Marijo, sv. Janezom in sv. Magdaleno. Sliki sta čedni in dobro ohranjeni. V sredi je napis:

PROPTIO CHRISTO IESV
FLERI FECIT VOVIT
ADAM WERGANT.

Nad sliko sv. križa je letnica 1722, kronogram pa izkazuje letnico 1723.

V hiši pripovedujejo, da je hodil semkaj prenočevati slikar, ko je slikal na Skaručini, in da je zato naslikal ti dve sliki. Ta pripoved pa je prezrla okolnost, da je bila cerkev slikana 26 let pozneje, ko ta hiša.

Še nekoliko vrstic o cerkvi. Prvotno cerkev so sezidali od l. 1662. do 1664. Kako se je to zgodilo? Vizitacijski zapisnik ljubljanske škofije iz l. 1661., str. 47, pripoveduje: Soseske, ki so hotele sezidati cerkev sv. Lucije, so nameravale 24. junija 1661 prositi škofa (Otona grofa Buchheima) dovoljenja za zidavo in mu predložiti zapisnik čudežnih ozdravljenj, ki ga je po škofovem naročilu sestavil generalni vikar, ko je dne 18. junija v Vodichah zaslišaval priče. Toda preden so prišli do knezoškofa, se je ta odpeljal v Krašnjo. Zato so sklenili svojo namero izvršiti 25. junija, ko se je knezoškof peljal v Šmartno pod Šmarno goro. Ko se je vozil mimo kraja nameravane cerkve, so mu prišli naproti in so voz spremljevali do Šmartnega. Tam so pokleknili in po vikarju Marku

Luchinu izrazili svojo prošnjo. Knezoškof pa jim je izjavil, da je že dovolj cerkva. Ljudje žele novosti, stare cerkve pa zanemarjajo. Ko bo ta cerkev dozidana, bodo isto z njo storili in želeli zopet nove cerkve. Zato naj rajši ne začno z zidanjem. Odgovorili so pa, da ima vodiška župnija le štiri podružnice, ki so vse dobro preskrbljene; namepravana bo peta in bo zadostno oskrbljena, če jo sezidajo. Štiri sosednje vasi so se s prisego zavezale, da bodo omislile zadostno doto, in ko bi kaj zmanjkalo, jo še pomnože. Svetna gosposka je že dovolila neodvisnost prostora za cerkev in pokopališče. Miloščina, ki so jo nabrali v teh nesrečnih časih, je dar Boga, ki nagiba človeška srca, da bi častila sv. Lucijo. Knezoškof jim je odgovoril, naj potrpe, da se bodo čudežna ozdravljenja preiskala; da se pojasni, je li zadosten povod zidanju; je li prostor neodvisen in da se vse drugo premisli, kar je za to potrebno. Po tem odgovoru so prosilci odšli.

Iznova so se obrnili na svojega svetnega gospodarja, smleškega graščaka Ferdinanda grofa Verdenberga, s prošnjo, naj jim prostor za cerkev odstopi in pismeno zagotovi. Ta je prošnjo uslišal na Dunaju 6. marca 1662.

Toda l. 1663. dozidana cerkev je bila majhna, neznatna. Župnik Josip Gregor Vačnik, ki je bil v Vodica 44 let, od 14. oktobra 1726 do 23. decembra 1770, je podrl staro, slabotno cerkev in je sezidal novo in jo dal poslikati (1748). Posvečena je bila 10. julija 1755.

Cerkev ima tri oltarje. Veliki oltar ima kip in sliko sv. Lucije. Sliko je napravil Alojzij Šubic. Za oltarjem je manjša slika, ki jo je l. 1861. izvršil Matej Koželj. L. 1774. je oltar popravil Leopold Götzl. Ob oltarju se nahaja letnica 1776 s črkama J. A. Na evangelijski strani cerkve je oltar svetega Mihaela, na listni strani sv. Družine. V obeh oltarjih sta kipa.

Pred cerkvijo je duhovniška hiša, kjer prebiva navadno kak upokojen duhovnik. V tej hiši se hrani banderska slika sv. Lucije, še dosti dobro delo, bržkone Janeza Potočnika okoli l. 1820.

Blizu cerkve je znamenje, katero je nazadnje poslikal Matija Bradaška.

Omeniti je še kužno znamenje ob cesti proti Šmartnemu. Na Kranjskem se je le malo tako zanimivih ohranilo. Na kamenitem podstavu se vzdiguje kamenito okroglo steblo, sestavljeno in sezidano iz več delov. Na stebelu počiva štirikotna kocka z dolbinami; na vrhu tiči patriarhalen križ. Letnica je le malo še vidna, bržkone 1660.

Cerkev na Skaručini s svojimi krasnimi freskami, hiša „pri Rebolu“ in kužno znamenje so

trije tako zanimivi predmeti na primeroma tistem prostoru, da naj bi si jih ogledal vsak ljubitelj domače umetnosti.

Dodatek: Dve listini.

I. Vizitacijski zapisnik ljubljanske škofije l. 1661., str. 47.:

Die 24. (Junii) mane, vicinitates fabricandae Ecclesiae S. Luciae supplicare intenderant pro gratioso consensu ad fabricam inchoandam, et Relationem hanc, quam Examinatis, et iuratis personis, super acceptis gratiis sanitatum, ex mandato Excellmi et Revdmi Ppis 18. Junii in Wodiz Vicarius Glis conscripserat praesentare. Sed priusquam venissent, Excellmus Pps versus Crachsen discesserat: ideo, quod hic fieri non poterat, in Visitatione Vicariatus S. Martini sub Kollenberg factum est. Nam die 25. Junii locum Ecclesiae erigendae transeunti, supplices occurrerunt, et currum comitantes usque ad S. Martinum, mediante Vicario loci Marco Luchino, summa cum Reverentia genuflexi. Sed consolationis aliud non perceperunt, quam Ecclesiarum multitudinem non expedire. Populus novitatis cupidus, deseret veteres Ecclesias huius novae desiderio, et postea hanc ipsam desiderio alterius recentioris. Ideo potius non esse inchoandam fabricam, quam incipere deserendam. Sed cum replicarent, hanc Parochiam Bodicensem non habere nisi 4 filiales Ecclesias, omnes provisas de dote: et modo hanc fore quintam, cui dos est sufficiens assignata sub conditione, si erigatur. Quatuor circumvicinos Pagos fideiussionem facere de sufficientia dotis, et in quacumque se velle obligare de supplenda dote, si deficeret. Dominium temporale iam concessisse immunitatem loci pro Ecclesia et Coemeterio. Eleemosynas, quae his calamitosis temporibus comportatae sunt, non esse nisi donum Dei animos hominum ad honorandam S. Luciam commoventis. Super quae remisit eosdem ad patientiam, ut gratiae sanitatum iam concessarum examinentur ulterius, et sufficientia causae, immunitas loci, et caetera deliberentur ad opus huiusmodi requisita. Et hoc responso percepto supplicantes recesserunt.

II. Kapiteljski arhiv ljubljanski, fas. 62/21. Listina se glasi:

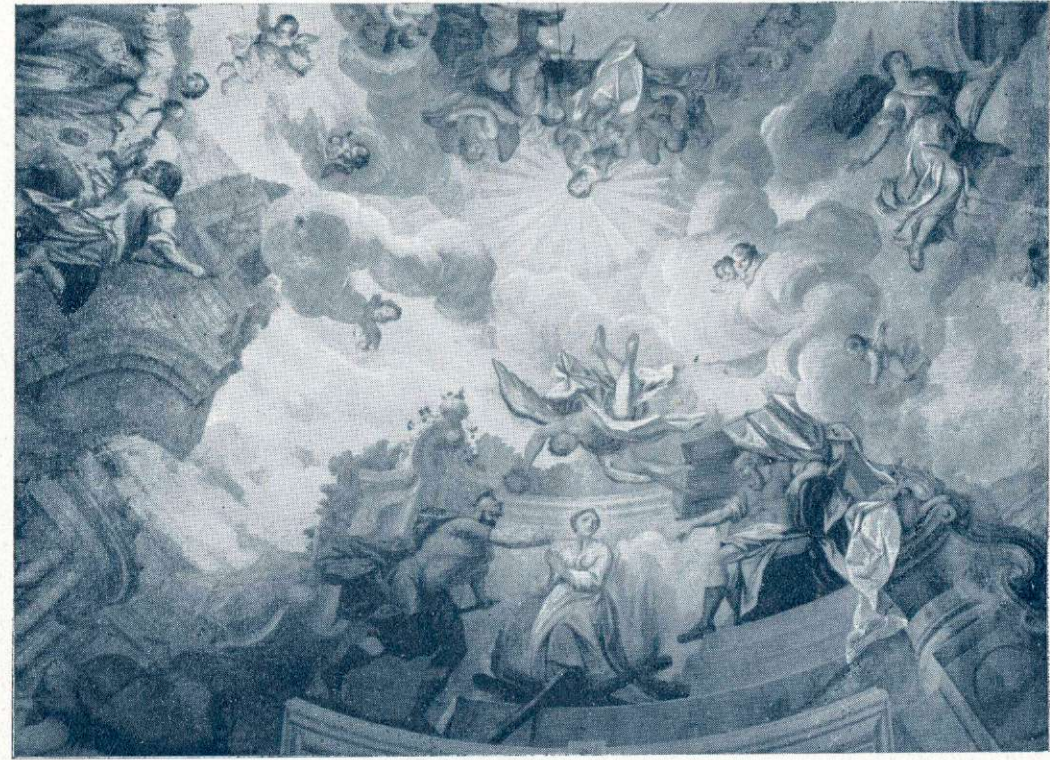
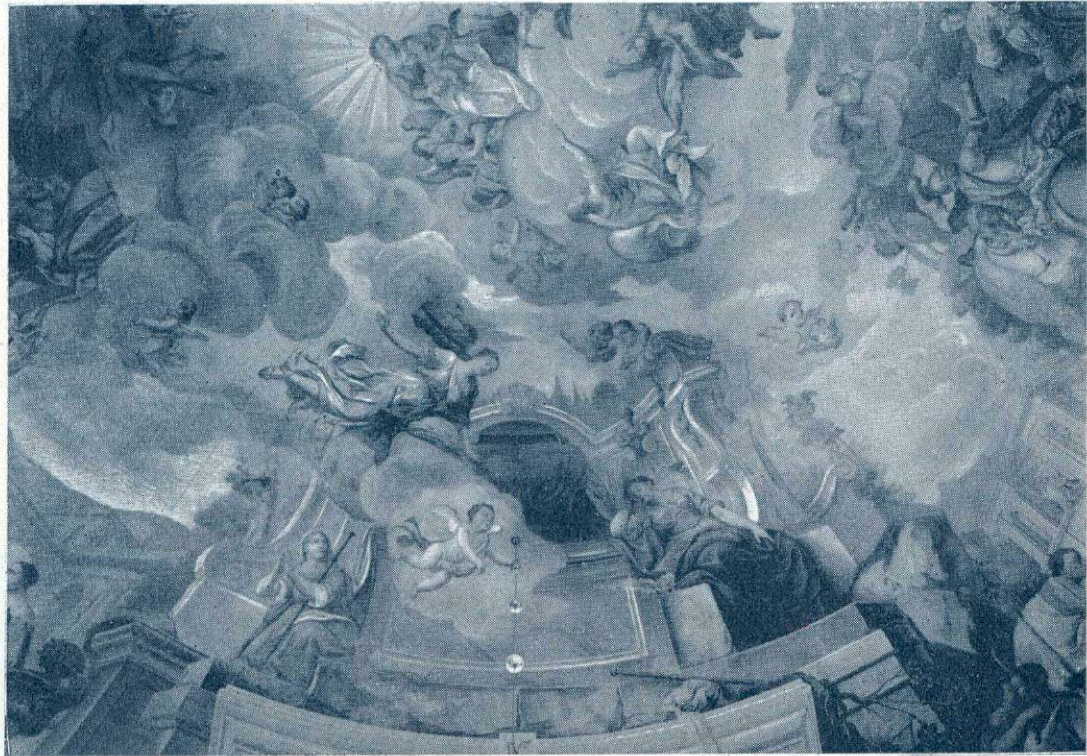
Ich Ferdinandt Graf von Verdenberg¹ und zue Vämiest², Freyherr zu grauenegg³ und herr zu grauenwerth³, Creuz⁴, Oberstein⁴, und Flednig⁴,

¹ V Šleziji.

² Na Moravskem.

³ Na Nižjem Avstrijskem.

⁴ Križ, Stari grad pri Kamniku, Smlednik na Kranjskem.

SKARUČINA: FRESKE V CERKVENI LADJI. (Fot. Albin Poljanec.)

SKARUČINA: ZNAMENJE PRI CERKVI.
(Fot. Albin Poljanec.)

Peuerbach¹, Prukh an der Aschbach¹, Schönberg¹ und Windorf¹, der Röm. Kay. May. Rath, Wirklicher Cammerer, und obrister Erblandtstäbelmaister der fürstlichen Grafschafft Görtz, wie auch Landtrechts Beysizer im Marggrafthumb Mähren etc. Bekhenne für mich und alle meine Erben, öffentlich mit diesem Brief, daß V. und V. meine zu der herrschaft Flednig gehörige zu Skharutschina, und Napaludy², Rugkhsässige, wie auch theils andere obrigkheiten, zu Woißku³, und Veldt³ bewohnte, der Pfahr Khürchen St. Margarethen zu Wodiz, in spiritualibus undterworfene Undterthanen, für mich schriftlichen und supplicando einhomben, und in allem gehors. vorbringen lassen, wie das sie an meiner Herrschafft Flednig, Grundt- und Landtgericht, undterhalb dorf Skarutschina an Einem Bihl gegen den Bach Scladeniza genannt, ein Capellen, oder Kürchen zu Ehren der Heyl. Luciae aufzubauen Vor Vielen Jahren Ihre Vor Eltern sich verlobt haben solten, Sie nun Werkhstellig zu machen Ihnen Vorgenomben, allein Ihre fürstl. Gnaden Herr Herr Bischoff zu Laybach

alß Loci ordinarius die gnedige Lizenz, und Erlaubniss darzue zuschreütten und das gebeu anzufangen keineswegs erthailen wollen. Weillen V. und V. Vorgenante Nachbarschaften, die notwendige Cession des grunds, und Exemption, von der Landtgerichtlichen Jurisdiction, undter meiner eigener Ferttigung nicht aufweißen, und Ihrer fürstl. gnaden zu praesentiren haben, Bitten mich hierauf gehors. Ihnen nicht allein des grunds (so zu denen daselbst in Skharutschina gelegenen Hueben gehörig, und der Herrschafft Flednig undterworffen) souill zur erbauung der Kürchen, und Erweiterung des herumb Nothwendigen Spacij der fünfzehn Schrütt pro coemeterio iuxta SS. Cañes Vonnöthen sein möchte, gnedig zuuerstatten, sondern auch dasselbe quoad immunitatem Ecclesiasticam der Landtgerichtsgerechtigkeit Zubefreyen, und dergestalt zu dessen vermerklich Gott dem allmechtigen Wollgefelligen gebey gnedig zubewilligen, und mich aller meiner an demselben orth bißhero gehabtten gerechtigkeiten schriftlich genzlichen zubegeben. — Wann ich aber zu dem Heyl. Kürchengebeu, und befürderung Mehrerer Ehre Gottes Schuldig: auch crafft meiner lieben Eltern Seel. gedechtnus, erwißenen guetten Exem-

SKARUČINA: POVODJE „PRI REBOLU“.
(Fot. Albin Poljanec.)

¹ Na Gornjem Avstrijskem.

² Na Povodju pri Skaručini.

³ Vojsko in Polje blizu Skaručine.

plen genaigt, ohne dessen beraith schon Undter dato Wien den 29. July deß 1660 Jahrs, in denen abgelofenen an meinen damaligen Pflegern Michaelen Lüsten, Sendtschreiben ihne auf die Erste anmeldung verwilliget und diß orths von meinen abgeordneten in Crain gewesenen Regenten die wahre gründliche Beschaffenheit und Information

KUŽNO ZNAMENJE PRI SKARUČINI (1660).
(Fot. Albin Poljanec.)

eingenomben, dardurch mir auch ainiges praeiudicium nicht entstehen möge.

Darauf nun Ihr gehors: Bitt sowoll respectu des eigenthümblichen grundts, alß auch Landtgerichtlicher Jurisdiction, Ich in allen angehört, angenomben, und placidirt, und will Ihnen V. und V. Nachbarschaften für mich alle meine Erben, und nachkhomben hirmit wissentlich, und in Crafft dis

Briefs, soweith sich die beschehene ausweißung des Nottwendigen orths erströkhet, und darzue nothwendig erfordert würdet, Mein Vollkhombenes Ius, und gerechtigkeit zu dißem Ende allein Cediren, und Übergeben, mich auch, meines daran habendten eigenthumbs, und Landtgerichtlichen Juris: so Ich an gemelten orth, alß Herr zu Flednig gehabt habe, genzlichen verziehen, und begeben haben. Gelobe auch nun hinführo darwider nichts zureden, zu handeln, zuthuen, noch fürzunemben, sondern Sie in Ewige Zeit darbey Ruebig, und Unperturbiert verbleiben zulassen. Doch behalte Ich mir, meinen Erben, und Nachkomben in alle weeg Beuor, wann die Jährliche Dedication, kkirchenweih, Concurs, und zusamben Khunften bey gemelter aufbauenden Kkirchen, oder Capellen gehalten werden, daß Ich und meine Erben, die Mauth, das Standtgeldt, auch begreifung der Übelthätter und alle andere in Crainlandt gebreichige Landtgerichtsgerechtigkeiten, ohne Meniglich eintrag, oder Irrung gereicht und Entrichtet würdtet: Hochgedacht Ihr fürstl. Gn. Bittend wofehr kein anderes Impedimentum, oder Verhindterndes am weeg stünde, Ihnen belieben zulassen, in diesem heyl. Werkh des gebey Vorth zuschreiten, und zu prosequirn gdig zu erlauben, ditsorths meinethalben keineswegs aufzuziehen. Dessen zu wahren Uhrkhundt habe Ich dießen Brief mit eigener Handtschrift und Poettschaft verferthiget. Actum Wien den Sechsten Martij. A° 1662.

Ferdinandt Graff von Verdenberg m. p.

(Papirna listina z rdečim pečatom.)

Na robu je še izpisek: Anno 1662 Comes Ferdinandus de Werdenberg donat fundum pro aedificatione Ecclae et Coemeterij S. Luciae in Skaruzhina et cedit suum Ius Territoriale, salvo quod in Concursibus habere debeat das Standt Recht et aeficiorum coercionem Extra Ecclesiam et Coemeterium intelligendo.

TEBI.

Zložil Jos. Lovrenčič.

Jaz ljubim hrepenenje tvojih oči
in tvojih rubinastih usten nasmeh
in tvojo lepo dušo,
ki ji neznan je greh.

In vsa ta velika in lepa ljubezen
pojde z menoj in bo nerazodeta
ko pesem, ki sebi jo poje srce
in drugim nikdar ne bo peta!...

UHARICA.

Bajka o življenju. Spisal J. Jošt.

I.

Visoko v gorah je živela uharica. Temno, pedenj globoko duplo je njen dom, ozek, da se komaj splazi z mehkim kožuhom skoz odprtino. Stene so že zglajene in se svetijo kakor namazane z mastjo, ocrnele in okamnele, na pragu se poznajo praske sovinih krempljev. Pest prhljadine je ostalo na dnu; tam čepi uharica, sama, mirna kakor kamen, tiha, lena. Počeni-la je, sedla na prhljadino in se naslonila na temno steno. Zdi se mi, da premišljuje, koliko je že staro njeno stanovanje. Našla ga je nekoč in to je bilo tako:

Pred davnim časom — kdaj ravno, tega se ni mogla spominjati — je živela onstran hriba, v razklopotanem žlamboru, da je močil dež njo in njeno tovarišico. Zakaj takrat ona ni bila sama, ampak je imela lepo družico svileni mehkega perja, s krasnim vencem okrog zlatih oči. In kako je znala leteti! Komaj se je videlo, da zgiblje peroti, tako je plavala v zraku, v daljo kakor misel neslišno, varno in bliskovito.

Ali nekoč se ni več vrnila v razpokli žlambor. Razentega se je isti hip vsulo noter pest prsti. Osamljena uharica je preplašeno sfrfrala iz luknje. Pod njo se je zveral paglavec in zaploskal z zlobnima rokama.

Kam zdaj? Tu jo je zadela nesreča in jo je našla dolgoprsta roka bosega smrkolina.

Razžalostila se je in se od tistega trenutka ni mogla več razvedriti; zato ni marala nič več v ono dolino. Spomnila se je, da je videla nekje votlo drevo. Nekam nesigurno — ker jo je obiskala nesreča — je preplavala znani grič in bistre oči so zagledale v mraku precej veliko duplino.

Pokuka vanjo. Prestrašen zakriči pisani detel in se zakadi v uharico, da se je opotekla. Revez je že mislil, da je njegova zadnja ura, ko je zagledal in začutil nad glavo strašno sovražnico — in komaj se je skrivil v mračnem hrastovju. Ni si upal več nazaj.

Tako se je sova stalno nastanila v duplu.

A ni mogla pozabiti svoje nesreče. Dan je potekal za dnevom, drug enak drugemu, dolg in samotni kakor vsa okolica — strašno puščobna, ko se bliža jesen. In onega dne je pomislila, zakaj se ni vrnila družica. Žalostno je poginila od starosti — znabiti. Morda jo je ubil človek? Ha — človek! Roparice so jo ubile, ujede? Ptice!

V Malih dolih, kamor še ni segel strel, je ni nič motilo — tupatam vran, če jo je našel ob zori čepeti na pragu. Drugega ni bilo. No, včasih je začula, kako nekaj razbija po hrastu, parkrat zamahne, preneha in začivka — pa zopet zabrni desetkrat. Jezilo jo je, če se je žolna le igrala, ker daje hrast tako lep glas, in je brnelo celo uro po deblu. Priplezala je celo do luknje in radovedno pokukala noter. Ali v smrtnem strahu je zacikala in odpivkala po globeli! — Pa se je kdaj izpozabil brglez in skočil pred duri; izpozabila se je senica in jo obiskala, ko je sanjala najlepše sanje: ni mnogo manjkalo, da je ni odnesla za kosilo.

Redki so bili njeni obiskovalci; zato jih je tembolj sovražila, če so jo motili nevabljeni in nepoklicani, in jih je preganjala. Črtila jih je, ker so jo včasih izvabili vun — a ona ni mogla trpeti svetlobe. Nad vse ljub ji je bil mrak, tema, popolna tmina — ko komaj dremlje na nebu kosček lune, ko zvezde kar ne morejo svetiti, temveč le pojemajo in ugašajo. Takrat je vse mrtvo. Zakaj zvezde se krešejo kakor mrtvaške sveče, ko je umrlo vse stvarstvo. Takrat ni glasu! Le uharica oživi in presunljivo zaskovika!

„Tevjêm —!“

Enkrat, dvakrat zamiži za hip, da se razgleda po Malih dolih, zazeha in še enkrat pomežikne, da razloči vsako pero — tja do zadnjega hrama zapuščenih vinskih goric. Komaj da se čuje, kako je ščinkovec leno predjal odrevenelo nogo — že ga je zmanjkalo v nenasitnem grlu! Čemu pa pride sedet tako blizu? Mar svet ni velik in prostran?

Komaj pritajeno zašušti osamljen list, napol prestopi mlada miška — nič drugega! — da ubeži žarkemu očesu in krivemu kljunu. Tenko pripoje med vejami lačen komar, da ga pohlasta goli netopir, čim zavije okoli debla — zopet je za minuto tišina, hujša ko prej, samota, pogubnejša nego doslej. Zakaj v samotni preti malim, drobnim pevkam smrt; v samotni jih išče zlatorumeno oko, da se maščuje za petje, ki je podnevi tolikrat trkalo na gladke hrastove podboje.

Kaj menite, da malodolski ptički poznajo svojega sovražnika?

Uharici ni bilo žal po onem žlamboru — sedanji stan je kakor njej umerjen, in ta globel je

vsa drugačna. Ko se je tod prvokrat razlegel smrtni „tevjêm“, je začivkalo nebroj pernatih pevcev, nebroj drobnih kril je splahutalo v grmovje — za hip! takoj nato so se vsuli za sovragom in ga suvali v mehko perje. Oj ti nevljudni sosedje!

Po očeh jo je tedaj zaščenela svetloba, ker je bil dan! In preklicani sosedje so jo našli, ko je dremala na okleščenem vrhu in zadremala zoro. Zato jo je bodlo v oči, ko so jo zdramili. Vse-povsod je taka svetloba, žgoča in moreča — kdo more živeti tako? V njen dom ne posije jasen žarek, v njem je noč prej in pozneje. Uharica bi umrla, da mora za vedno živeti v dnevu. Rojena je za noč, ustvarjena za temo — za smrt! Da! Zakaj kar je živega, to ona sovraži! Vsem drobnim stvarcam, ki trepečejo po skritih gnezdih — vsem je ona v pogibel. Pred njo je strah, za njo trepet in plašen vrišč —

Smrtna ptica! Zato jo vse preganja — ves dan bi ne imela miru, a ponoči povrača ona. Z nikomer ne živi v slogi in zastopnosti. Ljudje se križajo pred njo: otroci se jočejo, matere se bojé smrti — starci se nadejajo konca.

Kako more strah roditi tolažbo in mir? Kako naj smrt rodi življenje in veselje?

Uharica — ti si strah nevednih in nerazsodnih!

Zakaj ne moreš živeti v miru? Zakaj te vse mrzi? Ti si edina izmed ptic, ki si prokleta, ker si porojena v temi. In ne v temi, ampak v luči je rešitev, življenje in sreča.

Ti si kakor smrt, ki kolje najrajši v mraku, kadar je umrlo solnce, dobrotni poslanec iz neba —

Zakaj ne moreš uživati miru? Poslanica smrti — kdaj se je rodilo v temi drugo nego smrt in pogubljenje?

II.

Sunkoma se je vzpela na prag.

Nekje se je premaknilo rahlo šelesteče listje, pod hramom je zacirikal skalni jereb in je ropotaje zgrmel po globeli. Plahutanje perotnic je zamrlo v šumenju hudournika, kamen se je zavalil po temni strugi, dokler se ni onemogel zgrudil v tolmun —

Kakor da se je dvignil glas iz večnosti, predramil vse stvarstvo od vzhoda do zahoda in umrl v nemiru —

Uharico je zaščegetalo okrog očesa. Vzdignila je nogo in nagnila glavo, zamižala je z levim očesom in se popraskala po belem vencu, pa se zopet umirila. Napela je čopasta ušesa in posluhnila —

Še stoka po kotlini hudournik, odnekod je prišel pritajen vzdih —

Nakrat je sova pozabila na vse to in Male doli so hipoma čudovito oživele. Stotisočeri „čri-čri“ so tenko zapeli od brega do brega, od hrama do hrama — iz gorice v gorico. Tega še ona ni začutila dozdej nikoli. Zašumelo ji je v ušesih, da je zazehala, stresla z glavo in pogledala nizdol in se ozrla navzgor. In stotisočere svetle pikice so se zaiskrile krogingkrog, kakor da hoče svet zagoreti v neizmernem plamenu.

Še enkrat je zasukala glavo, da je zapazila jasno oblo. Malce jo je zaskelilo v očeh, da je trenila z njimi, in se še ozrla proti svetli luči, ki je plavala visoko, obdana z lahnim, sijajnim pajčolanom leska in bleska.

Kakor da v globeli ni več noči, tako se je nenadoma razsvetlila! Kakor da v globeli ni vse mirno in mrtvo, tako je oživela — in stotisočeri drobni klici so poleteli od brega do brega.

Neznano življenje je završalo od klanca do klanca, kjer je sicer kraljeval mir, ki je zamoril poslednje onemogle glasove šentomaškega zvončka. V dolini je vstal nepoznan vrisk in hitel po globeli, nad Sv. Tomažem se je čarobno zaiskrila jasna lučka in izgnila na horizontu — nenaden pojav nebesnega gibanja. Ozračje je, kot bi trenil, zadrhtelo. Pritajeni, zadušeni, komaj slišni glasovi so prepregli temo; pojavilo se je življenje, ki ga ne razvozlja časno bitje, stvar; noben duh ga ne zapopade, ne izrazi ga nobena beseda.

Poslušajte! Nepojmljive melodije — kaj drugega nego melodije! — so se zbudile, kjer ni nihče pričakoval, in so prodrle neizmerno obzorje. In zopet in zopet so vstajale odnekod, rahle in enolične, da pričajo o skrivnostih in časih svetovja.

Nad sovo nešteti „čri-čri“, spodaj po grapi vzdihujoče vršanje, tuintam neumljiv krik.

Uharica je razpela široka krila in komaj slišno splahutala po kotlini. Pogledala je podse, štela in prebiralala vejo za vejo, deblo za deblo — in prav nič se ni genilo, kot da je najmanjša pevka občutila, da se rahlo trese zrak okrog smrtne sovražnice. In to je čul najdrobnejši kraljiček, da so drsele nad njim perotnice. Zbudilo ga je preplašeno čivkanje — uharica je med vejami zasačila strnada.

Obupno je viknil, ko se je zavedel v kljukastem kljunu. Komaj je dobil sape, da je zaklical na pomoč — že je znal, da ne uide neusmiljenemu ptiču.

Zakaj me preganjaš? bi bil rad glasno vprašal, a je le šepnil.

Molči lepo! ga je potolažila sova. Zakaj preganjaš ti mene podnevi? Če le moreš, mi izpuliš

pero. Mar si pozabil, da ste me ondan okljuvali stari in mladi, mali in veliki, ko ste me našli v grapi? Kaj cepetaš? —

Moja družica bo umrla žalosti — saj ti je že zdaj komaj ubegla —

Sedla je na okleščen hrast in spravila otrplega strnada.

Takrat, ko še ni bila sama, je bilo vendar drugače. Tedaj je imela po dva mladiča, lepa, z belim puhom, debelimi očmi. Venomer sta bila lačna. Koliko sta pogoltnila dannadan, to so vedeli in čutili vsi sosedeje po drevju in v zemlji. A to je bilo davno in kdove, kje so zdaj vsi ti mladiči! Žive za kakim bregom, kamor ne stopi človek in ne zaide solnce.

Popravila si je zmršeni kožuh in hušnila nad vrhovi, tik nad vejami, da se je malone zadevala obnje. Približno je že vedela, koliko stokrat zamahne, da pride iz Malih dol na plan, v nove doline in griče.

Nalahko je mahala s perotmi, za cel meter se je pognala naprej. Na levo in desno je obračala glavo, da ji ne uide noben mig, noben skriti glasek. Neverjetno naglo so izginjala drevesa pod njo, na levi in desni gorice.

Žalostno je skoviknila, ko je zazrla spečo vas Jankovo. Zaplavala je kakor pero v polnočni mrak.

„Uhu-ú!“

Bajtar Hlačnik se je pokrižal v neznanskem strahu, čuvši smrtni krik. Zbudila ga je vest, ko je pomislil na svojo revščino in na sosedovo bogastvo, pozabil je, da se vrača od bolnika.

„Bog se usmili! Še opolnoči nimam miru in pokoja!“ Obrnil se je in pospešil korake skozi dremajočo vas.

„— Sosed — hm! Naj cvetejo cekini pod Šentomažem! Naj jih vzame sam šentej! Naj jih nese —!“

Na pragu se je ozrl, moral se je ozreti — nevidna sila ga je ustavila. Tako je videl, kako je smuknil nad glavo usodni ptič! — „Nič dobrega ne bo! Prokleta zalega!“

Zaloputnil je vrata.

Pokril se je čez glavo, da ni videl, kako bega mesečina po mokrih ilovnatih tleh. Tisto noč Hlačnik ni več mislil, kako bi šel po svetu, ni preudarjal o tem in ni se odločil —

Nihče, noben človek, dober ali zloben, nedolžen ali grešen, bi ga ne poklical po imenu.

„Hlačnik! Kam tako zgodaj? Roso nabirat?“

Navsezgodaj bi šel, ko še vse spi — makari opolnoči. Ali koncem vasi bi ga poklical smrtni ptič — tedaj bi se zavedel in pokrižal, da ga ne sreča nezgoda že ob zori.

Sam Bog ve, zakaj ne more čez Šentomaž, da pogleda naokrog po širni ravnini, kje je prijetneje in lepše. Znabiti bi našel vsaj enega sotrpina, kjerkoli.

Zakaj ne more vzeti palice, zakleniti kočice in vreči ključa čez nizko streho, da ga nihče ne najde in ne odklene duri, ki skrivajo toliko uboštva. Bogme — in nič bi ga ne zeblo v hladni noči, ko bi stopal po blatni Jankovi, po vseh lužah in mlakah, kjer se še psu zažreza! — Daleč naokoli ni bilo takega bajtarja; a on ni tožil, ampak mirno je živel za vasjo, nikomur ni delal krivice —

Železnikarjeva vrata so zaškripala in širokohladni godec je zaspano stopil na prag. Toliko da je skozi meglene oči uzrl nad kozolcem sovo, ga je zazeblo v podplate. Zamizal je, da ne vidi strahu, ki kroži nad vasjo. Zakašljal je, da pregluši pošastni klic, ki mora zdajzdaj jekniti krog ogla —

Pri Pekšaku je s smrtjo rinjal mali Miheljaček, žalost je dušila celò smrdečo svetilko.

„Tevjêm — tevjêm!“

Tisto minuto je zastokal, se je zgenil Miheljaček in babe so strahu pogledale nanj. „Nič prida ne bo! Nekdo bo umrl!“ si je mislil nevedni Pekšak. „Fanta tare!“

Nad hišo sta se srečala sova in netopir.

„Fanta tare!“ je hripavo povzel Pekšak, „po njem bo!“

„Sveti križ božji!“ je zatarnala Pekšica.

„Sam Bog nam pomagaj!“ je vzdihnila vela Hlačnica.

„Sam Bog večni pomagaj in sveta Barba! Hlačnica, kaj porečeš? Še veš za kako sredstvo, da odpravimo trenje? Pomisli!“

In Hlačnica se je res za čas zamislila.

„Znabiti! — Včasih so rekli, da pomaga to-le. Nekdo, ki je še nedolžen, mora nesti otrokovo srajco za vas, daleč za vas. Tam jo mora prijeti spodaj in jo pretrgati na obe plati naenkrat. Pa vstran mora gledati, da, in srajco mora potlej zavreči. Pa nedolžen mora biti —“

„Nedolžen? Hm — kdo?“ — „I, veš, kak otrok!“

„Otrok? Pa novo srajco? Kako pa naj jo otrok pretrga?“

„Božja volja, Pekšica!“ — „Poskusimo?“ — „Hm!“

Oblekle so Miheljačka v novo srajco — no, on se je zbudil in spravil vso hišo pokonci. Babnice so ga zaman tešile s praznimi obljubami.

Poklicale so dvanajstletnega Ajnža — „saj je fant še nedolžen, čeprav je včasih poreden!“ Dale

so mu srajco in Miheljačku nateknile staro, da je revež onemoglo vekal.

Ajnž je vzel srajco in stopil na prag, pa pogledal po vasi, tja do šentomaške šume, temne in skrivnostne.

„Ko me je pa strah!“ je zajavkal Ajnž uporno in se obrnil. „Ne grem!“

„Ti predrta koža!“ — „Je pač otrok!“

„Ej, čuj, pa si ti to že kdaj poskusila, Zefa?“

„Veš, ne še! Meni so otroci kar tako pomrli!“

„Bog se usmili! Ajnž —!“

„Kaj boste, babe! Kaj bo tak pajek — Hlačnica naj nese!“ se je bridko pošalil Pekšak, ki je že videl Miheljačka pod šentomažem.

„Si pač bik!“ se je razljutila užaljena žena. „Ti boš kriv, če otrok umre! Grešnik nespokorjeni! Saj rečem — Ajnž!“ —

„Ne grem —!“ — „Zefa, greš ti z njim?“

Molčale so vse — nobena se ni upala. Tako so naredile križ in zadremale ob zibelki. Niso videle, kako je smrtni sel dvakrat obkrožil Jankovo od Železnikarja do Pekšaka. Dvakrat je uharica obkrožila Jankovo, dvakrat je zaklicala grešnikom opomin — vsa vas se je zgenila v težki vesti, razen ene same duše, ene drobne stvarce, ki je drgetala v vegasti zibelki, pokrita z umazanimi cunjami. Ženska je zaduhala oljko in pomolila očenaš — po kotih si ni upala obrniti pogleda, tam se je plazila tema. In iz teme so gledale zlobne oči, zlatorumene in velike, obdane s svetlim vencem — zato se je bala tja ozreti.

Vse svisli je natanko pregledala uharica in sedla na staro tepko. Čudno! Maček ne zamijavka, pes ne zalaja, vrata ne zastočejo in zemlja se ne gane! In tu ni onih tisočerih tenkih klicev, ki čričkajo v Malih dolih, kjer ne plakajo Miheljački in se ne kremžijo Ajnži. Mirno je ozračje in ni čuti nerazumljivega valovanja — in vzdihov iz globine.

Pač! Za grmom se je zavedel muren, v koruzi je jela postrgavati kobilica z novo močjo. Nekje je zaropotalo in takoj utihnilo — znabiti si je oddahnil steber in si popravil breme; v luži je čofnilo, v mlaki je skočilo, čuden duh se je stisnil skozi veje in okužil zrak — vse je sicer mrtvo.

Kakor kamen je sedela uharica za deblom in čakala, da se kaj zgane, zacvili, prestopi.

In se je! Tam pod brazdo za kozolcem se je zgenilo.

Uharica se je bliskoma nagnila naprej, se pognala z nogama z veje in stegnila perotnice — ena sekunda! in vrnila se je. To se je zgodilo parkrat — ona je molčala in nič je ni motilo.

Preko dobrane je prhotal netopir; nekdo je zavriskal, dete je zajokalo — tedaj je zapel petelin!

Sova je odjadrala nad strehami, se ozrla v bleda okna, brleča in pojemajoča, in odhitela v šentomaški les. Ročno je skakala od veje do veje, iz krošnje v krošnjo — nikjer ni življenja, ni glasu in šuštenja. Zaukala je, da se je zbudil šentomaški zvonček in zacingljal po hribu nizdol, in se je potuhnila v stare rogovile.

III.

Kakšen je bil dan!

Brez strahu in skrbno je priplezal po bukvi brglez, potaknil radovedni nos v vsako špranjo, udaril tupatam enkrat, dvakrat pod lišaj in prav za zabavo je udaril tja po grči. — Tako je dospel do rogovil in uzrl sovo. Malo da jo je zazrl, je zavpil glasno in je pobežnil. Še nikoli ni tako blizu videl sove, nikoli še ni bil nesreči tako blizu, nego tisto jutro. Zato je na vse grlo zavpil, naj se vsi krilatci skrijejo strašnemu sovražniku; zato je plesal gorindol med vrhovjem in klical na pomoč.

Uharica se je malomarno ogledala.

Namah je zaživel gozd, na vseh koncih se je oglasilo drobno crlikanje; kot bi mignil, je povsod zaprhotalo. Tako so se zbrali ptiči, da je vse drugo utihnilo in se razlegnilo le kričanje in vrišč, pretresljiv in plah, a silen in preteč; tako se je zbrala vojska, da se brani in maščuje — zakaj dan je in podnevi se ni bati smrti in nesreče.

Vse se je steklo, zaspano še in preplašeno navsezgodaj.

Še enkrat se je uharica ozrla po preganjalcih; tedaj je zakrakala vrana, ena, dve — nebroj. Zakrožile so nad bukovje, nemirne in sovražne, divje in razkačene.

Sova je zletela za korak in vrane so besno zakričale — ena se je zakadila od daleč za njo, in vsa drobna perjat se je strahoma razpršila.

Davno sovraštvo je zakipelo in se je dvignilo.

Mogočen polet — in ona je z rosnimi perotmi švignila čez dobrovo. Zopet in zopet jo je butnila srdita kavka in ji zmešala vzlet, mah na mah jo je suvala črna jata, da ugonobi kletu sovražnico.

Zaščenele so jo oči in zbolele so jo silne svetlobe, ko je krenila proti Jankovi, da se reši smrti. Še jo je enkrat sunilo sredi zapuščene loke in zmagoslavno se je razletela črna tolpa.

Na njivici je delal Hlačnik, sam kakor breza v borovju. Enkrat na dan se je ozrl kvišku, zju-

traj, ko je vstal in se ogledal po solncu; vstal je desetkrat bolj truden in zaspan, nego je snoči legel, danes bolj nesrečen ko včeraj, ko ondan — skratka že jutri bolj pobit ko danes.

Na razorani dlani je lahko bral usodo svojih dni, napisano neverjetno natančno in razločno: noben grešnik ne očrta svojega življenja s takimi kratkimi potezami. Od prve ure mu je ostal le prisiljen nasmeh, ki ga ni zapustil na vseh potih in ni zbežal poleti, ne pozimi. Sam Bog ve, kje ga je srečala nezgoda in se ga oprijela kakor mokra srajca: bolj ko jo trga raz sebe, bolj se ga drži. Gotovo se ga je oprijela v oni uri, ko je po čudoviti milosti videl pred seboj vso žalostno prihodnost do tistega časa, da se za vedno neha njegova pot. In niti slutil, niti čutil ni, kako ga zemlja vedno bolj vleče nase, zmerom močnejše, vedno huje. Nekdaj je lahko poskočil seženj visoko — in znabiti bi bil mogel preskočiti nizko bajto, da se ni bal očeta, ki bi ga za to zlobnost naklestil. To je bilo tedaj, ko mu še ni bilo usojeno spoznati, odkod in kam. Takrat je vedel le, da je nekaj, kar modro vlada in vodi poslednjega črvička — tudi jankovskega paglavca: tako je pravila mati Hlačnica. — Siromak zdaj ni čutil, kako je zemlja čudno privlačna, da ga vsak dan bolj izkuša pritegniti nase. In nihče mu ni povedal, da je njegov obraz že tako zagorel, kakor tista ilovka, ki je je bilo le pedenj njegove in je bila tako neusmiljeno skopa. Udaril jo je, kolikor je dopuščala mala motika — komaj je prevalil grudo, par bornih krompirjev, debelih za oreh. Sklonil se je, da pobere sad, ki ga je grudi takorekoč ukradel. Zakaj če jo je obdelaval ves božji dan, mu ni darovala drobtinice več, rajši še menj. Zato je iznova zamahnil in nekaj je hrestnilo. Mehanično je pobral kamen in ga zalučal pod kap — „čez sedem let pride vse prav“.

Ali siromak pravzaprav ni vedel, kako neploden je njegov trud. Le to je znal, da se ga drži revščina kakor mokra srajca.

Po vasi je prikrevsala žena.

„Tako sem zdelana kakor komar o Svečnici,“ je dejala napol veselo. „Kmalu bi ne vedela, sem li jaz bolna ali Miheljaček! Dédej! Čuješ?“

„Ej — molči!“ je zagodrnjal Hlačnik, „in pomolzi kozo; jaz se ne bom mudil z njo, za teboj pa tudi ni znala priti!“

Hlačnica je požrla besede in odpehnila pijane duri.

To se je dogodilo tedaj, ko je uharica priletela nad vas. Odnekod je prifrčal kamen, izpod visli je zažvižgal kleščavec in lopnil v sosedov kozolec, paglavci so zakričali, zavpili in tlesknili

z rokami, da so vsi vrabci zgrmeli v gosto seč. Kokoši so odrevenele in zakokodakale, pa stekle namah za vogal; pes je zabevskal nad sitnim beračem in na polju so se začudeno ozrli vsi delavci, leni in marljivi. Skoz okno je pokukala skuštrana glava in pri Pekšaku se je komaj vidno kadilo — povsod drugod je že bil zamrl jutranji ogenj. Kovač Fronc besno udari in prav brez potrebe potrkava po nakovalu — sova je videla, da se je zgenila vsa širna dolina povprek in podolgem.

Bil je dan, čigar velikost ne pojmi neverno srce, neizvoljeno in nepovabljeno. Čudo: vse se je zmezilo, ko je poletela sova nad strehami, mračna in sovražna; vse se je okrenilo pred njo, a nikjer ni bilo več strahu kakor snoči, temveč le sovraštvo od koč do koč.

Koliko se je pojavilo ljudi! A vsi obrazi so resni, bolj žalostni nego razposajeno veseli, in vsi so slutili, samo slutili so — in to je bilo dovolj — da je dan velik, večji nego praznik. Sto in sto rok se je stegnilo, da doseže blagoslov in srečo, mir in tolažbo. Stare so bile nekatere roke, trde in odrevenele, hrapave, da se nanje obesi cent svile; prsti so se komaj zgibali, ali skrivna moč jih je sklepala in razklepala, da ne zamudijo plodnega dne.

Tako se je vršilo delo, sebično ali nesebično — podnevi ni toliko strasti kakor ponoči. V nesrečni noči se zbudijo in vstanejo, kar jih je kdaj rodila človeška misel. Takrat se jim zastonj ustavlja srce, ker ne more umeti, odkod so se prikradle: temno je po kotih in kakor da je sedlo za duri nepoznano bitje, zlatorumene oči, žareče in nepremične, a vendar govoreče in vabljive. S svetlim vencem so obdane in med njimi glej! kljukast kljun, za njimi dvoje čudnih čopov, mračno perje, grdi kremplji: sam satan, ki preži na ubogo dušo! Ali glej! kaj to ni sam grdi vrag? Tako je naenkrat prijazen, prikupljiv — nič več ga ni treba poditi iz hiše.

In s tem se je porodila strast: ne v jasnem dnevu, ko sije solnce neizrečeno blagodejno in oživljajoče, ko je povsod veselje in vrvenje, ampak v mirnih nočeh, kadar se je menda samo peklo otvorilo, da z nevidnimi mrežami ujame blodno dušo, ki je za migljaj stopila z večne poti odrešenja.

Kdaj se je ponoči zgodilo kaj dobrega?

V čudnem strahu so se v temi vsi ozrli za neznanim ptičem, in še podnevi so zavpili, da preprijejo to, kar se je zbudilo nekje v prsih.

Zakaj pač si taka, ti ptica velikih oči, iskrih kakor dobrotno solnce in sanjavih kakor iztočna

bajka? Menda te je proklel pravičnik, da se skrivaš čaroviti luči in tavaš okrog domov tedaj, ko se je zaprlo nedolžno oko in se odklenilo nebrot strasti. Takrat živiš ti, ko hudobne oči vidijo skoz deset sten in se stegne zlobna roka skoz ključavnično luknjo — v takih urah, ko se dogajajo zločini. — V opravičenem strahu se te boji vsakdo, ki zna, da živiš v temini, ki je zapisana menda zlodeju. Blagoslovljeni zvon molči — mrtvi se vračajo, da zadostijo za pozemsko zlo.

Ali niti podnevi ni mirno srce, ker je bolj dovzetno za slabo nego za dobro; vendar je le pod solncem mir in blaženost.

„Fant, béži, da ti sova ne izkljuje oči!“

Vidite! Starka je vzkliknila boječe in nevedno, da ne nastane kje nesreča in nezgoda. Vzkliknil je človek, ki se ni potrudil nikoli, da oplemeniti svoje srce z ljubeznijo, ki zamori sleherno strast in slednje sovraštvo. Kako bi mogel sicer mrziti stvar, ki mu ni pogubila ne brata, ne očeta?

In vendar tudi pod svetlim solncem ni razkošnega in brezmejnega veselja. Z jutranjo zarjo so vstale neštene skrbi in prevevajo bogatina in berača, carja in tesarja.

Zato je vsa vas resna, skoro žalostna in otožna. En sam človek je vesel, ker je menda prišel na svet v oni srečni minuti, ko se ni zgodil nikjer greh in se ni pojavila ne ena strast. To je bil godec Železnikar, ki je najbrž že s seboj na zemljo prinesel svoj bas. Gotovo ga je poslala pravičnost zato, da včasih na pozna leta razvedri sosedo Hlačnico, ki ima nos in brado že približno skupaj — kadar se bosta ta dva doteknila drug drugega, tedaj bo menda Hlačnice poslednja ura. Godec Železnikar je užival vso srečo in sladkost svojega stanu in ni čutil moreče skrbi za svoj dom. Sam ni znal, kako: ozrl se je naokrog in že je bilo polje izorano, trenil je enkrat z dolgimi trepalnicami — in brazde so se obsejale same, same so zaklile in ozelenele, dozorele so, komaj se je parkrat pomladilo rosno jutro. Prestopil je in zažvižgal, in vse je bilo pripravljeno, kakor da je delalo sto rok in je neumorno hitelo sto nog.

Menda je bila njegova mati srečna zvezda in njegov kum zadovoljni smeh. Ali pa ga je osvetlila mladih src ljubezen, ki jo je že tolikokrat videl na sijajnih svatbah. Znabiti.

On sam se v Jankovi ni zmenil za tugo in boleost, ker je bil vedrega srca in je gotovo poddoval od očeta dobrovoljnost, po materi miroljubje in zadovoljnost. Le snoči se mu je zdelo, da ne sme pogledati ptiča, ki je prišel v vas, kdove čemu in odkod; nihče mu ni pokazal poti.

Ali Male doli so tisti dan oživele povprek in podolgem. Ponoči ni v njih toliko gibanja, nikoli še ni bilo v njih toliko življenja, nobeno jesen in nobeno pomlad. — Zakaj ni v njih vsak dan tako veselo, da pozabiš na bridkosti in neugodnosti?

Nevzdržno je hitela uharica, da se otme silnemu vrišču in kriku. Na vso moč je priletela na prag, zgrnila perotnice in se stisnila skoz žrelo v prostorno duplino, da si oddahne od dolge poti — in še zadnji hip je nekaj bušnilo ob luknjo in kričaje odletelo. — Odkar se je preselila v grapo, še ni slišala tolikega hruma in šuma. Nenavaden dan je bil to, hujši nego onstran griča. — In danadan je morala zdaj čuti vso razigrano veselost bogate malodolske trgatve, pesmi, mlade in radostne, razborito zgovornost vinskih gor, hrup in hrušč od hrama do hrama. Prvikrat je slišala, kako je udaril strel ob pobočje in preletel od vznožja do vznožja — še drugi, tretji, četrti. — Brez potrebe je brkati Škratelj cele ure razbijal po praznem sodu, prav po nepotrebem se je bahato širokoustil okoli oglov. Obotavlja se je umirila temna globel, ko je mrak zlezal v grapo in zaprl duplino — šele opolnoči je utihnil Škratelj.

Tedaj se je sunkoma pognala sova na prag. Ne: še je živela kotlina, še ni umolknil Škratelj v kleti. Zdajdaj je nekje zavriskalo, zapelo, na rebro je brlelo okence, v hramu je zastokalo in počilo. Iz grape se je oglasil hudournik, onemoglo in trudno, ozračje je pritajeno zatrepetalo, v dolgih presledkih se je odzval preplašeni „čri-čri“: šele na noč si je opomogel od podnevnega bučanja in nemira. Pridušeni glasovi so priplavali z veje na vejo, neumljivo življenje je napolnilo prekrasno noč; tuptam je zaplapolala zvezda s poslednjimi močmi in zdrsela na neizmerni horizont.

„Uhu-ú! Tevjem —!“

Razširila je krila in bliskoma zdrčala nad brezdnom — na hribu jo je oponašal paglavec in zavriskal strahu. Nekje v Malih dolih so se razbili poslednji zvoki daljne pesmi.

Zakaj ni bil vsak dan tako blagoslovljen in srečen? Ali menite, da je mnogo takih dni, ko čutite nepremagljivo željo po delu in utehi? Bože — koliko je ljudi, ki še svoj živ dan niso pozeleli, ubiti se od dela, da utešijo neskončno hrepenenje, ki prestavlja gore in presnavlja srce z mirno zavestjo: „Finis coronat opus —!“

Kje se je rodilo srce, ki je polno strasti in zlobe, da pokonča, kar so ustvarile pridne roke? da ugonobi, kogar je srečalo na ozki gazi? Da ne prežene teme s svetlobo — ne prerodi kamna v kruh?

Kakor je dan jasen — tako je delo krasno.

IV.

„Zakaj bi ne bili enkrat vsi ljudje enaki?“ se je vprašal Matevžičev Tinč, tisti, ki je imel tak obraz, kakor da je opolnoči srečal obešenca, zapotegnjen in spačen obraz, kakor so one popačene podobe v steklenih kroglah po vrtovih. Tako se je vprašal on, ki je bil pač edini slovenski protestant od mladih nog.

Sam ni znal, kje so se vzele prevratne misli. Nikdar jih ni odganjal — živel in trpel je le zato, da pokusi enkrat, kakšna je smrt, priborjena in pristradana.

„Jaz sem že tolikokrat mislila: če se bo še na onem svetu gospodi godilo toliko bolje ko zdaj nam, potem pa — skoro bi rekla, ni več pravičnosti.“

Odkod je vzela žena te misli? Nekdo jih je zasejal v uri, ko je srce razorana njiva, kjer v bratski ljubezni poraste pšenica in plevel. Gotovo ni bilo na veliki petek, ko je umrl Bog-človek; ni bilo v nedeljo zjutraj, ko nima nikjer obstanka zlobni duh, ker je svet poln posvečenega kadila. Sigurno se tedaj ni mogla roditi grešna misel, ker je povsod polno svečanih občutkov; ampak v brezdeltu je nastala, kadar je duh poletel od domačega praга po širni zemlji in se je moral pomuditi pred svetlo palačo, sredi razkošnih dvoran, da vidi na drugi strani uborno kajžico domačo . . .

To se je odigralo v vasi, ki ji še ne vem imena — nastalo bo, kadar bo dovolj grehov in hudobij. Vsako jutro je posijalo na vas solnce, vsak večer jo je pokopalo v mrak, ali nikdar se ni za las poboljšala, znabiti le še poslabšala. Ponekod je še najti pobožno dušo, a v tej vasi je iščete zaman podnevi z leščerbo. Kar jih je bilo, so pomrle zdavnaj, mladih se ne rodi več. Znabiti je še kje bajta, ki nosi v okencih spomin nedolžnosti, drobne rože — a kje?

To je vas, ki ji ni para v vsej domovini, od nekdanj sovraženi in zaničevani. A ne vprašajte me, kakšno je to selo, kakšno je njegovo ime, zasluženost in značilno, častno in plemenito — zakaj ni je stvari, ki bi ne nosila svojega priimka po pravici in resnici. — Bodite taki ali taki — gotovo se je tu drevje zaklelo, tako dolgo ne pogñati zdrave mladike in ne roditi sočnega sadu, dokler vaščani ne opustijo nesrečnega opravila in se ne vrnejo na pot svojih dedov. Žgejo namreč opeko in prodajajo za puhle groše zemljo, ki bi jih naj redila in živila. Pod slednjo zvezdo se spoštuje rodna gruda, vsepovsod, zjutraj in zvečer, le doma ne, kjer je je komaj toliko, da jo pokriješ z dlanjo in bi še bolj potrebovala ljubezni.

Matevžičev Tinč se je zamislil. Obilo ga je Bog kaznoval z otroki, da jih je bilo več ko gob po dežju.

„Babnica, nate je menda tudi pozabila smrt!“

„Dédej, molči, molči! Kaj mi zmerom to sponašaš? Zavenel si kakor borova hruška! Zmolil bi češčenomarijo in šel k Sv. Jerneju — meni se zdi, da hočeš dočakati svojega Abrahama.“

„Ne kolni Boga — hehehe! Dobro se ti godi na stare dni, mar ne? Še se ne boš posušila, gotovo ne!“

„Grešnik ti predrti, ki ne veruješ drugega ko Markovo klet in onégovo — Blažičevo pipo! Rajši bi pogledal najino beračijo.“

„No, no! No — seboj jo bova nesla, kolikor je je, pravzaprav le ti, ki si me zvlekla v to puščobo!“

„Od tebe pač ne pride pametna beseda, ni pa ne bo. Tvojih ni bilo nikoli prida in jih ne bo.“

Tinč je pomislil in jel preudarjati, zakaj je prišel v ta zavrženi kraj — pa ni mogel ugeniti. In za koga se je pehal po svetu? Da so mu vse raznesli otroci, ko so se razleteli na vse vetrove, da poizkusijo živeti, kjerkoli se jim ustavi noga. Odkod in nekdanj je prišlo nenadoma tisto podedovano, brezimno čuvstvo, ki jim je samo podalo popotno palico, da niso utegnili reči adijo! Pustili so ga z ženo vred, naj si izkuša sam nabratí zakladov.

Še nikdar ni Tinč občutil neke samote, kakor ravno oni večer najbolj in najbolj neveselo. Sam ni mogel umeti, čemu se je rodil, za koga je trpel na svetu — v poslednjem slučaju zase, če ne za druge. Ko bi bil znal to razbrati: nihče ni poleg njega užil dobrote, otroci ne očetovske ljubezni, ne žena prijetnosti in ne sosedje. Nekaj ga je pehnilo med te ljudi, kjer res ni blagoslova in sreče, naj imaš sto rok. In seboj itak ne odnese fige, niti beliča in krpe. Dali mu bodo srajco, še tisto brez gumbov, skoz nogavico mu bo gledal palec, zeblo ga bo — huš! — Popraskal se je nehoté za ušesom in opazil, kako se je nagloma vlegla od zakajenega stropa do golih tal tema, v kateri je izginila vsaka stvar, tudi koč, kakor v valovih. Zazdelo se mu je, da komaj diha, ko ni svetlobe. Stopil je k ognjišču in se oddahnil, tja na praг je stopil in pogledal: kam je izginila vas? Komaj brlí tupatam dvoje, troje oči, nejasnih in neznatnih. Kakor da je to ona noč, ko je duh božji plaval nad vodami. Niti ena luč ne more zagoreti na nebu, ogljenočrnem in neprodinem.

V peči se je skrival plamen in si ni upal oblizniti ognjišča.

V daljavi je Tinč opazil čez vas širok, moten sij, zmerom enak. To je bilo mesto, pogubno in nevarno, čeprav majhno in nizko.

Vse drugo je potonilo v temnem morju. Tamle je zaplapolalo okence — gotovo se je ločila dušica, drobna in dozdej še neopažena; Tinč je videl, kako se je poslovila, a le Tinč in bržkone noben drug človek, ker pač nobeden ne stoji ta čas na pragu in se ne ozira čez vas. Več pa tudi on ni mogel razločiti, ker res ni bilo videti šumnega vrvenja nikjer.

Ali v resnici vas ni bila mirna. Tam je gorela luč, okrog mize so sedeli ljudje in počenjali bogve kaj.

Radostno sem pozdravil one zlate oči, ki so varno priplavale preko zanemarjenih jesenskih trat.

Ozračje se je napolnilo z rezkim smradom, prav tja do poslednje kočice, ki je v resnici ni bilo, kamor ni došel ta čudni vonj, po vseh blatnih potih in stezah, po cestah in še po tistih jamah, koder se je kopala zemlja in prodajala za proklete groše, ki se jih ni držal blagoslov nikoli. Zrak je bil prenasičen, moreč in dušeč, kakor da so zlodeju nekje zapalili dolge parklje, ker je v selo prinesel nepopisno zlo. Ali vaščani so že bili vajeni vsega. Sedeli so v svetli sobi okoli razsežnih miz in pili peklenko vodko, ki redi in debeli nosove in lepo zakroži zasinelica. Modra perúnika ni tako plava nego ti vaški nosovi in obrazi; še solnce se nad selom ne sveti tako dobrodušno in prijazno.

Kamor se je vselilo zlo, ga ne zmanjka izlepa.

Nikomur se ni mudilo domov: pri jasni luči je pač prijetneje nego v temni koči, ki še nikoli ni čula ljubeznive besede in ni videla blagostanja.

Nikomur se ni mudilo na blatno cesto, na pošteno delo — makari na pravično spanje. Vprašajte tega ali onega, koliko je ura, in gotovo vam ne zna odgovoriti. A če ga povprašate, koliko stopinj je od njegove bajte do ponosnega Marka, se vam krvavo priduši, da jih je petsto, če pa se mu posebno mudi, komaj tristopetdeset — to je pa že rekord, ki ga doseže le tedaj, ko se mu zdi, da žep preglasno cvenglja, v soboto zvečer! In edino pristna vodka dozori v Markovi kleti, pa bodi danes ali jutri, lani ali prihodnjo zimo; zato pa tudi zasluži vsa lepa imena, ki jo je nanje krstila pogubljena vas. Doma pa letajo otročaji polnagi in kolnejo, mesto da bi se pomolili Bogu.

„Prijatelj, poglej, tu leži bogastvo vrhu zemlje — samo vzeti ga je treba! Vidiš!“

Tako mi je dejal neki večer Tone, ki je sam iskal, kje bi našel tako bogastvo in ga vzel. Sam je iskal po svetu pokoja in tolažbe, in je za dolgo

ni mogel najti, naj je šel na visoko goro ali stopil k čarnemu morju in mu rekel:

„O Adrija, o Adrija, devotka večnomlada in nedosežna, nepokojna in neutešna — daj, pokaži mi svoje zlate ribe, svoje vile - Nerejide in vse svoje skrivnosti, da jih pregledam in vidim, ali je med njimi ono srce, ki me je rodilo. Daj, izroči mi svoje zlate ključe, da otvorim ono carstvo, v katerem biva moja mati, ki je umrla skoro, preden je dala meni življenje. Umrla je in z njo vred njena ljubezen, ki je nisem okusil nikoli. Umrla mi je njena nepoznana ljubezen in z njo vred moja vera, ki je ne morem najti nikjer. Ne morem je najti in z njo vred ne miru in pokoja. Zakaj gotovo ne more nihče tako sladko povedati, kako je nad svetlimi zvezdami, nad solncem in luno, nego mati, dobra in ljubeča.“

O Adrija, povej, če jo skrivaš ti med svojimi zakladi, če skrivaš ti mojo srečo in moje veselje. Povej, če najdem tu svoje življenje in svojo ljubezen! Po vsem svetu sem jo iskal, podnevi in ponoči, ob zori in v mraku — pa je ni nikjer, da bi mi dala moč in zavest, in nezmagljivo voljo in odločnost.

Čarno morje — vidim! Ti samo si me rodilo, nepokojno in neugnano — zato sem tudi jaz nemiren in nestalen kakor ti. Ti si me oživilo, obudilo k življenju — ti si kakor moje srce, burno in viharo. V tebi sem našel sebe — v tebi sem našel, kar sem pozelel, o čemer sem sanjal vse dolge noči, ko mi ni svetila ljubezen dobre matere.

K tebi sem prišel — in zdaj se vračam tja, kjer sem se ločil, poiskat spoznanje, ono zdravilo, ki bo učinilo, da moje mlade moči ne bodo ginile neplodne in nekoristne.“

Tako se je povrnil in se poprijel dela z zupanjem in prepričanjem. Ali čudo! Zopet je nastala v srcu komaj občutena praznosta in ga je vlekla, da jo napolni in izpolni.

Ne vem, ali je že našel pokoj — zato je treba ljubezni skrbne matere in njene žive vere, ki pretvarja celo kamen v blagoslovljen kruh.

Čarno morje — zaslužnena vas! V njej se še ni porodila mati, ki bo pojmovala vzvišenost svojega blagega imena in povedala malemu otroku z ljubečimi besedami, da je ves svet čudo božje, od začetka pa do konca, ki si ga mora priboriti s trpljenjem in vdanostjo. Dokler se tu ne rodi mati, ki bi mogla na trdo grudo potočiti eno solzo, eno pravično solzo domovinske ljubezni, dotlej ne bo vas imela blagonosnega imena. Dozdej še ni bilo take žene, ki bi znala svojemu zarodu vcepiti kal poštenega dela, iz katerega se bo vzdignil naš dom slaven in čestit.

In meni se zdi, da še ni blizu tisti čas.

Na vasi se je zaklelo drevje, da tako ne bo zorelo na njem nič prida, dokler ne izginejo na selu vse jame in ne poteče iz Markove kleti čista studenčnica, ki bo napajala najdaljnjo njivico. Samoobsebi se bo posušilo blato, ki so ga napravila kola onih tujcev, katerih je polna sleherna steza.

Brez skrbi in ovire poje burja okrog golih, nezaslonjenih oglov in po pustem strnišču, ki pogreša pridnih rok in urnih nog. — Pri moji veri! toliko beraštva še nisem videl kakor v tej usodni vasi, kjer „leži bogastvo vrhu zemlje“. Ni prijazne besede in odkritega pogleda, staroslovenske gostoljubnosti in neumornega dela — že na svet je prišla z vsakomer kletev, a v grob noče in ne utihne opolnoči in opoldne.

Sova, simbol noči in teme, nezavednosti in nevednosti.

Odkod je sicer vzel Tinč prevratno modrost, če ne iz nevednosti in neznanja? Verjamete?

Čemu te sicer slikajo poleg podobe znanosti, vede in umetnosti? Da pričaš, kako je um krasen in nedosežen, da ne miruje ponoči in podnevi, ampak neumorno prodira do zadnjega atoma in poleti do najskrajnejšega planeta, da le uteši neugnano slo, ki hoče razmotriti čuda vesoljnega stvarstva. Pričaš, kam so dospеле pridne roke, ki so pokladale kamenček h kamenčku in ustvarile veličasten dom sebi in božanstvu.

Zatisnila si eno oko, da tem pazneje čuješ in bdiš z drugim in izkušaš prodreti vse, kar je zavito v mrak in še neodkrito človeškemu očesu.

Slika brezkrayne noči — zopet slika neupogljive duševne sile, ki pretvarja svet v blagostanju in sreči.

„Tone, a zakaj ti nimaš nikoli miru? Da greš za čas iz domačega kraja, pa se zopet vrneš, bošček, in pogledaš, ali še ni prerasel mah znanega prača in ozke steze, ki vodi tja, kjer rasto križi iz mrtvih grobelj.“

„Priatelj, povej mi prej rajši, kako je tistemu, ki ga ljubi mati — jaz nisem nikoli poznal tega občutka.“

„A jaz ti tega ne morem kar nakratko razodeti, ker ne vem, česa ti manjka.“

„Pa poslušaj! Z mojimi leti je zraslo ne vem koliko naravnih moči, in kadar se zavem, jih čutim.“

„A kako se zaveš? In kdaj?“

„Ravno to! Zavem se po kakem zunanjem vplivu. — Sicer pa ta izraz ni pravi: „zavem se“ — kakor da sem drugače v nezavesti! Vendar — vidim, na primer, kako nekdo dela in koplje bolj

navdušeno, kakor da koplje grob. Pa pomislim, če delam tudi jaz. Da, delam, ali ne s tistim prepričanjem, ki pravi, da pod motiko ne bo grob, ampak brazda, kjer bo klilo seme. Tega prepričanja mi manjka, ki govori, da oni delavec ni sam, in da ne dela le zase. Meni je od zibelke sem manjkalo občutka, da je še neko ljubeče bitje, ki je njegova kri goroka kakor moja. V taki zavesti bi bile morale zrasti moje moči in morale čuti, da jih nekdo ljubi in goji. In gotovo bi bil jaz tisto ljubezen vračal in moje moči bi imele zdaj oporo; jaz bi prenesel tisto čuvstvo tudi na druge ljudi, tudi na grudo, ki je zakrila mojo mater. Tako bi se bila iz materine ljubezni rodila bratska in domovinska, in jaz bi bil prepričan, da na svetu ne smem biti sam; da ne delam le zase, ampak tudi za koga drugega, ki je navezan name po božji volji. Ali čutiš to?“

„Moja ljubezen se je razvila z menoj vred.“

„Da. In ti delaš v zavesti, da morajo sad tvoje delo uživati tudi oni, ki so te vzgójili kakor svoje oko? Ha — to je tista blažena resnica, ki blagoslavlja trud in napor.“

„Tista, ki plemeniti duha in vodi telo v naravnih mejah: da uživanje ni namen življenja.“

„Vem, kaj hočeš reči: to je delo! Meniš, da moje delo ni pošteno in nesebično? Dokler ne pride ono, kar mi vzbuja pomisleke in mi rodi nezaupnost! — Poglej! Jaz sem zrastel kakor trs v puščavi! Kaj mi je mogel dati oče? Rad ga imam, ker me je redil — ali on mi ni mogel dati zaupanja in ljubezni. Moški! On dela, ker ima svoje prepričanje, ali nikomur ga ne zna podeliti tako, kakor to stori mati, ki čuti in vidi, da imaš ti njeno kri. Znabiti tudi ti ne moreš čutiti, kaj hočem povedati, ker sem jaz moški. — In kaj mi pomaga, če si predstavljam, kakšna je morala biti moja mati? Obraz — usta, lica, nos ravnotako vpognjen — to ni nič, ker je le nekaj mrtvega, ki ne more razburiti in ogreti moje notranjosti.“

Pač mu je manjkalo idealne moči in sile, ki podeli delu pravi pomen, ker je hkrati pogoj, iz katerega more vstati ona volja, ki te vzbudi opolnoči, da vstaneš in greš na polje orat in sejat.

V.

Čemu sem vas vodil po neizmernem kaosu človeške duše? Ne zamerite! Vsaka stvar ima svoj pomen in namen, ker se je vse rodilo iz enega principa.

Človek sam je nastal iz takega početka in njegove duše ne razglobi njegov sosed, ki se komaj vidno loči od njega.

Zgodilo se je popotniku, da se je utrnila in zdrsela na brezkončni nebosklon poslednja zvezda, ki mu je kazala pot tja, kjer se je rodilo rešenje vsemu človeštvu. Pogledal je naprej in nazaj in je v hipu pozabil, od katere strani je prišel in kam gre. Stegnil je roko na levo in desno — nikjer ni otipal ceste, ki bi mu pokazala smer; niti lastnih stopinj ni več otipal. Sedel je na tla in čakal, kdaj se dvigne tema in se pokaže rešilna pot. A ni videl, da je bila pot prav tik njega, pa ni posegel dovolj daleč, da bi jo bil odkril.

Pravzaprav se je tako godilo njegovemu duhu, ki je sredi dela nenadoma izgrešil vodilno nit in ni mogel razločiti, kje je začel snovati in kje bo nehal; sredi opravila je pozabil na svojo nalogo. Ni se mogel spomniti, odkod je poteklo njegovo življenje in v katero smer se je obrnilo.

Kdo more spoznati vse skrivnostne poti človekove duše in milijonov ljudi, ki trpe in blodijo v vseh časih in krajih? In sami so krivi, da ne morejo doseči dobrih uspehov. Ko bi ne bilo Tinčevih revolucionarnih nazorov! Kaj, če bi bili sami Hlačniki? Ali pa sami Železnikarji? Bog ne daj! tedaj bi se menda res začelo solnce sukati okoli zemlje in ljudje bi se prevzeli veselja.

Da bi bile same take duše, kakor je Pekšak, ki vidi povsod voljo božjo, kako mu je zapisala z nevidnimi črkami vso nalogo: naj jo izvrši po svoji volji in razsodnosti.

Malo je prijateljstva in ljubezni.

Da bi hotelo na svetu zakraljevati blagostanje in bratoljubje, bi ne smelo biti nikjer doline in

ravnine in nobenega griča, sicer bi poslednji rekel, zakaj bi on ne šel v dolino in dolina gor.

Tako bi bilo.

Noben človek bi torej ne bil više, drugi pedenj nižje. Povsod bi bila enaka ravan in vsi bi živeli kakor lilije na polju. Če ima okrog kje začetek in konec in ona ravnina meje, tedaj bi stal sredi poljane svetel križ in vsi ljudje bi ga zrl z isto nesebično ljubeznijo.

A tako ni nikjer ljubezni, nikjer zaupanja in vere, ki bi prinesla delo in z njim srečo.

Zato sem vas povedel po nepreglednem labirintu teme in noči, greha in zmote, strasti in nevednosti, prirojene ali prigojene. In nikoli nisem rekel, da se grešnik ne more kdaj pokesati, nerazsodni ne poučiti.

Duša se je nahodila in srce se je umirilo.

Izginila je peklerska tema, ki se je iz nje izcimilo vse zlo, da ugonablja človeštvo. — Sova je poletela iznad razsvetljenega sela in zameglile so se ji oči v čudni svetlobi, kakršne še ni videla — z vso silo se je zaletela v zid Železnikarjeve hiše, odletela daleč nazaj in obležala na tleh. Tisti hip je umrl mali Miheljaček, ki mu ni bilo usojeno okusiti življenja.

Enkrat samkrat se je v temi rodilo rešenje — ko so se v daljnem Orientu dvignili trije križi.

Ali kdaj ne bo več solz?

Ali je že prišlo na svet dobro?

Iz vere in ljubezni je vstalo zaupanje in odločnost, volja in delo, ki bo rešilo življenje.

Delo — v njem utone vsaka strast, vsak greh.

BOLGARSKI CAR NA OBISKU NA DUNAJU.

Cesar Franc Jožef I. in bolgarski car Ferdinand se peljeta s kolodvora.

DR. JAKOB SKET.

Spisal c. kr. poštni ravnatelj Anton Koder.

„Multaque pars ejus vitabit Libitinam.“
Horac.

Vsledečih črticah, ki jih priobčujemo v Sketov spomin, ne nameravamo podati življenjepisa znamenitega, prerano nam odvezetega pokojnika, marveč razbrati hočemo ob njegovih delih samo ta ali oni spomin iz preteklosti, to ali ono misel o sedanjosti.

Ženij tiči v marljivosti — pravi Darwin. Tega izreka si je bil moral biti svest dr. Jakob Sket, ko je razposlal 1. oktobra 1880 svojim rojakom poziv na naročbo novega leposlovnega in znanstvenega lista „Kres“. Koliko samomoči, poguma in požrtvovalnosti je moralo vrveti po žilah šele osemindvajsetletnemu možu, živečemu izvun svoje ožje domovine, še nepoznanemu in nespoštovanemu, da je razvil tako smelo svojo mlado zastavo za svetinje svojega naroda na polju prosvete in kulture! Kdor začne boj v družbi mladih in maloštevilnih bojevnikov, se mora opirati na svojo hrabrost in na ugoden bojni teren. Toda poslednji je bil za mladega Sketa neugoden. Medtem ko je on poizkušal postaviti v starodavnem Korotanu po Janežičevi smrti nov oltar za prosveto slovenskega slovstva, so si podali onkraj Karavank že znani slovstveniki dr. Ivan Tavčar, Fr. Levec in Janko Krsnik roke v „Ljubljanskem Zvonu“. Vnel se je konkurenčni boj za prvenstvo na literarnem polju. Enaka je bila ta borba po navdušenju, neenaka po številu bojevnikov. Tu disciplinirana, v osebni stiki ojačena garda že bolj ali manj izkušenih beletristov; ondi na skrajnji meji osamljeni mladi mož brez izkušnje, brez akademične mladine za seboj, brez stalnih sotrudnih rok okrog sebe. Junak je, kdor stopi praznih rok oboroženemu protivcu nasproti. Sket je bil mož brez bojazni in graje in poln „upa zmage“. Pravicoljuben kakor Aristotel, strog kakor Kato in marljiv kakor čebela je zastavil pero za vzvišeno stvar. Slutil ni izpočetka, da ne bo stalno odbil uzurpacije svojih protivcev. Pokazati je hotel moč svoje požrtvovalnosti do one skrajnje meje, ki je začrtana nesebičnemu boju. Pasti za pravico z uma svetlim mečem v desnici, ni sramotno, nečasten je boj tudi za vzore z neviteškim orožjem.

Sket je bil prvi slovenski junak, ki je čutil puščice iz tetiv rodnih bratov v tekmi za svetinje svojega naroda. Ker je bil sovražnik fatalističnega kvietizma, ker ni zahteval za svoj trud

ničesar nego bratskega priznanja, je bil obsojen v muko preziranja, ki bolj peče in boli — kakor izgubljena pravda.

Taka je bila „zlata“ doba na Slovenskem ob nastopu mladega Sketa za prosveto in kulturo. Izdalo se je bilo geslo: Slovstvo je monopol. Zanje je potreba posebnega dovoljenja; kdor se ne ukloni literarni hegemoniji, se postavi na „oder“. Naši novejši literatje nimajo pojma o terorizmu, ki je zavladal po Jurčičevi smrti na našem slovstvenem polju.

Davorin Trstenjak mi je pisal z dne 14. junija 1883: „Mi nimamo mirnega, značajnega in previdnega vodje, tako tudi ne estetično izobraženega objektivnega kritika, za to bosta trpeli politika in literatura naša.“ Profesor dr. Krek pa je obsodil v svojem pismu z dne 26. junija 1883 tedanji literarni boj z besedami: „Za njihovo ujedanje se čisto nič ne zmenimo! Kakov ‚Spectabilis‘ pač ni tega vreden in prav tako malo ne oni, ki po ‚Šk.‘ svoje burke uganjajo. ‚Kretini‘ poginejo na lastnej duševnej impotenci.“

Kako je bil užaljen Sket po konkurenčni gonji nekaterih „estetikov“, ki so poizkušali v mlaki utopiti mladi „Kres“, izpričuje njegovo pismo z dne 10. oktobra 1883. „Sramujem se naših ljudij. Imam grda poročila o ‚ondotnih‘ politikih. Gospod Levec se sam boji, da izgubi ‚Zvon‘ naročnikov. Neki ‚Kretinov‘ je bil o božiču pri meni. Čudil sem se njegovi neznačajnosti in norosti. Neumneži obirajo našo pisavo v ‚Šk.‘, ali ne vedo, kako je pisal Jurčič in kdo govori tako.“

Okroglo osemdeset pisem iz peresa Davorina Trstenjaka, prof. dr. Kreka in dr. Sketa leži pred menoj na pisalni mizi. Debelo knjigo bi napolnila ta pisma. Podala bi naši mladini zrcalo narodnega dela in boja v polpretekli dobi slovstvenega prerojenja. Tako knjigo podam o priliki Slovencem. Zrcalil se bo v njej boj onih naših pisateljev, ki so se borili obenem na dveh straneh: z narodnimi sovražniki — in s psevdorodoljubi ene in iste matere. „Nemo felix lyram tetigit.“ Ta izrek znači usodo naših literatov pred tridesetimi leti.

Dandanes je naše literarno delo že nekak „metier“, ki hrani za silo onega, ki sili za „lavorikami“. Celó za posmrtno slavo naših „nadepolnih“ je skrbjeno. Zlate črke bodo hranile imena nekaterih mož, ki niso stradali ob svojem „za-

služnem" delu, ki so pomakali svoje pero le za „l'honneur du drapeau“, za „parado“, ko je bil naslov rodoljub pri nas še nekak „epiteton ornans“.

Kremenit značaj naših literatov in idealizem je rešil pogube čolnič narodnega dela v oni dobi. O tem nam je delovanje dr. Sketa ona visoka pesem, ki se danes več ne prepeva po naših poljanah. Sketovo delo se žalibog ni uvaževalo po zaslugi. Kdor deluje med štirimi stenami, se skriva za psevdonimi in ne hodi v koturnih na ulico, ne postane herold svoje dobe. Sket je bil delavec brez ostrog. Reklame ni ljubil, literarnemu trgu se je umikal.

Kdo ne pozna njegovih novel „Žrtva ljubosumnosti“ in „Slika in srce“ in pa romana „Milko Vogrin“?

Dr. Stojan je izginil s „Parnasa“ in dr. Sket bi mu bil sledil, ko bi bil položil vse svoje prvo-rojence v zibel svojega lista. Šele zgodovinska povest „Miklova Zala“ je prodrila v narod. Tega uspeha ne smemo pripisovati slučaju, da se je povila v naši največji „Družbi sv. Mohorja“, temveč ker je izšla iz naroda, ker je Zala pravcata slovenska junakinja. Ko bi bili hodili naši povestničarji pred Sketom in za njim po svoje junakinje med narod, bi ne bili rodili toliko „Ofelij“ v beletristiki.

Roko na srce! Kateri naš romanopisec, tudi Jurčič, se more ponašati s tako junakinjo kakor Sket. Zato so ga nosili naši leposlovni uzurpatorji na predpustni trg. Tisti pisatelj ubere pravo struno, ki nam poda sliko, ki nam ostane v spominu, ki živi med nami kakor podoba na steni v naši sobi. Poezija in slikarstvo sta sestri umetnici. Kdor piše podobe na papir, katerih ne more kopirati slikar na platno, ni povestničar. Slikar, ki ne ustvarja slik, ki nas ustavljajo, ko jih srečamo v galerijah, in nas ne vabijo, da se ozremo še enkrat čez ramo nazaj, ko odhajamo, ni slikar po volji božji.

Kje so Dalile, Kleopatre, Desdemone, Lukrecije, Ivane, Lote v naši literaturi? Jurčičeva „Polonica“ in Sketova „Zala“ sta edini znanki, ki ju pozna vsak omikan Slovenec in kateri naslika lahko vsak slikar po njuni karakteristiki. Ostale naše literarne „junakinje“ nam izginejo iz spomina kakor popotnik, ki smo ga srečali slučajno na cesti.

„Sic itur ad astra“, po taki pisateljski poti se hodi na Parnas. Bledolične gospice in gizardave „subrete“ naših sedanjih pisateljev žive le eno sezono v naši knjigi in v naši duši. Z izpreminjajočo modo izginejo one v izložbe starinarjev.

Kdor dela brez „klake“, ga prekriče „srake“, velja v javnem delu. Sket ni bil mož klake in

kritikarstva. Nikomur ni vsiljeval svojih idej in nazorov. Hodil ni na književni trg, kjer zavisi „hausse“ in „baisse“ javne hvale in priznanja bolj od okoliščin kakor od zasluge. Spuščal se ni v poulični boj, h kateremu ga je pozival mnog domišljav borec. Nikomur se ni posrečilo, izvabiti resnega moža v areno parodije v kvedrastih čevljih in v zavihanih rokavih.

„Molk je najboljšo orožje v boju s terziti“ je svetoval dr. Krek. Sket je zmagal s svojim molčanjem. Zaprl se je v sobico, v katero je povabil svoje in svojih prijateljev muze. Zaklenil se je v samoto kakor mislec Kant, kakor Mohamed, a ne za dobo desetih let. V tihoti je našel zopet samega sebe. Vglobil se je v novo delo za prosveto slovenskega naroda: v slovnico materinega jezika in v čitanke za slovensko mladino.

Tak je bil Sketov odgovor na izzivanje in preziranje na beletrističnem polju. S tem odgovorom je okitil z lavoriko svoje ime. Brez izrednega truda ne zeleni lavorika.

Byron pravi: „Ženij je tisti, ki dela šestnajst ur na dan, ali ki čuti v sebi neomejeno zmožnost za najtežje delo.“ Napoleon I. je bil tak ženij. Tudi Michelangelo. Tudi Raffaella in Rubensa ni utrudil čopič pri desetisoč potezah. Naši „moderni“ pa ustvarjajo z „metlo“ v roki v dnevni mezdi — po ceniku na meter — svetovne galerije.

Po Janežičevi smrti je nastala nekaka anarhija v slovenski pisavi. Kolikor je bilo krepkih in samozavestnih pisateljskih individualitet na slovstvenem polju, toliko bolj ali manj različnih pisav je rastlo iz tal. Večina je posnemala Levstika in slavno ribniško narečje. Ta pisava je zorela v dobi germanizma v pismu in v politiki na Slovenskem, ko se je smatral naš jezik le za narečje, ko se slavisti še niso zanimali za našo govorico. Zaraditega se ni ukoreninila v knjigi. Naši pisatelji, ki so bili večji drugih slovanskih jezikov, so hodili na posodo k slovanskim bratom v kočljivih jezikovnih zadregah. S temi posojili so zasejali mnogo posnetega iz slovanskih jezikov na naše polje. S to jezikovno mešanico se ni strinja naš narod. Preprostemu ljudstvu je bila ta „moda“ pretuja, omikancem pa nepotrebna afektacija.

Vse to je čutil Sket. Vrnil se je k „matici“ slovenskega jezika, k Janežiču. Prijel je za pero da razširi njegova pravila, in pa za pilo, da opili kar je nenarodnega in nedoločnega v njegov slovnici. V trudu mnogih let se mu je posrečilo povzdigniti Janežičevo knjigo na ono višino, na kateri se je urila in izurila vsa sedanja naša mlajša inteligenca. Medtem ko so bojevali naši slavisti nekrvave boje za to in ono obliko, za ta in

oni particip in enklitiko, je pripravljala Sket slovenskemu jeziku pot v oni narod, ki je preziral doslej naš „idiom“, ker ga ni umel.

Sketova slovensko, nemška slovnica je ponesla naš jezik v široki nemški krog sosednjih dežel, — tako daleč, kamor ni prodrla dotlej še nobena slovenska knjiga. Sketova slovnica je odprla Nemcem kopico slovenskega slovstvenega zaklada. Odslej so jeli občudovati Nemci zgodovinski robec Anastazija Grüna, v katerem je prinesel nekdanj vse naše slovstvo v deželno zbornico. Sket je bil v pravcatem pomenu besede pionir slovenskemu jeziku v nemštvu.

Pri nas se še ni našel politik, ki bi bil zasledil, da sloni napredek v naši politiki in priznanje, da smo faktor med avstrijskimi narodi tudi maloštevilni Slovenci — na prodirajočem znanju našega jezika — v Nemcih.

Že danes izginja sramotica: „Der Windische, Mischmasch-Idiom“. Na njegovo mesto stopa „die nach Kultur und politischer Betätigung dringende slowenische Nation, welcher ernstes Streben und große Befähigung nicht abzusprechen sind“.

Sketova slovnica nosi naše ime v velikí kulturni nemški narod.

Poleg slovnice za Nemce, dalje „Sprach- und Übungsbuch“ in pa Janežič-Sketove slovnice so bile Sketu čitanke za srednje šole najbolj pri srcu. Temu aktuelnemu delu je posvetil svoje najboljše moči, zadnjih dvajset let svojega življenja.

Kakor da bi bil slutil Sket droben klopčič svojega življenja, je stopil zarana v delavnico, da konča pred mrakom svojo zadačo. „Beatus ille“, ki more reči v šestdesetem letu svojega življenja: „Multaque pars mei vitabit Libitinam.“ Sket je bil oni srečni mož. Njegovo življenje je bilo zimzelen, ki zeleni vse dolgo leto, ki ne pozna jeseni in zime.

Počitku se izogibljejo le blagi značaji. Vetrnjak prešteva že spomladi — ugodnosti jeseni. — Ogiblje se vročega solnca, da si ohrani belo lice — za dobo počitka.

Sket je bil zlata duša. Kolikor bolje se poglobimo v njegovo delovanje in njegovo življenje, toliko više ga čislamo. Imel ni osebnega sovražnika niti v domačem, niti v nasprotnem narodnem taboru. Nekateri ne cenijo previsoko moške priljubljenosti.

„Smehljajoče se lice ne čuti krivice,“ pravi pregovor. Sket ni nosil vode na obeh ramah. Klanjal se ni niti na levo, niti na desno; a izogibal se je kvedrastim čevljem. V najhujšem našem literarnem boju pred tridesetimi leti ni poznal osebne strasti. Molčal je. Molče je delal. Zvest je

ostal geslu profesorja dr. Kreka, ki je prigovarjal: „S tem nasprotnike najboljše kaznujemo, da jih preziramo.“

Sket ni užival sadu svojega truda.

„Životaril“ je po sodbi onih, katerim je „fruges consumere“ naravna pravica. Hodil je peš po prašni cesti življenja do zadnjega dne, da jo razširi in ugladi za ugodno vožnjo svojim rojakom; kopicil je v cvetu svojih let sklad na sklad svoje duševne žetve, da jo zapusti svojemu narodu, ko mu omagajo moči. Računal ni, kdaj napoči doba počitka, ki se je je veselil. Nasprotno. Vedeti ni hotel o brezdelnosti. „Delo je življenje, počitek je smrt,“ je bilo njegovo geslo. In v delu ni čutil peze svojih let. S peresom v roki je hodil z lahko stopinjo na višavo svojih idealov še v dobi, v kateri se opirajo mnogi že ob palico, „procul negotiis“. Najini poti sta se srečali v prepovedu našega dela na slovstvenem polju. In ves ta dolgi čas sva hodila vštric, roko v roki, brata po mislih in po peresu. V dobi narodnega boja sva bila idealista, na zenitu svojih let skeptika in ko se je nagnil najin pot navzdol, — zagovornika nekdanjih idealov.

Ko sem čital letos zadnje Sketovo pismo z dne 12. februarja, sem mislil na Goetheja. Goethe je bil apostol dela. „Delo je prvi namen človeku,“ piše v svojih „Wilhelm Meisters Lehrjahre“. Dne 13. januarja 1778 pa je pripomnil v svoj dnevnik: „Najbolj obžalovanja vreden je človek brez dela.“ Njegov Faust pa deklamuje: „Uživanje posurovi.“ Iz zadnjega Sketovega pisma zveni prva in zadnja tožba njegova, polna tragike — zaradi prisiljene resignacije po delu. Piše mi: „Zbolel sem. Omotica me nadleguje —, oči se mi temne —; delati ne morem.“

Sket ni ničesar zahteval po dolgem trudu od svoje usode kakor več svetlobe za novo delo. „Mehr Licht!“ je zaklical Goethe z zadnjimi besedami, boreč se s smrtjo. „Oči se mi temne, delati ne morem,“ je bila zadnja Sketova tožba. Trud je življenje, mir je smrt. Za svetlobo svojega naroda je zastavil Sket svoje pero. In še umirajoč je hrepenel po svetlobi. Brez svetlobe ni življenja. Padel je kakor rimski borec. Pobit na tla, je hrepenel še po luči. Izdihnil je v areni boja. Brez resignacije je upiral do zadnjega trenutka svoje mrklo oko po luči — po delu. Pri tem ni bil sejmar in mešetar. Ponujal ni svojih del nikomur. Silil ni na trg, kjer se zvišujejo in ubijajo „kurzi“ narodnih zaslug.

Z dne 2. junija 1885 mi piše: „Še živim, a slabo in težko. Ogromno delo guli in žuli moja pleča. Ne morem se oddahniti. Zdaj je šola in

šolske naloge, zdaj list, zdaj korekture moje slovnice za Nemce v 3. izdaji, ki se baš tiska in naposled še slovensko berilo za V. in VI. šolo, katero sestavljam v največji naglici. Ne ostaja mi časa, da bi pisal za list itd.“ Isto jesen sem hitel na Vrbsko jezero, da opogumim svojega prijatelja v kritični dobi „Kresa“.

Izprehajaje se na jezerskih obalah sva zapечатila „leposloven“ značaj lista, kateremu sem bil boter pri krstu, priča pri „birmi“ in pogrebec na zadnji poti v poslednji številki. „Poleg beletristike potrebujemo tudi znanosti, kolikor mogoče, ako hočemo imeti kdaj slovenske srednje šole,“ je trdil Sket. „Kres“ se je prerodil v znanstveni list. Slovenska navdušenost za domače srednje šole ga je nesla že pol leta pozneje k pogrebu.

Ob Vrbskem jezeru sva sestavljala s Sketom „resume“ svojega petletnega dela. Bilanca ni bila pasivna; kajti zadovoljila sva se z „douceur de la vic“ pet let. Delala nisva za dobiček. „Kresu“ ni bil mamon „in votis“. Ob tej priliki sva vzela v pretres tudi marsikaj, kar je bilo že prej ozna-

čenega v najini jako obširni korespondenci. Ta pisma zapustim kritičnemu peresu — prej ali pozneje. Živo mi je še v spominu, kako mi je slikal Sket tedaj genealogijo novejših slovenskih beletristike.

Dejal je šaljivo: „Walter Scott je rodil Jurčiča, Jurčič je rodil Krsnika; Krsnik pa ni rodil nikogar, ker je bil ‚secundo geniturae Scottov‘. Ostali pisatelji so se rodili očetom drugih narodov. Eden si pritiska pečat francoskih novelistov in drugi pobira stopinjice za Jean Paulom, vsi se pa izogibljejo ‚Kresa‘, ki se zažiga na domačih tleh.“

Večina teh mož je že legla v grob. Sket jo je preživel. V teku let se mu je zacelila rana, ki so mu jo vsekali grobokopi „Kresa“. A v vsakem pismu se je spominjal rad svojega lista. Kar ustvari ljubezen, objame bolj vroče svojega roditelja kakor produkti duševne sile. Prvemu vdihne srčna kri življenje, drugemu trezno mišljenje. Sketu bo živel spomin v „Miklovi Zali“, ko bodo že davnaj pozabljene njegove Slovnice in Čitanke.

OKOLI AZIJE IN AMERIKE.

Spisal dr. Vinko Šarabon.

John Cabot in nasledniki.¹

Toscanelli je rekel, da na globu najlaže pokaže svojo idejo, priti okoli sveta; imeli so pa to idejo že stari Grki. Zgodovina svetovne trgovine in svetovnega prometa nam pove, kako zelo so se trudili najrazličnejši narodi zasigurati si pot do zakladov indijskih in kitajskih, do dragih tkanin, še dražjih kamenov in neprecenljivih dišav. Zlato bajnega Ofira je bila deviza starim brodarjem, polnili so si ladje z dragocenim lesom, biseri ceylonski in zadnjeindijski so jim donašali blagostanje; a kaj, ko so morali vse to dobiti le po arabskih prekupcih, sami niso mogli do virov bogastva in sreče. Portugizi so se prvi ojačili in se previdno plazili okoli Afrike, opluli leta 1486. rtič viharjev in z novimi nadami podali se na pot po širnem Indiku, išoč studencev sreče. Dobili so jih, odpodili od njih dotedanje varuhe, Arabce, in Lizbona je cvetela kot nobeno mesto tedaj. A zopet je bila vsakemu drugemu narodu zaprta pot okoli Afrike, skrbno so čuvali Portugizi svoj zaklad. Ker pa je bila ideja Grkov

o možnosti potovanja okoli sveta že precej razširjena in so se je oprijeli zlasti Italijani, dotedanji vladarji morja in prvi mornarji Evrope razen starih Normanov — ki pa z ostalo Evropo niso imeli nobenega stika —, so jo izkušali tudi udeležiti, priti Portugalcem takorekoč za hrbet in se udeležiti bogatega plena. In dva Italijana sta pri tem iskanju odkrila novi svet, imela ga pa za Indijo¹: Kolumb in Giovanni Gabotto.

Morebiti pa nekateri na poti proti zahodu niso mislili priti ravno v Indijo; saj so menili splošno, da je tam na zahodu dežela sreče, otok Antillia, otok sedmerih mest; tam je bila Platonova Atlantis, tam nordijska Vinlandija in na potu proti zahodu so Portugizi odkrili Azore. Lehko si predstavljamo, da so mornarji v pristaniščih živahno razpravljali te vesti; večje ko je bilo mesto, več se je sešlo tam ljudi, več je krožilo vesti, več je vzrastlo novih idej, novih načrtov. Zato tudi ni čuda, da so se porajali taki načrti zlasti v Bristolu, prvem pristanišču Angleške, prvem mestu za Londonom. In ker

¹ Po Nansenu, Hellwaldu, Hassertu, Peschelu itd.

¹ Indija v širjem pomenu je tedaj sploh Zadnja Azija.

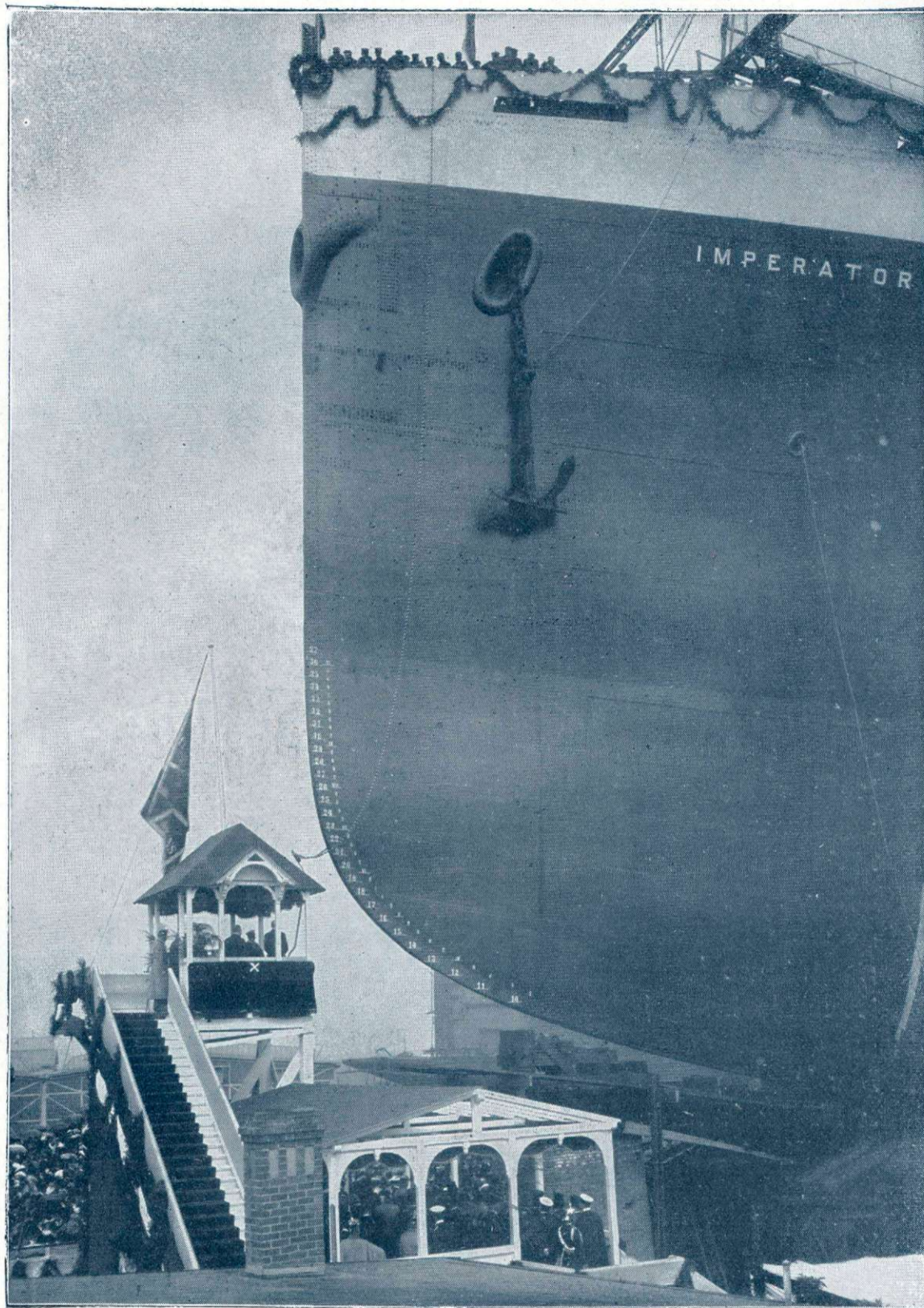
so imeli tamošnji domačini veliko opraviti z ribjim lovom v severnem Atlantiku in prišli pri tem tudi na Islandijo, so slišali tam o starih Normanih, o srečnih deželah onostran morja, prišli so domov in živahno diskutirali nova poročila; odlikovali so se na morju in v diskurranju posebno še Italijani, ki jih je bilo dobiti takrat v vsakem evropskem obmorskem mestu.

Tako se je odpravila iz Bristola ladja iskat otok Brazil, zarisana na kartah 14. in 15. stoletja; prvič so se podali na morje leta 1480., a poizkus se ni posrečil. V letih 1490. do 1497. so odposlali Bristolci vsako leto dve do štiri karavele, ki naj bi poiskale otok Brazil in otok sedmerih mest „po fantazijah tega Genuježana“, kakor je poročal domov Ayala, španski poslanik v Londonu. Ta Genuježan¹ je Giovanni Gabotto, ali, kakor so ga imenovali Angleži, John Cabot.

Domovinske pravice pa ni imel doma, temveč v Benetkah. A kmalu je zapustil Italijo in se po zgledu drugih obrnil v tujino, iskat si kruha. Bil je izvrsten mornar, znal je risati karte in je napravil tudi neki globus; v Bristol je prišel okoli leta 1490. in ker pravi Ayala, da so odplule ladje po njegovih fantazijah, je bil gotovo on duševni povzročitelj ideje, obrniti se proti zahodu ali severozahodu in odkriti novih dežel ali pa priti do stare Azije. Gotovo je, da one ekspedicije 1492—1497 niso imele nobenega uspeha, ničesar namreč ne slišimo o rezultatih; izvedeli so pa o Kolumbovem podjetju in to je moralo dati Angležem novih nagibov, še enkrat poizkusiti srečo. Meseca marca 1496 je dobil Cabot od kralja Henrika VII. pooblastilno pismo zase in za svoje sinove, „brodariti smejo pod angleško zastavo v vseh delih, pokrajinah in zalivih morja na vzhodu, zahodu

¹ Tudi Kolumb je Genuježan in znano je, da je bil tudi on na Angleškem agitiral za svoj načrt in se ponudil angleškemu kralju v službo.

in severu — na jugu ne, ker so bili tam že Portugizi in Španci — s petimi ladjami poljubne vrste in moči in s toliko mornarji, kolikor jih hočejo vzeti s seboj, na lastne stroške, z namenom iskati, odkriti in najti vsakovrstne otoke, dežele, pokrajine ali provincije, ki so last po-

„IMPERATOR“, sedaj največja ladja sveta. (Zadnji del.)

ganov ali kristjanov, v vsakem poljubnem kraju sveta, ki je bil pred tem časom nepoznan“. Te „otoke in provincije“ naj bi vzeli v last kot kraljevi vazali ali namestniki; kralju bi morali oddati petino vsega blaga ali dobička bodisi na tem potovanju, ali pa od vsakega drugega potovanja, in sicer tedaj, ko pridejo nazaj v Bristol, kamor

se morajo vrniti; da so pa mogli nemoteno trgovati, jim je dal kralj monopol na kupčijo in promet vseh pokrajin, ki jih je bilo treba seveda šele odkriti. Angležem je kralj naročil, naj gredo Cabotu in tovarišem njegovim v vsakem oziru na roko; samo dal mu ni ničesar. Slišimo pa, da gre leta 1497. zopet na pot, in sicer samo z eno ladjo; najbrže ni leta 1496. nič opravil in ni imel več potrebnih sredstev za opravo večje ekspedicije.

Sicer tudi o potovanju leta 1497. nimamo od njega samega nobenega poročila, nobene vrstice, karte njegove so se pa poizgubile. Vendar nam pa vedo drugi kaj povedati; ohranila so se bila tri pisma njegovih rojakov, bivajočih tedaj v Londonu, namreč pismo Benečana Lorenca Pasqualigo na brate njegove v Benetkah in dve pismi milanskega poslanca Raimonda Soncino na vojvoda v Milanu. Dobili so postavko v obračunu civilne liste Henrika VII. in tam pripombo, da se je vrnil Cabot 10. ozir. 19. avgusta nazaj v London. Ohranila se je karta španskega lotza Juana de la Cosa, risana še leta 1500.; ohranila se je bristolka kronika, sestavljena leta 1565. od Maurice Tobyja po starejših virih. Iz Soncinovega pisma naj podamo tale odstavek (ko je popisal potovanje 1497, pristavi še): Veličanstvo kralj, ki je zelo pameten in varčen — gotovo, saj mu je dal za odkritje Amerike uprav kraljevo darilo 240 kron — ima sedaj po končani ekspediciji tako zaupanje vanj, da ga bo dobro preskrbel, kakor mi je pravil Joanne — Giovanni — sam. Govorijo tudi, da mu bo kralj kmalu opremil ladje in mu dal na pot vse hudodelce; tako bodo ustanovili tam kolonijo in upajo napraviti v Londonu večjo zalogo špecerijskega blaga — dišav — nego jo imajo v Aleksandriji. Glavne osebe podjetja so doma ali imajo domovinsko pravico v Bristolu, so sami dobri brodarji in pravijo, da drugo potovanje ne bo trajalo več nego petnajst dni, ker sedaj vedo, kam imajo iti, to pa samo v slučaju, da bo veter ugoden, ko bodo zapustili Irsko. Govoril sem tudi z Burgundcem iz Joannove družbe, potrdil je vse to, kar sem bil napisal, in rekel, da bi šel rad nazaj, ker mu je bil podaril admiral (tako namreč imenujejo Joanna) cel otok; drug otok je bil podaril svojemu brivcu iz Genue: in oba ta dva se prištevata sedaj grofom in vidita v monsignoru admiralu samo kneza. Mislim tudi, da se bo peljalo z Joanom nekaj revnih italijanskih menihov, ker je bil obljubil admiral vsakemu svojo škofijo. In če bi se bil jaz sprijaznil z admiralom pred njegovim potovanjem, bi bil dobil najmanj nadškofijo —.

Če sestavimo vsa poročila, ga vidimo meseca maja objadrali južno Irsko, obrniti se proti severu, morebiti zaradi vetrov, ki vejejo od jugozapada, ali pa zaradi Špancev in Portugizov; kmalu pa je odjadral proti zahodu in stopil na suho tam nekje na Novi Fundlandiji, Novi Škotski ali pa na Labradorju. Nansen je za Cap Breton med Novo Škotsko in Fundlandijo. Cabot je bil mnenja, da je prišel v deželo Velikega kana, in pripoveduje, da je dobil tam dosti lesa za barvila. Napravil je karto teh pokrajin in nove iznajdbe je porabil v svoji karti sveta že imenovani La Cosa. Ker ni videl nobene ledene gore, po mnenju nekaterih ni bil prišel do Labradorja: rezultat je pa le ta, da je odkril Ameriko, sicer malo pozneje nego Kolumb, a popolnoma samostojno. Naletel je tam okoli na ogromno množino rib in še danes je tamošnji ribji lov velikanskega pomena. — Vsako leto jih ujamejo za 30 do 40 milijonov kron. — Kralj mu je za njegovo iznajdbo dal velikansko nagrado 240 kron — res je morebiti tedaj imel denar desetkrat večjo vrednost nego dandanes, a kljub temu je to najmalenkostnejša vsota — in mu je pozneje obljubil letnih 480 kron.

Njegov nadaljnji načrt je šel za tem, da bi jadral ob najdeni obali dalje proti zahodu in prišel v državo Cipangu — Japonska — ali pa do dišavskih otokov v ekvatorskih pokrajinah. Dobil je leta 1498. drugo pismo z različnimi pravicami, a glasilo se je samo na njegovo osebo, sinovi niso več omenjeni, število dovoljenih ladij je šest. Vidimo, da Henrik VII. ni bil samo varčen, ampak naravnost skop. Najvažnejši viri za to potovanje so zopet pisma, in sicer pismo španskega poslanika Ruy Gonzalez de Puebla in pismo že imenovanega Pedro de Ayala; poročala sta Izabeli Kastilski in Ferdinandu Aragonskemu o Cabotu, a še preden je prišel nazaj. Puebla pripoveduje, da je odplul Cabot s petimi ladjami in da mu je naročil kralj, naj išče otok Brazil in druge otoke v njegovi bližini; živeža je imel seboj za eno leto. Ayala pa pripoveduje, da je bilo odposlanih več oseb iskat otoke in celine, najdene prejšnjega leta. Puebla in Ayala sta imela pred seboj karto in sta bila mnenja, da je ona dežela, ki jo išče Cabot, pravzaprav španska, a na koncu španske posesti. Ayala omeni tudi: Nedavno tega je dospela ena onih ladij, ki so bile odposlane, z velikimi težkočami v neko irsko pristanišče, bila je popolnoma ruinirana, to je ona ladja, na kateri je bil odpotoval brat Buil —. Imamo še drugo poročilo, takozvani Cottonian Chronicle, sestavljeno tudi pred povratkom eks-

pedicije; omeni samo potovanje in da jih še ni nazaj.

Sicer je pa vse tiho o Cabotu in po tem splošnem molku je soditi, da se je ekspedicija ponesrečila in je izginil Cabot brez sledu.

Mnogo nam pa pripovedujejo o njegovem sinu Sebastijanu in še Hellwald je prepričan, da je došel v Hudsonovo cesto. Večkrat je trdil, da je prišel visoko gor proti severu, na jugu pa do Floride, a novejša raziskovanja so s precejšnjo verjetnostjo dognala, da je bil velik lažnik in da morebiti Amerike še videl ni; živel je od slave očetove. Hassert pravi: Ein wenig zuverlässiger und von Prahlereien nicht freizusprechender Mann, der sich gern den Entdeckerruhm seines Vaters aneignen wollte.

Iz Bristola so odšle v letih 1501., 1502. in 1503. še tri angleško-portugiške ekspedicije proti severozapadu — bilo je na ladjah poleg Angležev tudi nekaj Portugizov —. Pripeljali so enkrat s seboj tri domačine iz Amerike, „jedli so sirovo meso in obnašali so se kot divje zveri“. Ko so pozneje Corte Real i. dr. izpopolnili prejšnja odkritja, se je razvilo ribištvo ob Novi Fundlandiji, a Angleži tedaj še niso imeli od tega nobenega dobička, pač pa Bretoni, Baski, Portugizi in Normani.

Cabot je bil med prvimi, ki so mislili pri iskanju bogatega Kataja (Kitajske) na severozahodno pasažo, ideja, ki so jo udeležili šele sredi preteklega stoletja. Ni se mu posrečilo priti tja, a bil je vendar prvi, ki je nanovo stopil na tla Severne Amerike, in imenujejo ga začetnika polarnih potovanj v novem veku. Odprl je tudi pot novi obrti v teh oddaljenih delih sveta, lovu na ribe in kite ter mrože in tulnje. Splošno pa so prišla njegova odkritja nekoliko prezgodaj, ljudje še niso imeli pravega umevanja, iskali so zlato, srebro in drage kamene, našli pa obalo brez vseh teh dragocenosti, rodovitno sicer, kakor vemo sedaj, a kaj, ko takrat nihče ni vprašal po tem. Vsak je hotel obogateti na mah, a obala mu je nudila samo delo.

Papež Aleksander VI. je potegnil mejo med kolonijami Portugizov in onimi Špancev, 370 milj zahodno Kapverdov. Portugizi so iskali izhoda in ker niso mogli iti proti zahodu, so jo v svojem stremljenju po odkritju novih dežel mahnili proti severu oziroma severozahodu.

Kralj Manuel je dal leta 1499. prvo odprto pismo za potovanje na sever, in sicer Ioao Fernandezu, leta 1500. pa Gašperju Corte-Real. Leta 1501. je pisal že imenovani beneški poslanik v Londonu, Pasqualigo, pismo domov v Benetke

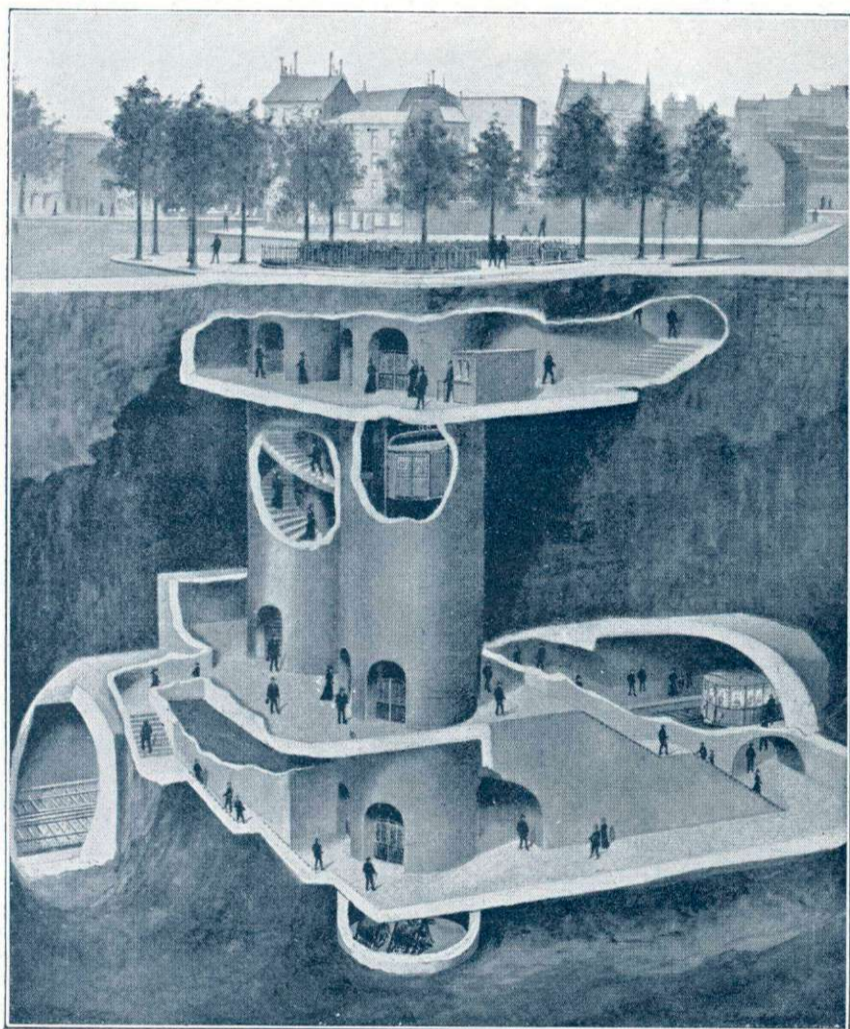
na veliki svet in poročal, da je prišla ena od dveh prejšnjega leta odposlanih karavel¹ nazaj, odkrivši novo deželo, oddaljeno od Portugalske 1800 milj zahodno in severozahodno. Pripeljala je s seboj sedem mož, žen in otrok. „Podobni so ti možje po zunanosti, postavi in velikosti ciganom. Na različnih delih telesa so si napravili znamenja in podobe, nekateri več, nekateri manj. Oblačijo se v kože raznih živali; jezik njihov je različen od vseh, ki so jih sploh kdaj slišali na Portugalskem. Telo njihovo je lepo zrastle, obraza so zelo prikupljivega, krotkega in prijaznega, a njihove navade in običaji so živalski, enaki onim divjakov. Imajo pa to deželo za celino in mislijo, da je podaljšek druge dežele, ki so jo odkrile kraljeve karavele preteklo leto; sedaj pa ni bilo možno priti do nje, ker je bilo morje zamrznjeno s tako množino snega, da se je dvigalo kot zemlja. Mislijo pa, da se ta zemlja drži Antilov in Brazilije. Prišli so do mnogih velikih rek, ki se izlivajo v morje; dežela ima mnogo prebivalcev, mnogo iglastega drevja, pa veliko tudi drugih dreves izvrstne kakovosti. Kapitan je šel pa z drugo ladjo še naprej.“

Istege leta 1501. je pisal Pasqualigo tudi svojim bratom v Benetkah, povedal obenem, da se imenuje prej omenjeni kapitan Gašper Corte-Real in da pričakujejo njegovo ladjo in še petdeset ameriških domačinov. Prejšnjo sliko o teh ljudeh je izpopolnil, omenil, da si vržejo kožuh ubitih živali okoli ramen, koža je pozimi obrnjena nazunaj, poleti naznotraj. Nima jo v svoji deželi železa, nože si napravijo iz kamnov in ravnotako konice puščic (bili so torej še neolitiki, spomnimo se takoj na Corteza, ki je dobil enake ostanke te prastare kulture tudi v Mehiki). Prinesli so od tam (prva ladja namreč) tudi konec odlomljenega pozlačenega meča, ki je bil izdelan brez dvoma v Italiji; neki deček je imel v ušesih dva uhana benečanskega izvora. V oni deželi je dosti rib in mnogo drevja. — Pri meču in uhanih se spomnimo na Ivana Cabota, morebiti so bili to edini ostanki ponesrečene ekspedicije.

Drugo poročilo o Portugizih nam je zapustil Alberto Cautino, poslanik ferrarskega vojvoda Ercula d'Este v Lizboni. Tudi on je poslal l. 1501.

¹ Začetkoma so zaznamenovali z izrazom carabela (beseda je španska in pomeni jerbas, v katerem so nosile ženske v španski Galiciji jedila) navadne ladjice, sčasoma pa so prenesli izraz na večje, pomembnejše ladje. Karavela je imela štiri jambore, dva spredaj, dva zadaj, a z različnimi jadri, zadaj so bila latinska. Vsled tega se je lahko gibala prosto na vse strani.

pismo na svojega gospodarja in nam pripoveduje o ladji, ki se je vrnila. Pred 9 meseci, pravi, sta odšli dve ladji, ena se je vrnila, dobro ohranjena, dobro obložena, z ljudmi in novicami. Ko so bili odšli pred 9 meseci iz Lizbone, so jadrati neprenehoma štiri mesece po istem vetru v isti smeri, videli pa niso ves ta čas prav nič. Petega meseca so zadeli na ogromne množine zmrzlega snega, ki so plavale po morju in se premikale pod vplivom valov. Po površini teh ledenih mas je tekla čista sveža voda, ker se je vsled vročine tajal led; voda je tekla v malih

PARIŠKA PODZEMSKA ŽELEZNICA.

strugah, ki si jih je izdolbla sama, po ledu nizdol in razjedala podnožje, kjer se je izlivala v morje. — Ta popis nas pelje na Grenlandijo. — Ker so potrebovali vode, so se peljali s čolni do roba in si jo vzeli, kolikor je ravno kazalo. Šli so potem dalje ob zmrzlem morju, a ker je bilo zamrznjeno tudi še drugi dan, so opustili svojo namero in se obrnili proti severozahodu in zahodu in jadrati v tej smeri ob lepem in ugodnem vremenu tri mesece. Prvi dan četrtega meseca so zagledali v sredi med zahodom in severozahodom zelo obsežno deželo, ki so se ji bližali z velikim veseljem. Veliko rek s sladko vodo se je izlivalo v tej deželi v morje in jadrati so po eni od njih miljo daleč v notranjščino (milja = 5,9 km). Sto-

pivši na suho so dobili množino različnih žlahtnih sadežev in dreves in iglasto drevje čudovite velikosti in višine. Ni pa tukaj žita, ljudstvo živi od lova na ribe in na živali na suhem, ki jih je v izobilju. Zelo veliki jeleni so tam, z dolgimi rogovi, kože njihove rabijo zlasti za oblačilo, pa tudi za hiše in čolne; tudi volkovi so tam, lisice in druge živali. Siloma so odpeljali iz one pokrajine kakih petdeset mož in žen in jih pripeljali kralju. — Pasqualigo pravi, da teh petdeset šele pričakujejo, to je bolj verjetno. — Videl sem jih in se jih z roko dotaknil in si jih natančno ogledal — najbrže prvih sedem. — Začnem z velikostjo in rečem, da so nekoliko večji kakor naši rojaki v Italiji, imajo dobro proportionirano lepo zrastlo telo; lasje so po njihovem običaju dolgi in jim padajo na ramena v valovitih kodrih, obraze so si pobarvali z velikimi podobami, enakimi onim Indijcev — najbrže misli s tem izrazom tudi on na cigane —. Oči njihove se svetijo zelenkasto in dajo obrazu značaj velike divjosti, če koга pogledajo — čisto kot Indijanci —. Jezika, ki ga govorijo, pa ne morem razumeti, a ni surov, temveč prej še človeški. Značaja so krotkega, tudi obnašanje njihovo je tako, radi se smejiijo in so zelo veseli; in stem naj bo dosti povedanega o moških. Žene so zelo lepe postave in jako prikupljivega obraza. Barvo njih telesa laže imenujemo belo nego kaj drugega, moške so pa veliko bolj temne polti. In če ne bi imeli onega divjega pogleda, mislim splošno, da bi nam bili popolnoma enaki. Večinoma so nagi. Nimajo orožja, tudi ne železa, marveč si napravijo vse potrebno z zelo trdim ostrim kamenom in ni je tako trde reči, da je ne bi mogli narezati. Ta ladja je prišla od tam v enem mesecu nazaj k nam in pravijo, da je do tja 200 milj (male milje). Druga ladja je pa sklenila jadrati še nadalje ob oni obali tako daleč, da bodo videli, ali je dežela otok ali celina. In sedaj pričakuje kralj voditelja in ostale z veliko nestrpnostjo in če bodo prišli nazaj ter povedali kaj, kar bi bilo vredno poročila, bom Vaši ekscelenci takoj naznanil.“

Na željo vojvoda Ferrarskega je dal napraviti Cautino v Lizboni leta 1502. karto, imenovano pozneje po njem: Južna Grenlandija je tu tako izvrstno pogodena, da se moramo kar čuditi. Na zahodu Grenlandije vidimo pokrajino, nekako v širini Nove Fundlandije ali pa Južnega Labradorja. Zapisano je zraven obeh obal, da so jih odkrili Portugizi, pri Fundlandiji vrhutega še, da je ostal Gašper Corte-Real tam in da se nikdar več ni povrnil, najbrže je končal svoje življenje v daljnih teh pasovih na žalosten način.

Imel je pa brata Miguela in ta je dobil l. 1502. drugo odprto pismo, v katerem čitamo, da Gašperja Corte-Real ni bilo nazaj in da ga gre Miguel iskat. To pismo govori o dveh potovanjih, ki ji je bil napravil Gašper; drugi viri nam poročajo, da sta potovala že 1500 oba brata skupaj proti Ameriki in odkrila deželo, imenovano Terra del Lavorado = dežela dela ali polja, odtod sedaj običajno špansko ime Labrador. — Cabot je pa prvo deželo, ki jo je videl, najsižebo Fundlandija ali Labrador ali kar hoče, imenoval kar naravnost: prima tierra vista —. Na neki portugalski karti, narisani okoli l. 1520., je napisano ob Grenlandiji, da so Portugizi deželo videli, da pa se niso podali v notranjščino. Pri Novi Fundlandiji je zapisano, da je prišel Gašper Corte-Real dvakrat tja, da se mu je pa ladja razbila in da ni prišel več nazaj in da je prihodnjega leta zadela ista usoda brata njegovega, Miguela. 10. maja 1502 je bil odplul Miguel za bratom, a niti Gašperja, niti Miguela niso videli več.¹ Kralja je izguba obeh bratov zelo potrla, leta 1503. je dal nanovo opremiti dve jadrnici, ki naj bi iskali sledov za izgubljenimi. A nikdar niso mogli dognati, kakšna smrt jima je bila usojena: ekspedicija ni imela nobenega uspeha. Tedaj je hotel najstarejši brat Corte-Real, Vasqueanos, namestnik kraljev na Azorih Sv. Jurij in Terceira, opraviti na svoje stroške nove ladje, podati se na pot in iskati jih; a kralj mu ni dovolil, rekel je, da je vse zastonj, da so vse poizkusili, kar je bilo mogoče, več se ne da napraviti. Vasqueanos se je vdal in zagrnil se je list povestnice nad usodo nesrečne ekspedicije.

Nikogar več niso poslali za njima, ustrašeni so bili; a skoz celo 16. stoletje so smatrali Novo Fundlandijo ali kakor so jo tudi imenovali, Terra de Corte-Real, za portugalsko provincijo; pravico namestništva je imela rodbina Corte-Real, seveda samo nominelno, ker ni šel nihče tja. Zadnji moški potomec te rodbine, Manuel, je padel l. 1578. v bitki pri Kasr-el-Kebir v Maroku, v oni bitki, kjer je padel tudi kralj Sebastijan.

Akoravno si poročila nasprotujejo, gotovo je, da so prišli Portugizi do Nove Fundlandije in Grenlandije in stopili tu v stik z domačini, najsi so bili Indijanci ali pa Eskimi, kakor nekateri hočejo.

¹ O teh dogodljajih so dobili tudi še druge karte in vire, v malenkostih si nasprotujejo, v glavnem pa soglašajo.

Portugizi so ostali dolgo časa v stiku z Novo Fundlandijo, najbrže zaradi ribjega lova, političnih posledic njih odkritja niso imela nikakih. Tehtni vzroki govorijo za to, da se je ribarstvo začelo leta 1504., marsikaj izvemo slučajno, tako nam je znana odredba kralja Manuela iz leta 1506., da morajo odplačati ribiči ob povratku od Nove Fundlandije desetino dohodkov kot carinsko pristojbino. Leta 1517. je bilo v ondotnih pokrajinah obenem petdeset portugalskih, francoskih in kastilskih ladij, ki so bile prišle na lov, deset let pozneje slišimo o enajstih jadrnicah normanskih, dveh portugalskih in eni bretonski. Otok Cap Breton nas že z imenom spominja na Bretonce. Samoobsebi je umevno, da pri tem ni zaostalo geografsko raziskovanje, saj so se morali brigati za geografijo hoté ali nehoté. Posebno so se odlikovali Francozi iz Bretonske in Normandije: mesta Dieppe, Rouen in St. Malo so bila izhodišča takih tur.

Jean Denis nam je popisal reko sv. Lavrencija in nje okolico, baron Léry je poizkusil z naselbinami na otoku Sable Island, 126 km oddaljenem od Nove Škotske; ni se mu posrečilo, odšel je, pustil pa živali tam, ki jih je bil pripeljal s seboj, in te so služile za hrano mnogoterim ponesrečencem ob onih meglenih obalah; tudi sedaj je še živina na otoku (kraj katastrofe Titanica ni daleč odtod).

Kmalu nato so zopet poizkusili severozahodno pasažo, Peschel pravi: „Komaj pa je l. 1523. oznanila ladja Victoria Evropi odkritje Magalhaënsove ceste, so mislili na enako cesto na severu, če se je narava držala gotove simetrije pri sestavi ameriškega kontinenta. Franc I., francoski kralj, je poslal leta 1523. štiri ladje v novi svet pod poveljstvom Florentinca Verrazzano; prvi poizkus se je ponesrečil, drugo leto je pa raziskal obalo od 34°N do Hudsonove reke, a izhoda proti Aziji ni dobil.“ Tudi Španci so poslali nekega Gomeza tja, a ravnotako brez uspeha, Francoz Cartier je bil štirikrat v Kanadi (okoli l. 1540.) iskajoč izhoda v Pacifik, a se mu je zgodilo tako kot drugim.

Odslej naprej so za celih šestdeset let opustili to misel, pogled podjetnih in pogumnih raziskovalcev se je obrnil proti severovzhodu in nastalo je novo vprašanje: vprašanje severovzhodne pasaže, prodiranja iz Atlantika v Pacifik okoli Azije. (Dalje.)

KNJIŽEVNOST.

Milan Puĝelj: **Brez zarje.** V Ljubljani 1912. Založil L. Schwentner. Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani. 80. 176 str., broš. K 2.—, eleg. vez. K 3.—. Gospod Milan Puĝelj je pisatelj — a umetnik baš ni. Manjka mu velikih idej pa tudi umetniško ustvarjajoče sile. Za svoje črtice, novelice, povesti jemlje sujete iz vsakdanjosti in jih po vsakdanje, tuptam celo nekam dolgočasno oblikuje. V knjigi „Brez zarje“ ima pet novelic, povzetih iz temnih strani življenja. Najboljša je nemara ona z naslovom „Pokojnik“, dasi ne dela časti nežnemu spolu. Tudi „Črna lilija“ ne; najmanj pa nam ugaja dekle v povesti „Narasle so vode“. To dekle je docela neokusno in človek pre-mišlja, če je v življenjski realnosti res kaj takih kme-

eno daljšo povest za ljudstvo „Grajski lovec“ (Spisal Janko Bajdè) in dvoje kratkih črtic: „Prvi bolnik“ ter „Konec celjskih grofov“. —

Berilo za ponavljalne, oziroma za kmetijsko-nadaljevalne šole. Sestavil Ljudevit Stiasny. V c. kr. zalogi šolskih knjig na Dunaju. 1912. Cena K 1-50.

Že dolgo zaželjena knjiga! Lahko smo je veseli. S svojo ne samo bogato, temveč tudi skrbno in globoko premišljeno, izbrano vsebino bode izvrstno služila v ponavljalni, oziroma v kmetijsko-nadaljevalni šoli, pa tudi v poznejšem življenju. Lepih naukov in navodil ali vsaj pojasnil nam nudi za najrazličnejše življenjske položaje. Kakó duha povzdigujoča in bodrilna so berila v I. delu „Bog“ (zlasti „Češčenje

VULKANIČNO ŽRELO PODMORSKEGA OGNJENIKA
BLIZU OTOKA TRINIDAD.

tiških deklet ali ne. „V temi“ je dijaški motiv — pri vsej tragičnosti, ki bi jo rad izvabil iz njega pisatelj, skoraj — smešen. „Splavljenci“ pa komaj da spadajo pod naslov „Brez zarje“. To je pred vsem karikatura županskega urada, kakoršnih menda tudi ni več — na čast našim županstvom! Semtertja vleče pisatelja na lascivno plat; te vrste reklama v lepi knjigi je za pametne ljudi vendar že — odurna! Ko sem prebral celo knjigo, mi je nehoté brnel po ušesih nekoliko izpremenjeni verz iz Izaija (9, 3): *Multiplicasti libros et non multiplicasti laetitiam!*

Dr. M. Opeka.

Gorenjska knjižnica. 4. zvezek. Ponatis iz „Gorenjca“. Cena 30 vinarjev. V Kranju 1912. Izdaja, zalaga in tiska „Tiskovno društvo“ v Kranju. Ima

Matere Božje — naš narodni ponos“, „Četrta zapoved“)! — Kaj naj ukrenemo v danem odločilnem življenjskem slučaju, nam kažejo berila v II. delu „Na različnih potih življenja“ („Življenje ni praznik“, „Plemeniti brat“, „Pogumna dekla“ i. t. d.). — III. del „Zdravo telo je najboljšo blago“ govori o boleznih, varovanju zdravja in o prvi pomoči v nezgodah. V tem delu pogrešamo črtic o plavanju, drsanju, kolesarjenju, o mladinskih igrah i. t. d. Ali bi ne bilo primerno, izdati v nadomestilo posebno brošuro o športu, ki današnji dan že veselo cvete tudi po vaseh in katerega vrlin vendar ne moremo prezreti! — Prepotreben je IV. del „Naš največji sovražnik“, ki ima svojo ost naperjeno proti kralju alkoholu. — V. del „Iz gospodarstva“ slavi in povzdiguje kmetij-

stvo, govori o varčevanju, združništvu, posojilnicah, zavarovalnicah, o živinoreji, mlekarstvu, živalskih boleznih, o vrtu, sadjereji, čebelarstvu, polju in travniku, vinogradu, gozdu i. t. d. Ta del je najobširnejši; umevno, kajti knjiga je v prvi vrsti namenjena ravno kmetijstvu, kar razodeva že njen naslov. — Temu delu nekako vzporeden je VI. del „Iz gospodinjstva“, ki obravnava čednosti, posle, gospodinjstvo, snažnost, vrt, blagostanje, soljenje in sušenje mesa, perutninarstvo i. t. d. To je povsem nekaj novega v naših šolskih knjigah ter obeta mnogo in bogatega sadu. — Že bolj specielnim odnošajem služita VII. del „Opazuj vreme“ in VIII. del „Promet, obrt in tehnika“. Tukaj pogrešamo posebnega berila o uporabi vodne moči in elektrike v kmetijstvu in obrti (zlasti z gospodarskega stališča). — Zemljepisju in domači zgodovini sta končno namenjena zadnja dva dela: IX. „Dom in svet“, X. „Odlomki iz naše povestnice“. Tudi ta dva dela nam ugajata; vendar pa bi še kaj več želeli o občinskem zastopu in nekaj o zborovalnem zakonu.

Vobče lahko rečemo, da je knjiga spisana v ljudskem duhu, po krščanskih načelih; zato jo z mirno vestjo priporočamo našim šolam. Sestavitelj nam predvsem podaja proizvode novjših in najnovjših pisateljev in pesnikov, vendar tudi starejših ni prezrl.

Knjiga izpričuje, da so imeli prireditelj in posamezni pisatelji obilo dela; posebno pohvalno naj omenimo učitelje - pisatelje. Slava jim! Naj bi svoje pero z enako vnemo še večkrat zastavili v naših listih v prid našega ljudstva!

Da to berilo ustreza tudi slovničnim in stilističnim zahtevam, so nam porok že tozadevna imena pisateljev in pesnikov (Krek, Kržič, Meško, Finžgar, Gregorčič, Kette, Medved, Erjavec, Fatur, Humek i. t. d.) — Knjigo krasi cesarjeva podoba. Zunanja oblika nam ugaja in tudi cena ni pretirana.

Naše učiteljstvo bo to knjigo z veseljem sprejelo in rabilo, mladina pa s pridom prebirala. Naj torej veselo kroži po naši domovini in rodi zaželjenih sadov!

Karel Simon.

GROF ŠTEFAN TISZA.

GLASBA.

Novi Akordi. 1912. (L. XI.) št. 1. — Ta številka je izšla nekoliko pozno — šele v maju, a nas zato odškodovala s posebno izborna vsebino.

Ravnikov „Moment“ je odlična, velemoderna klavirska skladba. Kakor v zadnjič objavljeni „Poljski pesmi“, kaže Ravnik tudi v „Momentu“ izredno nardarjenost ter nam imponira predvsem s svojim harmonijskim bogastvom. Vsekako smemo od mladega, že sedaj tako spretnega in samorastlega skladatelja — morda ravno v domači klavirski literaturi še prav mnogo pričakovati.

Lajovčeva „Pesem o tkalcu“ je mojstrski samospev s spremljanjem klavirja, med njegovimi dosedaj izdanimi samospevi pač eden najlepših in najumetnejših. Štiri kitice te (O. Župančičeve) pesmi je Lajovic zložil kot nekake variacije glavnega motiva:

Kjer li - je re - ka se v mor - je,

ter ga zlasti v klavirskem spremljanju docela izčrpal. Zanimivo je, kako skladatelj pri vsaki kitici zadržuje disonančne akorde, oziroma njih razveze, a jih potem pri drugi polovici kitice tem lepše razvije v jasne

harmonije. Oba dela — pevski in spremljevalni — sta precej težka, a bosta trud proizvajalcev obilno poplačala.

Mirkov mešani zbor „Kam hitite?“ je solidna, ne ravno pretežko pisana daljša skladba z lepim tenor-solom v srednjem delu. Za boljše zборе bo to jako hvaležna koncertna skladba.

Zadnji komad v tej številki „Novih Akordov“ je Devov moški zbor „Še ena“ („Zaljubilo se je solnce“). Dasi preprosta, vendar fino pogodena skladba, ki se humorja polnemu O. Župančičevemu tekstu prav dobro prilega. —

Književna priloža (1. in 2. zvezek) prinaša na prvem mestu daljši članek „P. H. Sattner in njegova Assumptio“ iz peresa urednika dr. G. Kreka; poleg tega razna zanimiva in poučna poročila o koncertih, glasbenih društvih, ocene raznih skladb itd. — Pridejano je tudi jako natančno sestavljeno kazalo za X. letnik.

Stanko Premrl.

Anton Grum: **10 pesmi k blagoslovu.** Op. 7. V Ljubljani 1912. Založila Katoliška Bukvarna. Cena K 1.—. Grum sklada preprosto, korektno in cerkve dostojno; vendar naj — kakor vsak skladatelj — pazi, da pri preprostosti in lahkem slogu ne zaide v enoličnost in vsakdanjost. — Ne dosti izdajati, a tisto, kar izdamo, bodi vse čvrsto, sveže in kolikortoliko izvorno!

Stanko Premrl.

TO IN ONO.

P. Hug. Sattnerjev oratorij v nemščini. — Prof. Anton Funtek je že meseca majnika dovršil nemški prevod besedila p. Hug. Sattnerjevega oratorija „Assumptio“. Prevod je izboren; natančen po mislih, skoro dobeseden, povsod istih oblik kot izvirnik: tako zna pri nas na nemščino prevajati samo mojster Funtek. Za zgled naj primerijo čitatelji edinole končni zbor zemljanov „Salve Regina“:

Češčena Kraljica, usmiljena Mati,
Ti naše življenje in up in sladkost!
Glej, k tebi zdihujemo Eve otroci,
ko žalost nas bega, napaja grenkost.
Pokaži nam svoje premile oči,
usmili se, Mati, nas Ti!

V bridkosti spočeti, v solzah smo rojeni,
trpljenja vihari nad nami oblast,
in s pota do večnega, srečnega doma
skušnjava nas vabi in greha nečast...
O Mati, ozri se na naše gorje,
odkleni nam svoje srce!

Ti Solnce rodila si večne resnice,
o daj, da posije na temni naš pot!
Ti strla si glavo peklenskemu zmaju,
obvaruj življenja pogubnih nas zmot.
In k sebi trpine privedi nas kdaj
v nebeški preblaženi raj!

Gegrüßt seist du, Königin, Mutter voll Gnaden,
du unsere Süße, du Leben und Trost!
Dich rufen wir, Evas laut weinende Kinder,
von Trauer bedrückt, von Stürmen umtost.
O, wende dein Auge barmherzig uns zu,
o Mutter, erbarme dich du!

Empfangen in Schmerzen, geboren in Zähren,
so schreiten wir klagend und weinend zum Grab.
Vom Wege zum ewigen, glücklichen Heime
lenkt Sünde, Versuchung verlockend uns ab...
O Mutter, blick' nieder auf unseren Schmerz,
erschließe uns gnädig dein Herz!

Die Sonne der Wahrheit hast du uns geboren,
o lasse sie scheinen ins Dunkel der Nacht!
Die Schlange der Hölle, du hast sie zertreten,
so schütze uns auch vor der Irrungen Macht!
Und führe uns einmal aus Jammer und Qual
zu dir in den himmlischen Saal!

Trdno upamo, da bo oratorij, ki je na domačih tleh tako krasno uspel, s tem tekstom podložen, ponese slavo naše glasbene umetnosti preko slovenskih mejâ.

Dr. Mih. Opeka.

† Anton Aškerc.

Dne 10. junija t. l. je umrl v ljubljanski deželni bolnišnici pesnik Anton Aškerc. Zadela ga je kap. Z Aškercem je izginila s slovenskega literarnega polja čudna prikazen. Tendanca v literaturi se morda nikjer ni pokazala v hujši obliki kot pri njem; ta silovita tendanca, polna sovraštva in divje se boreča, je

ubila tudi vso poezijo v njem. Ostal je od pesnika le pust verzifikator, ves zagrizen v eno samo — popolnoma negativno idejo.

Anton Aškerc se je rodil pri Sv. Marjeti ob Rimskih toplicah blizu Celja leta 1856. Študiral je v Celju, bogoslovne nauke je dovršil v Mariboru. Služboval je na raznih mestih kot kaplan, dokler se ni dal leta 1898. vpokojiti. Istega leta ga je ljubljanski magistrat nastavil za mestnega arhivarja.

Napisal je vsega skupaj 15 knjig. Od 15 knjig je 11 samih pesmi, in sicer: Balade in Romance leta 1890. in 1903. druga izdaja, Lirske in epske poezije 1896, Nove poezije 1900, Zlatorog 1904, Četrty zbornik poezij 1904, Primož Trubar 1905, Mučeniki 1906, Junaki 1907, Jadranski biseri 1908, Akropolis in Piramide 1909, in Poslednji Celjan. Skupno z Ivanom Veselom je izdal Rusko antologijo l. 1901. Poizkusil se je tudi v dramatik in izdal 1900. leta Tri dramatične študije. Nadalje imamo od njegove roke še dva potopisa: Izlet v Carigrad in Dva izleta na Rusko. Brošura: Ali je Primož Trubar upesnitve vreden junak ali ne — je polemične vsebine.

Aškerc je zgrešil svoj poklic. Vstopil je v bogoslovje, dasi je bil popolnoma tuj duhu katoliške vere. Pri svoji nadarjenosti bi bil seveda lahko v vsakem drugem stanu prišel do kruha; zato mu je tembolj zameriti, da se je dal posvetiti v duhovnika, dasi je bil poln sovraštva do tega poklica, ker v semenišču ni študiral bogoslovja, ampak čital svobodno miselno literaturo. Šel je v pastirstvo, a je tako prezirljivo opravljal funkcije svojega stanu, da se je ljudstvo pohujševalo nad njim.

Prve pesnitve Aškercove so pokazale njegov izredni epiški talent. Med baladami in romancami prve dobe so res epiški biseri. Če bi bil Aškerc ostal pri poeziji, bi bil slovensko slovstvo obogatil z deli trajne vrednosti. A zašel je v fanatično strujo najhujših kulturobojnikov, ki so si v mednarodni organizaciji „Svobodne misli“ stavili nalogo uničiti cerkve in monarhije.

Nastavili so ga na ljubljanskem magistratu kot arhivarja. To službo so ustanovili nalašč zanj. A nade v Aškercovo osebno agitatorično moč se niso uresničile. Aškerc je bil samosvoj človek, ni maral družbe, v občevanju je bil kratkobeseden in zadirljiv, nezadovoljen z vsem, kar ga je obdajalo. Aškerc ni imel privlačne sile, zato je tem ostreje pisal in s pravim odpadniškim fanatizmom zastopal svoje nazore.

Aškerc je bil intransigenten doktrinar, nestrpen proti vsaki drugi misli. Zato tudi med somišljeniki ni imel pravih pristašev. Pri mednarodnem shodu Svobodne misli v Prazi so ga izvolili med podpredsednike. Tam je zboroval z najhujšimi sovražniki cerkve in monarhije. V tej družbi so bili možje, ki so povzročili krvavo revolucijo na Španskem in v Portugalu, na primer znani Ferrer, ki je v Barceloni ustanovil prave šole za anarhiste. Ta od framonstva

podpirana internacionala je tudi med Slovenci po Aškercu in nekaterih mladih ljudeh začela hudo agitacijo za odpad od krščanstva. Publikacije te vrste so polne besnih napadov na katoliško cerkev; cerkveni nauki se zavijajo in v karikaturi pobijajo, zgodovinske laži se mladini vcepljajo z vedno rastočim pretiravanjem.

Aškerčevo ime je bilo geslo tej družbi. Odpadli duhovnik je bil seveda dobro agitatorično sredstvo. Aškerčev pogreb je ta družba hotela pod pretvezo pietete do literata izkoristiti zase. Zato je bilo jako netaktno, da je predsednik Slovenske Matice, dr. Ilešič, ob odprtem grobu nastopil poleg socialnodemokraškega govornika, obsodbe vreden pa je bil njegov govor, v katerem je slavil Aškerčeve nazore. Na naših srednjih šolah se pouk v literaturi ne vrši v pravem duhu; Aškerčev pogreb nam je pokazal, da manjka one estetske in modroslovne kritike, ki je potrebna za pravilno umevanje literarnih struj.

De mortuis nil nisi bene . . . Tudi mi ob komaj zaigranem grobu nočemo vreči nobene sence na umrlega pesnika kot človeka. Potrebno pa je povedati resnico, ker — kakor nas v tolikih slučajih uči naša domača zgodovina — ni kvarnejšega, kakor če se neresnica takoj v početku ne zavrne. Taka neresnica je n. pr., da je bil Aškerc preganjan. V resnici so imeli cerkveni krogi z Aškercem največje potrpljenje. On je bil tisti, ki je vedno napadal in preganjal. Celo cerkven pogreb se mu je dovolil, samo zato, ker je umrl v nezavesti in se je torej moglo misliti, da bi bil pred pragom večnosti morda spoznal svojo zmoto, ako bi mu bil zasijal pred smrtjo še jasen žarek spoznanja, svit tiste v resnici svobodne misli, ki se povzpne nad malenkostne strasti in prazni napuh zemskega življenja . . .

Če bi se iz Aškerčevih del izbrale epske pesnitve, ki imajo v resnici estetsko vrednost, bi imeli knjižico, ki ji damo v literaturi lahko častno mesto. S tem bi se tudi pokojnemu pesniku storila boljša usluga, kakor da se proslavljajo ravno tista njegova dela, ki se morajo odklanjati s stališča literarne kritike ravno tako, kakor s stališča krščanske kulture, ki bo vedno ostala najboljša merilo za vrednost slovenskih proizvodov.

Dr. E. Lampe.

Iz Kettejeve zapuščine.

Gospod prelat Andrej Kalan, bivši mnogoletni urednik „Slovenca“, nam je izročil nekaj rokopisov, ki jih je bil pokojni pesnik Drag. Kette svojčas, menda še kot srednješolski dijak, napisal za „Slovenca“, a jih „Slovenec“ ni objavil. Enega teh rokopisov tu priobčujemo.

Solnčnik in dežnik.

Tivolska zgodba. Spisal Kdorkóli.

I.

V gledišči sta se videla. Kje? V gledališči, pri opereti „Mamz'elle Nitouche“. No, operete nista videla, kajti vès čas sta se držala v garderobi. Kdo? Solnčnik in Dežnik. Čegava? Gospoda, pst! Gospicam gré prvo mesto. Torej: gospice Silvánije in gospóda Postáve.

Naj opišem njuna značaja, ne gospice in gospóda, — ta dva bodete že še videli in spoználi, če se

vam bode ljubílo pogóltati vse črke od prve do zadnje — ne gospice in gospóda, ampak značaj obeh zavetnikov človeške kóže.

Solnčnik je prav za prav gospíca. No, vidi se, da sem neróднеž! Reči sem hotel: solnčnik ima sicér moški klobuk in bélo kraváto, kar vedó vsi slovničarji, je pa véndar le ženska od pête do vrha, kar vedó vsi fizijologi. Gospíca Solnčnik je čedne, bolj majhne postáve, nósi širôka, rožno bojната krila: — seveda ne vse najedenkrat; — nožice kitajske: no ne gledite debélo: kitajske nožice se odlikujejo po svôji drôbni gracijóznosti —; vrat debél: — pravijo, da imajo duhoviti ljudje debéle vratove —; drôbno glavico: — ta je malo drugačna, nego pravi narodna:

Je bela kot mleko
In rdeča kot krí,
Zaljubljeno gleda,
Na smeh se drží.

Bela ni, je rjava, torej bruneta; rdeča: no radi mene; saj pravimo dostikrat o snežnobelih licih, pa so vender le samo napúdrana . . . Tako so béli čevlji, ko se je blato na njih posušilo; tako je bél kôtel, če je sneg nanj zapadel; tako je bela klepetulja, če je obézala bélo ruto, gredoč v cerkev, iz cerkve pa k sosedi, ljubi prijateljici: Ti slišiš? Včeraj pa . . . Takšna je . . .

Še nekaj moram povedati o glavi: glavo gospice Solnčnika drží navadno gospíca Silvánija v rôkah, da ne bodete v skrbeh, kjé imá glávo. Da, jaz sem za vašo v skrbeh!

Gospod Dežnik je večji, močnejši, debelejši in vstrajnejši, kar se pri môškem razume samo ob sêbi. Mislim, da ga črni frak dovolj karakterizúje, in mi ni treba opisávati še ostale obleke. To pa to! Glava — tudi on ima glavo, pa še kakšno — glava je bolj ploščnata, oči ima hudé, zobé kaže: i skratka: robústen môški; dela efekt pri damah.

„V resnici, gospíca Solnčnik, to je šarmantno, ha, ha, ha, ha, ha! In kdaj vas mučijo take sánje?“

„„Vsako noč. Kadar zaspim, zazdí se mi hkrati, da vidím nekaj poleg sêbe, nekaj velicega, strašnega, kosmatega, hu!““

„I kaj pa je tisto?“

„„O ko bi vedela. Toda jaz zamižim in do jutra več ne odprém očij. No, pa saj to se mi le sanja.““

„In nekaj tacega, da vam je prišlo v um, ko ste mène zagledali? Ha, ha, ha! No, gospíca, sedaj pač vidite, da sanj je laž, a jaz sem istina. Ha, ha! Sicer pa — — — podajte mi roko!“

„„Čemú, gospod, pa ne da . . .““

„I no, prerokoval vam bodem srečo.“

„„O! no,““ šépnila je nekáko vesélo, „„če nič družega, pa lè!““ Pomolila mu je rôko.

Toda izpodrsnila je, nagnivši se nekoliko preveč, in padla bi, da je ni obdržal gospod Dežnik na svojem korpulentnem trebuhu, prijemši jo ob enem za bélo rôko.

Vsa je prebledela v tem trenutku.

„„To pomeni nesrečo,““ dejala je s tresočim se glasom.

„To ne poméni nič,“ tolažil jo je Dežnik, „kajti razume se samo ob sêbi. Tla so zdrsla, kakor na odru, nič čudnega. Zunaj je mokrótno, saj veste, drugači bi jaz tako in tako ne prišel, kajti ne ljubim

suhega vremena. Nič čudnega! Slučaj, gospica, samo slučaj. Oh, se ste li kaj pobili, gospica? Resnica, radi mene ste se, ako ste se. O gospica, kako mi je žal. Jaz nerodnež!

„„Ali . . .““

„Nič, gospica, jaz sam sem tega kriv! Imate li kako rano?“

„„Ali, gospod, prav nikakoršne.““

„Hvala Bogu! Verjemite mi, gospica, jaz bi ne mogel spati, da bi se kaj tacega zgodilo, celo noč, kaj celo noč, cele dneve bi jadikoval, dokler bi vas zopet ne videl. Toda ako bi prišlo najhujše, o gospica — gospod Dežnik toliko da ni jokal — kaj bi potem jaz revež delal sam na svetu! Da, gospica — zdaj je govôril skoraj z obupom — v vihar tega življenja bi se zagnal, da bi me raztrgal — gospod Dežnik pokazal je zobé — na drôbne kosce, kajti nikdar bi si ne mogel odpustiti, da sem tako dobro, tako mило, nedolžno, nežnočutno gospico spravil v prezgodnji grob, pa da je niso mogli rešiti vsi zdravniki, niti oni, ki nosijo svojo lekarno na hrbtu, a svoje recêpte v žepu, o kaj oni! Oni so padarji, padarji srednjeveški. Toda niti najiminitnejši zdravniki niso je mogli rešiti . . .“

Gospica ga je gledala z začudenimi očmi in vsa se je zagledala vanj, ko je tako navdušeno, tako patetično govoril. Bila je vsa očarana in nehoté se ga je oklenila in šépnila: O dobri, dobri gospod Dežnik!

On jo je pa poljubil . . .

Toda sramežljivo skrila je svojo ljubo glavico v njegov frák, in, ali je ona sama jokala rádoti, ali obá, tega ne morem povedati. Šepetala sta, da, šepetala, pa kako! Nihče ju ni slišal. Da, taka je prava ljubezen, iz dnà srcà izvirajoča in samo v pogledih se izražajoča! Niti brka nêbi ganila, taka lahna sapica pihlja ti nasproti; da, ti je niti ne čutiš. A sapica gré svojo pot dalje proti jugu. Čez tri goré, čez tri vode, čez tri zelene travnike, tam je že malo menj sitna, kakor mušica, ki še ni zajtrkovala na tvojem nosu: načaja devojki, ki jo je srečala na poti proti vaškemu vodnjaku: „Čemú pa têbi tako dolgi lasjé, pa če jih imaš, ali jih ne znaš spletati. Ti jih bom pa jaz!“ Načaja dečku, ki je začrábil v pegrišče péska, da si sezida hišo iz kamenja in blata, ki si ga je napravil iz peska in pljunka. Zmešal je blato s prstom. Toda sápa ga ne pusti pri miru, hudobna mačeha! „Koštrún, kaj si ne boš dal lasi ostriči?“ pravi zlobno in mu seže v lasé. Koštrunček beži. Pa sapa še ni zadovoljna. Tam po cesti gré vaški učitelj. „Še tega moram,“ misli si, „kaj mi tako nerodno vzgaja mlade koštrune, jaz mu že pokažem.“ In zapodi se za njim, dvigne mu frák na kvišku.

Toda ona ne miruje in gre dalje čez tri goré, čez tri vodé, čez tri zelene travnike. In pride na Krás. Znete, Kras je bil krásen moški. Da, to je bil! Korenjak! Hej, kake ude, kako rast, kako moč je imél! Gosto zarašeno brado, bujne lasé, zdravo lice je imél! Pa kakšen je zdaj! Starec, siv, vel, plešast, sláb, brez moči, tu pa tam mu strči kaka dlaka iz brade, medlih očij. In to je storila ona, zlobnica, furija, burja! Pa kako divja še zdaj nad tem starcem. Ne more ga videti živega. Zlodí, pa ne žena! Da, da!

To je konec vseh rečij. In pogledjte prijatelji: ravno takšna je njena sestra ljubezen. Kako je prijazna, kako te boža sprva; kako te praska — uh, oči ti bi izpraskala, če bi ti jih mogla — na konci. Da to je ljubezen! Verjamete? —

Solnčnik in Dežnik sta vsé kaj družega premišljevala, držeč se v sladkih objemih. Tiho sta se stisnila drug k družemu in mislila Bog zna kaj in čutila neskončno o sréčo . . .

„Živila, živila pevka! Živijo! Živijo!“ začulo se je zdajci iz parterja. In šum in ropot in ploskanje z rokámi se je začulo . . . Potihne nekoliko in zopet začne.

Naša zaljubljenca se vzdramita.

„Škoda, škoda,“ zaječal je gospod Dežnik, „da je igra tako kratka. Zdaj, zdaj bo prišel gospod Postava. Alo! Pojdi ž njim Dežnik v kakšno dolgočasno kavarno, če ne, pa spát! Ah! Solnčnik! Gospica!“

„„Gospo - o - o - od?““

„Kdaj se vidiva zopet? Znete kaj! Delujte, gospica, na to, da se snideva tam kje v Tivoli, znáte, v parku.“

„„Da, gospod.““

„Gospica, vi ste žalostni?“

„„Kako bi ne bila, ah, tako kmalu treba se je ločiti.““

„Ne bodite žalostni, saj . . .“ V tem trenutku je pricopotal gospod Postava in začrábil gospoda Dežnika za roko: „Hej, pojdiva!“ Precej nato je prišla tudi gospica Silvanija in smehljaje se šepetala: „Oh, kako je bilo divno!“ Tudi ona je odšla hitro s solnčnikom; tako sta bila odtrgana drug od družega srečna zaljubljenca. V gledišču pa in krog gledališča slišal se je še kakih deset minut šum, ropot kolés, drdranje vozov, govorjenje ljudstva in hoja . . .; čez četrt ure vladal je tu svečan mir; nočna tihota in črna tema posédli ste parterne sedeže in lože, kajti parfum je odšel za gospemi iz gledišča, kakor svitloba za zvezdo repatico; boginje vseh umetnostij so splavale s plafonda in so iméle v balkonskih sedežih konference o gospodih in damah, ki so prisostvali predstavi; vsaka je tudi še kaj povedala o igralcih: tako na primér je rekla Melpomena ali ktera že, da ima tisti gospod igralec, ki je igral pri „Mamz'elle Nitouche“ šamplatžéja, malo čuden spomin, da mu ga je treba mazati kakor švarcvaldsko uro, sicer pa da ne gré; Thalija je rekla, da govori gospod „tisti bolj korpulentni, ki je igral pri ‚Čarostrelcu‘ hudiča,“ nekoliko prejokajoče; Evterpa pa je bila misli, da ima gospá, ki je sicer v „M. N.“ dobro predstavljala nuno, včasih čudne geste; tistega gospoda, ki igra v „Razbojnikih“ Špigelberga, ste pa kar dvé napádlí, Klijo in Polihimnija; mislim da zato, ker prehitro govori in se zato priméri da reče: „Gospa, telegram — brzojavka je prišla!“ Erata pa menda govori po pravici, da se nekteri operni pevcí obračajo kakor na koturnih.

Tako so stari bájni duhovi posedli skoro vse gledišče. Da na parterno stojišče niso šli, to je pač umevno. Tam se vedno pol úre po predstavi vzdiguje tak prah, da bi moral vsak duh zakašljati, ko bi se tjékaj upal. Ta preklicana študentovska „navdušenost!“

II.

Vivant litium doctores,
 Qui nos docent bonos mores.
 Prôsto po Levstiku.
 Gelegenheit führt zur Verlegenheit??
 Gelegenheit führt zur Verwegenheit!!
 Kdorkóli.

Stoji, stoji tivolski park,
 A tam so pubčki ajčkani,
 Pa če so tudi majčkani,
 Nič videti jim srajčke ni,
 O psički ljubeznivih stark!

A tam pod streho tetično
 Se šetajo gospodčeki,
 Debeli kakor sodčeki,
 Drže se kakor zlodčeki
 Resno in majestetično.

A z glavico maziljeno,
 S klobučki se ponašajo,
 Če gledaš jih, se vprašajo
 Gospice, in okrašajo
 Se z nemščino prisiljeno.

A za gospicami grli
 Armadica pomočnikov,
 In stotnikov, pobočnikov
 Ponočnikov, poročnikov,
 In s cepci v rokah gigerli.
 Takoj za njimi mamice . . .

Kaj? Še tega je treba! Da bi še stare opisal, ki je nimajo niti trohice poezije več v sebi? Nazadnje bi morebiti kdo od mene zahteval, naj opišem kako soaréjo pri kávi! Poznamo vas, mamice; zato bodite hvaležne, da molčimo.

Pojdimo še mi v ta tumult, v to vrvenje ljudi, ki tako smélo in brez strahu Bogú dragi čas krádejo, češ, mi se sprehajamo, da se naživimo čistega zraka. Gospod Bog! Prípusti policajem, da jih ženejo na žabjek. Zrak ti kradejo, ali pa ga bodo okužili s svojo lenobo. Delali naj bi, delali, pa bi bili zdravi brez čistega zraka. O vem, gospod Bog, da ti tegà ne boš storil. Predobro srcé imaš. No, pa jih vsaj zapodi preč, v mesto, vsacega v svojo delavnico, naj bo že „árna“ pritiklina tega ali družega glagola. Razloži jim besedo: delati! Pa čemu se jaz usájam, kakor bi ti ne imel že namazane šibe. Oblake si že skupaj spodil; bo že!

Vsi sprehajalci se začnó nekako nejevoljno ozirati v oblake. Nektêri tudi malo pomrmrájo, toda le malo, kakor kaka jezičljiva hčerka, ki ukazu svoje mamice s tem nasprotuje, da gré v kterisibódi kot in tam na tiho zagodrnjavče: Ne bóm ne! potem pa vender le gré in opravi svoje delo. Da! Strah je dober. Drugi se zavijajo v suknje in jo pobero brez ugovora v mesto. Ti so podobni polžem, ki se takoj skrijejo v svojo lupínasto hišico, kakor hitro začutijo kak pritisek na svoje rožičke. Zopet drugi pa se ne bojé dežja, ampak ravnodušno lazijo po tlaku, ne meneč se za druge ljudi, za pogovore, za dež, za nič; oni so filozofi. Teh je pa tako malo, da sta ravnokar samo dva na celem sprehajališču: jaz in pa — kaj menite, kdo? — gospod Postava. Da, tamlé sedi na klopi in čita v knjigi. Da li je „Jus Romanum“ ali „Civilrecht“, ne vém, da so pa paragrafi, lahko prisežem. Obraza mu ne moremo videti, ker ga tiči polovica v knjigi, sicer je pa tudi od nas preč obrnjen in nam kaže hrbet. Oglejmo si torej hrbet! Res da je malo oguljen, toda veličasten in malo

vzbočen, tako da se nehoté spominjaš na ranjcega Juda Mendelzona. No, vi ga niste poználi, toda spoznati ga ni težko, kajti bil je Jud, in sicer boljše vrste. Imel je ravno tak mogočen hrbet. Bil je tudi jurist. Sploh so Judje najboljši juristi; v filozofiji držé se bolj Fichteja nego Deskarta, no tudi pri Fichteju samo enega imenitnega izreka: Ego, ego! Toda pustimo Jude pri miru in oglejmo si raje Postavo bolj natánko, kajti ravnokar se je obrnil proti nam. Očáli nosi. Dostikrat se tako čudno zablíšče, da misliš: boginja Themis stoji pred teboj z zavezanimi očmi in tehtnico v roki, pa se motiš. Njegov obraz je še precej lep. Visoko čelo pove, da je mož razumen, debeli nos, da je enêrgičen, drobni pogled, da je zvit. To so vse take lastnosti, ki dado sklepati, da je Postava v svojem elementu . . .

Dež je začel pršéti. Jurist se je zdrznil in poglédal kvišku. Zamrmral je neke nerazumljive beséde in odšel, toda ne proti Ljubljani, temveč v oni prostor s klopico, ki ga tvorijo stopnjice, vodeč k tivolskemu gradu. Tukaj je sédel in brál naprej v svoji knjigi pravdodatni. Zunaj pa je začel liti déž, zavijaje grad v lahko méglo, a vzbujaóč šum po cvetičnih gredah in drôbnem pesku.

Ravno ob tem času je hitela sem od Lepega razgleda gospodična Silvanija. Bila bi na boljšem, nego gospod pravnik, kajti pot jo je védla po gozdu, kjer dež ni tako močan, da ni bila na slabšem, ker je imela solnčnik namestu dežnika. Solnčnik se je strašno žalostno držal; na vsak način se je hotel skriti v Silvanijino krilo, ali véter in brza hoja nista mu pripustila téga poboljška. Še bolj žalostno se je držála gospica sama. Njene ustnice so žalobno trepetále, lice se ji je nekako zožilo, čelo namršilo, nosek se je držal kakor okópan kužek. Tako je hitela mimo švicarije, mimo tivolskega gráda in se spustila po opolzlem stopnišču mimo v nebo vpijočih psov, ki bi sedaj pač od vročine ne mogli kazati jezika, ko bi ga tudi imeli. Toda ploha bilá je v tem trenutku že prevelika, da bi mogla Silvánija misliti na naprej, zato je takoj zavila v varno zavetje, kjer se je gospod Postava tiho hudoval nad Ciceronom, Trebonijanom in drugimi starimi pravdoznánci.

(Konec prih.)

Náše slike.

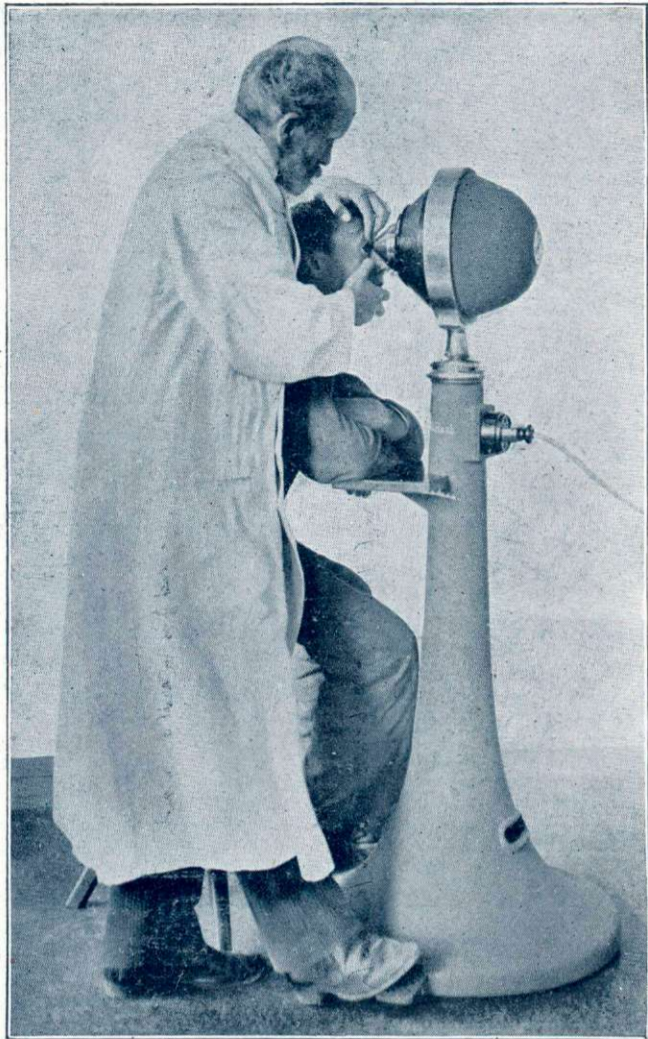
Jožef Brandt je znamenit poljski slikar, ki je dosegel velike uspehe s svojimi slikami iz kazaškega in tatarskega življenja. Njegove drzne, življenja polne kompozicije dihajo junaštvo divje stepe.

„Grof Habsburški“ (str. 245). Cesar Franc Jožef je podaril švicarskim strelcem srebrno skupino, ki kaže znani od Schillerja opevani dogodek iz življenja Rudolfa Habsburškega. Tedanji grof sreča duhovnika, ki nese bolniku sveto popotnico, a ne more čez narasli potok. Grof Habsburški da konja duhovniku, da sede nanj, sam ga pelje na uzdi.

Bolgarski car Ferdinand, ki je knežjo krono zamenjal s carsko, je šel na obiske. Na Dunaju ga je sprejel cesar Franc Jožef na kolodvoru in mu izkazal velike časti. Radi italijansko-turške vojske in homatij na balkanskem pólotoku se pripisuje temu

obisku velika važnost. Baje posreduje avstrijski cesar, da se poroči bolgarski carevič Boris z rumunsko kraljično Elizabeto, kar bi ti dve državi močno približalo.

Še ni pozabljen potopljeni „Titanic“, so že spustili v morje ladjo „Imperator“, ki je še večja od

MAGNET V ZDRAVNIŠKI UPORABI.

„Titanica“. „Imperator“ je nemško delo. Slika na str. 269 kaže zadnji del ladje, iz katerega se lahko sklepa na ogromnost tega morskega velikana.

Blizu otoka Trinidad se je dvignil vsled vulkaničnega izbruha iz morja majhen otok, pravzaprav vrh podmorskega ognjenika (str. 274).

Na Ogrskem so imeli hude parlamentarne boje. Opozicija, ki jo vodijo Justh, grof Apponyi in Košut, ni hotela dovoliti vojaških novincev. Zbornični predsednik grof Tisza je opozicijo strl s krutim nasiljem. Obstrujoče poslance je dal iz vsake seje najprej po imunitetnem odseku izključiti in potem s policijsko silo izgnati iz zbornice, ki je bila pravo vojaško in policijsko taborišče. S tem nasiljem je brezobzirni Tisza dosegel svoj uspeh, a ne ve se, kake posledice bo še imela njegova strahovlada.

Kdor pogleda veliko mesto, se začudi nad morjem hiš in nad velikimi zgradbami, ki strme proti nebu. Pa pod zemljo je mesto ravno tako veliko ali še večje. Podoba na str. 272 nam kaže prerez skoz postajo pariške mestne železnice, ki vozi pod zemljo. S ceste se mora po stopnicah in dvigalih globoko pod zemljo do železniškega tira, ki je položen v rovu globoko pod temelji drugih stavb.

Zdravniki so začeli rabiti magnet za to, da potegnejo iz očesa železne drobce. Na naši sliki vidi čitatelj, kako zdravnik približa bolnikovo oko močnemu magnetu, ki potegne iz očesa kovinski drobec.

Poljedelstvo vedno bolj rabi stroje. Električni in parni plugi orjejo z veliko močjo in brzino. Spodaj vidi čitatelj plug, ki ureže kar devet brazd naenkrat.

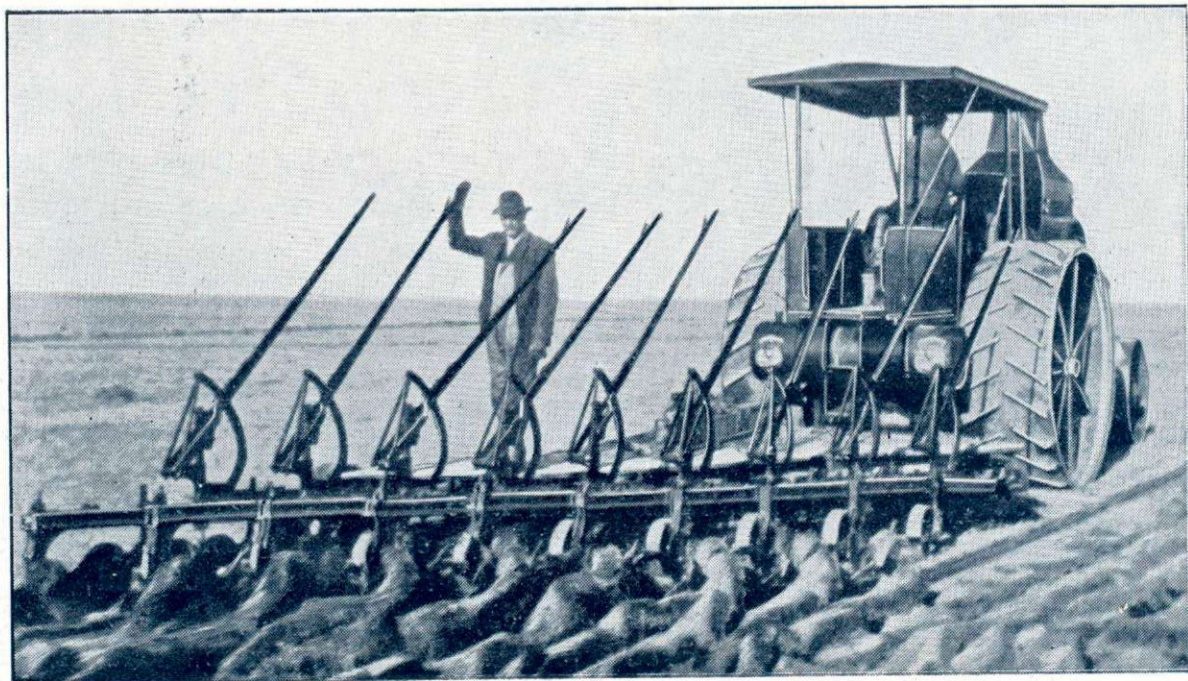
Popravki v spisu: „Dr. Mencingerjeva priprava na odhod . . .“

Stran 229. V 16. vrstici druge kolone od spodaj beri: kot odličen dijak je bil *drugošolec* š. leta 1851 brezplačno sprejet v ljubljansko Alojzijevišče.

Stran 230. V 9. vrstici prve kolone od spodaj: . . . v Vtem razredu l. 1854 izstopil.

Stran 231. V 2. vrstici druge kolone od zgoraj: . . . dokler ni l. 1883 pripeljal v Alojzijevišče sprejetega svojega nečaka.

Stran 232. V 16., 17., 18. in 19. vrstici prve kolone od zgoraj: . . . takrat zelo veliko, ko se je l. 1895 vršila državnozborna volitev za Novo Mesto, Krško, Kostanjevico, Metliko, Črnomelj, Kočevje, Ribnico in Višnjo Goro.

Najsigurnejša prilika za štedenje.

Vzajemno podporno društvo v Ljubljani

sprejema vsak delavnik od 8. do 12. ure dopoldne hranilne vloge ter jih obrestuje

po $4\frac{3}{4}\%$

brez odbitka, to je: daje za 100 K čistih 4.75 K na leto. Rentni davek plača hranilnica sama.

registr. zadruga z omejenim poroštvom
Kongresni trg. šte. 19.

Prelat Kalan Andrej I. r., predsednik.
Kanonik Sužnik Janez I. r., podpredsedn.
Dr. Fran Dolšak I. r. zdravnik v Ljubljani, podpredsednik.

Druge hranilne knjižice se sprejemajo kot gotov denar, na da bi se njih obrestovanje prekinilo.

Daje tudi svojim članom predujme na osebni kredit, vračljive v $7\frac{1}{2}$ leta (90 mesecih) v tedenskih, oziroma mesečnih obrokih, kakor tudi posojila na zadolžnice in menice.

Zobozdravnik dr. ALOJZIJ PRAUNSEIS

ordinira od 8. do 12. ure dopoldne in od 2. do 6. ure popoldne,
ob nedeljah in praznikih od 8. do 12. ure dopoldne

v Ljubljani, Marijin trg 3

Plombira zobe, vstavlja nove umetne zobe in zobovja, leči zobne in ustne bolezni. Izdiranje zob brez bolečin s kokainom, v narkozi itd.

Največja in najstarejša
tovarna lončenih peči in
raznih lončenih izdelkov
Av gust Drelse, Ljubljana
(mnogokrat odlikovana)

Priporoča se slavnemu občinstvu in prečastiti duhovščini v naročila za

Štedilna ognjišča in peči

preproste in najfinejše, izvršene v poljubnih modernih barvah in vzorcih kar najbolj strokovnjaško, zanesljivo in trpežno, po najnižjih cenah. Župniščem, samostanom in šolam dovoljujem znaten popust. Ilustrovani ceniki so na razpolago.

Tovarna dežnikov in solnčnikov

L. Mikusch

v Ljubljani, Mestni trg 15

priporoča svojo veliko zalogo

dežnikov in solnčnikov

preprostih in elegantnejših, solično, trpežno izdelanih, po najnižjih tvorniških cenah.

Prevleke in poprave se izvrše dobro in poceni.

Domača tordka

Gričar & Mejač, Ljubljana

Prešernova ulica 9.

Najstarejša in največja trgovina
z izdelano obleko

Priporočava se prečastiti duhovščini v naročila za izvršitev raznovrstne
duhovniške obleke

iz zasluzeno dobrega, trpeznega blaga razne kakovosti, katerega imava prav mnogo v zalogi. Postreževa na željo z vzorci ter sva v stanu vsled nakupovanja v množinah in obširne trgovine postreči z istinito dobrim blagom in natančno izvršitvijo po najnižji cenl.

V zalogi imava

izgotovljene obleke

za gospode, dečke, gospe in deklice po naj-novejšem kroju in lepih vzorcih.

Zaloga srajc, ovratnikov in kravat za gospode.

Ilustrirani ceniki so franke na razpolago.

Teodor Korn

pokrivalec streh in klepar
ter vpeljavec vodovodov

Ljubljana

Poljanska cesta št. 8
v lastni hiši.

se priporoča p. n. občinstvu za izvrševanje vsakovrstnih

kleparskih del ter pokrivanje streh

z angleškim, francoskim in tuzemskim škrljem, z asbest-cementnim škrljem „Eternit“, patent Hatschek, dalje z izbočeno in ploščnato opeko, lesnocementno in strešno lepenko. Vsa stavbinska in galanterijska kleparska dela v priznani solidni izvršitvi. Poprave točno in ceno. Proračuni brezplačno in poštnine prosto.

Obenem naznanjam, da sem kupil že 36 let obstoječo trgovino tvrdke Jos Stadler v Ljubljani in bom isto nadalje vodil pod njegovim osebnim vodstvom ter vodstvom spretnih in zanesljivih kleparjev in monterjev. Istotako priporočam svojo podružnico v Trstu, Via Miramare št. 65, ki jo vodi poslovodja Franjo Jenko.

Kamnoseški izdelki iz marmorja za
cerkvene in pohištvene oprave,
spomeniki iz marmorja, gra-
nita ali sijenita, živo in uga-
šeno apno se dobi pri

Alojziju Vodniku

kamenarskem mojstru

Ljubljana, Kolodvorska ulica

Podobarski in pozlatarski atelijé

Andr. Rovška naslednik

Ivan Pengov

Ljubljana, Kolodvorska ulica št. 20

se priporoča prečastiti duhovščini in cerkvenim
predstojništvom v naročila za izvrševanje vsa-
kovrstnih strogo umetniško izvršenih oltarjev
v raznih slogih, kipov in svetniških soh iz
lesa, gipsa, marmorja in cementa itd.

Priznalna pisma na razpolago. Domača tvrdka.

Žena, kateri manjka potrebne gospo-
dinjske izobrazbe, ne bo znala
umno voditi domačega gospodinjstva.

Ker je pa od pravilnega gospo-
dinjstva v prvi vrsti odvisna sreča in
blagostanje družine, je za vsako
slovensko ženo in deklico sveta dolž-
nost, da si pridobi tozadevno strokovno
izobrazbo.

K tej izobrazbi bo pripomogla v
obilni meri poljudno ter praktično se-
stavljena knjiga, ki uvaja naše žene
in dekleta v vse panoge gospodinjstva
in ki je pred kratkim izšla pod na-
словom:

Gospodinjstvo.

Navodilo za vsa v domačem
gospodinjstvu važna opravila.

Šolam in gospodinjam sestavila
S. M. LIDVINA PURGAJ.

Cena K 2·20, vezana K 2·80.

MAGDALENE PLEIWEISOVE

Slovenska : kuharica :

Sesti natis priredila

S. M. FELICITA KALINŠEK.

To je najboljša slovenska kuhinjska
knjiga, bodisi za začetnico,
bodisi za kuharico, ki se želi po-
vzpeti na vrhunec kuhinjske
umetnosti. Slovenska žena, ki hoče
biti dobra gospodinja, te knjige ne bo
mogla pogrešati.

Knjiga poučuje, kako je treba je-
dila pripravljati, da so okusna, obenem
pa daje tudi navodila, koliko se lahko
v kuhinji prihrani. Popolna izraba živil
je v času splošne druginje naravnost
življenska potreba.

Velika izdaja (nad 600 strani, z 18
večbarvnimi tabelami) K 5·20, vezana
K 6·—; okrajšana izdaja (okoli 350 str.)
K 3·—, vezana 3·60.

Zunanji nastop in lepo olikano ve-
denje odločujeta prav pogosto o
sreči človeka. Kar prvi nepravilni na-
stop pokvari, časih ni mogoče nikdar
več popraviti. Zato bodi prva skrb
vsakogar, da si omisli »Knjigo o le-
pem vedenju«, ki je edina te vrste med
Slovenci. Ta knjiga mu bo pravilno
svetovala v vseh dvehaljih slučajih
in ga varno vodila skozi družabno
življenje.

Vseskozi se ozira knjiga tudi na
posamezne stanove obojega spola; tudi
za mladino je knjiga zlata vredna.

Knjiga o lepem vedenju

Spisal URBANUS.

Velja K 3·—, elegantno vezana K 4·—.

= Katoliška Bukvarna v Ljubljani. =